

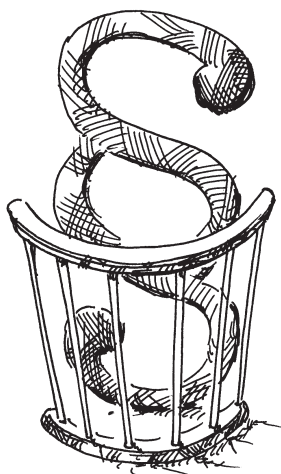
OBČIANSKY ZÁKONNÍK

NARIADENIE K OBČIANSKEMU ZÁKONNÍKU

OCHRANA SPOTREBITEĽA VZORY ZMLÚV

ROZSIAHLÝ KOMENTÁR
ÚPLNÉ ZNENIA ZÁKONOV PO NOVELÁCH
ZÁVÄZKOVÉ PRÁVO

OBČIANSKY ZÁKONNÍK

**ZÁKON O OCHRANE
SPOTREBITEĽA**

**VZORY ZMLÚV, PRÁVNÝCH
PODANÍ A DOKUMENTOV
V OBLASTI OBČIANSKEHO PRÁVA**

Vážení čitatelia!

Prinášame Vám odbornú publikáciu venujúcu sa oblasti **občianskeho práva**. Publikácia je rozdelená na tri kapitoly – prvá kapitola obsahuje **Občiansky zákonník po novelách s komentárom** a nariadenie k tomuto zákonu, druhá kapitola obsahuje **Zákon o ochrane spotrebiteľa** a tretia kapitola obsahuje **Vzory zmlúv a podaní podľa Občianskeho zákonníka**.

Ide o najdôležitejšie právne predpisy a vzory nielen pre právnikov a advokátov, ale aj občanov, štátnu správu a študentov vysokých škôl. Zákony obsahujú novely zákonov k právnemu stavu 1. 1. 2020. K uvedenej téme sme vydali úplné znenie zákonov **Zákony II časť B 2020** a tiež súvisiaci **Obchodný zákonník s komentárom**.

Prostredníctvom mesačníkov z portfólia nášho vydavateľstva nájdete odpovede na ne jeden problém: **Poradca** – úplné znenia zákonov s komentárom; **DUO** – dane, účtovníctvo, odvody a mzdy; **PAM** – práce a mzdy; **1000 riešení** – názorné riešenia príkladov z praxe; **100 otázok a odpovedí** – odpovede na otázky z praxe k aktuálnym témam.

Svoju pozornosť by ste mali upriamiť na **odborné tematické publikácie**: Civilný sporový a Civilný mimosporový poriadok s komentárom, Obchodný zákonník s komentárom, Sprievodca s.r.o., Daňové a nedaňové výdavky; Príručka mzdovej účtovníčky; Účtovné súvzťažnosti v PÚ, Jednoduché účtovníctvo; Daňové a účtovné zákony 2020; Daňové a mzdové zákony, Zákonník práce s komentárom a Povinnosti zamestnávateľa.

Všetky publikácie si môžete objednať na **zákazníckom servise** denne od 8.00 do 16.00, mailom na **abos@poradca.sk** alebo prostredníctvom e-shopu **www.poradca.sk**.

Verím, že aj touto odbornou publikáciou sme naplnili Vaše očakávania a bude pre Vás hodnotným prínosom.

Mgr. Stanislava Kresaňová
zodpovedná redaktorka

OBSAH

1. KAPITOLA

OBČIANSKY ZÁKONNÍK

Zákon č. 40/1964 Zb. s komentárom	3
Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka	607

2. KAPITOLA

ZÁKON O OCHRANE SPOTREBITEĽA

Zákon č. 250/2007 Z. z.	614
------------------------------	-----

3. KAPITOLA

VZORY ZMLÚV, PRÁVNÝCH PODANÍ A DOKUMENTOV V OBLASTI OBČIANSKEHO PRÁVA

640

OBČIANSKY ZÁKONNÍK

s komentárom

JUDr. Juraj Zachar

Úvod

Občiansky zákonník upravuje občianskoprávne vzťahy a prispieva k napĺňaniu občianskych práv a slobôd, najmä ochrany osobnosti a nedotknuteľnosti vlastníctva.

Ide o zákon prijatý Národným zhromaždením Československej socialistickej republiky 26. februára 1964 a účinný od 1. apríla 1964 (s viacerými neskoršími novelizáciami) v bývalom Česko-Slovensku a v jeho nástupníckych štátoch – na Slovensku a do 1. januára 2014 i v Česku. Jedna z najvýznamnejších novelizácií prebehla po Nežnej revolúcii a následnom páde komunistického režimu a nastolení režimu demokratického s trhovou ekonomikou na základe zákona Federálneho zhromaždenia Československej socialistickej republiky č. 87/1990 Zb. z 28. marca 1990, ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník.

Občiansky zákonník upravuje oblasť občianskeho práva hmotného – majetkové vzťahy fyzických a právnických osôb, majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom, ako aj vzťahy vyplývajúce z práva na ochranu osôb, pokiaľ tieto občianskoprávne vzťahy neupravujú iné zákony. Právne vzťahy vznikajúce z výsledkov duševnej tvorivej činnosti upravujú osobitné zákony. Občiansky zákonník opisuje, kto je účastníkom občianskoprávných vzťahov, splnomocnenie, zákonné zastúpenie, spotrebiteľské a iné občianske zmluvy.

V právnom poriadku Slovenskej republiky sa už pomerne dlhé obdobie uplatňuje ovplyvnenie občianskeho práva obchodným právom a naopak, prípadne neistota, ktorý právny predpis je správne použiť či určiť. Uvedené sa prejavuje predovšetkým v oblasti záväzkových vzťahov, čiže zmlúv. Je pomerne zložitá určiť ten správny režim určitej zmluvy. Pri stanovení správneho právneho predpisu sa uplatňujú základné princípy, na základe ktorých dochádza k vymedzeniu toho právneho predpisu, ktorým sa riadi konkrétny záväzkový vzťah s osobitným zreteľom na oblasť tzv. relatívnych obchodov.

Vzťah obchodného a občianskeho zákona sa môže javiť ako pomerne komplikovaným, a to najmä v rámci stále pretrvávajúcej duplicity v oblasti právnej úpravy niektorých inštitútov a osobitne v oblasti právnej úpravy záväzkových vzťahov. (www.flaw.uniba.sk)

Základný dôvod, kedy sa zmluva spravuje Občianskym zákonníkom a kedy Obchodným zákonníkom, spočíva v odlišnosti právnej úpravy záväzkových vzťahov po obsahovej stránke ako aj z hľadiska jej systematiky na jednej strane a na druhej aj rozdiely v základných princípov, ktoré sa aplikujú v záväzkových vzťahoch riadiacich sa Občianskym zákonníkom a tých ktoré sa spravujú režimom Obchodného zákonníka. V tomto zmysle môžeme medzi základné rozdiely nepochybné zaradiť koncepcie právnej úpravy zod-

ÚVOD

povednosti v záväzkových vzťahoch. V rámci obchodných záväzkových vzťahov platí princíp tzv. objektívnej zodpovednosti a aj v oblasti právnej úpravy Občianskeho zákonníka prevláda princíp subjektívny, v rámci ktorého sa posudzuje okrem iného aj zavinenie ako jedna zo základných podmienok pre úspešné uplatnenie zodpovednostných nárokov. Ako príklad uvádzame napríklad náhradu škody a pod. Druhým zásadným rozdielom v tejto oblasti je dominancia dispozitívnych ustanovení, to znamená takých, od ktorých sa zmluvné strany môžu odchýliť, resp. ich modifikovať v Obchodnom zákonníku, ktoré sa týkajú úpravy jednotlivých zmluvných typov. Obchodný zákonník pre obchodné záväzkové vzťahy vyjadruje zásadu dispozitívnosti celkom jednoznačne tak, že všetky ustanovenia tretej časti Obchodného zákonníka (Obchodné záväzkové vzťahy) majú dispozitívnu povahu s výnimkou tých, ktoré sú taxatívne vymenované v § 263. Zákon tak v záujme právnej istoty výslovne vylúčil možnosť v týchto prípadoch odchýliť sa od ich aplikácie alebo vylúčiť ich uplatnenie dohodou strán.

Zdroj: (www.flaw.uniba.sk)

Na úvod však môžeme charakterizovať vzťah Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka ako vzťah osobitného zákona a všeobecného zákona.

Občiansky zákonník obsahuje základnú právnu úpravu, ktorá sa týka všetkých účastníkov súkromných právnych vzťahov, a to bez ohľadu na to, či sú podnikateľmi alebo nie.

Obchodný zákonník v porovnaní s Občianskym zákonníkom neobsahuje úpravu všetkých právnych inštitútov, ktoré sú dôležité pre podnikanie. Preto sa podnikateľ v plnom rozsahu riadi úpravou vykonanou Občianskym zákonníkom, ktoré je dôležité pre oblasť podnikania čo najlepšie poznať.

Občiansky zákonník v Prvej časti upravuje všeobecné ustanovenia v znení § 1 až § 122, v Druhej časti upravuje vecné práva v znení § 123 až § 151v, v Šiestej časti upravuje zodpovednosť za škodu a za bezdôvodné obohatenie v znení § 415 až § 459, v Siedmej časti upravuje dedenie

v znení § 460 až § 487, v Ôsmej časti upravuje záväzkové právo v znení § 488 až § 852 a v Deviatej časti upravuje záverečné, prechodné a zrušovacie ustanovenia v znení § 853 až § 880. Tretia časť až Piata časť zákona je zrušená.

Občianske právo všeobecne

Objektívne a subjektívne právo

Právo ako pojem môže mať rôzne významy. Právo môžeme chápať ako určité pravidlá uplatňované v spoločnosti (zákony a iné právne predpisy), kedy hovoríme o práve ako o práve objektívnom. Alebo právo chápeme ako určité oprávnenie, ktoré patrí konkrétnej osobe, resp. osobám. V takom prípade právo niekomu patrí, je tzv. nositeľom práva (napr. vlastník veci je nositeľom vlastníckeho práva k tejto veci), alebo si niekto svoje právo uplatňuje voči niekomu inému (napr. veriteľ si môže uplatňovať svoju pohľadávku – právo – voči dlžníkovi). Takéto právo označujeme ako právo subjektívne. Môžeme teda konštatovať, že objektívne právo predstavuje určité pravidlá (upravené v zákonoch a predpisoch) a subjektívne právo predstavuje určité oprávnenia osôb, pričom subjektívne právo vyplýva z objektívneho práva, a teda subjektívne právo nemôže existovať bez objektívneho práva.

Právo verejné a právo súkromné

Právo (objektívne) si môžeme predstavovať ako určitý systém, ktorý sa delí na dva subsystemy, a to na verejné právo a súkromné právo. Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že verejné právo sa skladá z právnych odvetví, ktoré pri upravovaní právnych vzťahov medzi subjektmi uplatňujú princíp nadriadenosti a podriadenosti. Znamená to, že jeden subjekt (zväčša orgán verejnej moci resp. štátny orgán) ako nadriadený subjekt je oprávnený zákonom ustanoveným spôsobom jednostranne ukladať povinnosti, resp. práva druhému (podriadenému) subjektu, ktorým zväčša býva občan, resp. iná osoba pôsobiaca na území Slovenskej republiky. K právnym odvetviam spadajúcich do subsystemu verejného práva patrí napr. ústavné právo, finančné právo, správne právo atď.

Súkromné právo na druhej strane sa zakladá na princípe rovnosti a súkromnej autonómii účastníkov právnych vzťahov. Z toho vyplýva, že jeden účastník nemôže druhému účastníkovi právneho vzťahu vnútiť určitú povinnosť alebo právo. Nemôže na druhého účastníka previesť právo proti jeho vôli a zároveň si nemôže od druhého účastník svojvoľným spôsobom vynucovať plnenie jeho povinnosti. Vynútenie plnenia povinnosti musí vždy riešiť prostredníctvom príslušného štátneho orgánu (zväčša súdu), pred ktorým majú účastníci rovnoprávne postavenie. Princíp súkromného práva spočíva aj v tom, že účastník sa môže na základe svojej slobodnej vôle rozhodnúť, či do určitého právneho vzťahu vstúpi alebo nevstúpi (súkromná autonómia). Do skupiny odvetví, ktoré tvoria subsystém súkromného práva spadá najmä občianske právo, obchodné právo, rodinné právo, právo cenných papierov, právo duševného vlastníctva atď.

Právo hmotné a právo procesné

Občianske právo tvorí jedno zo základných odvetví súkromného práva, pričom všeobecne sa delí na právo hmotné a právo procesné. Občianske právo hmotné ustanovuje, aké práva a povinnosti majú subjekty tohto práva. Stanovuje, akým spôsobom sa osoby majú správať, aby sa pritom nevyžadovalo spolupôsobenie štátnych orgánov. Občianske právo hmotné je upravené zákonom č. 40/1964 Zb. – Občiansky zákonník.

Občianske právo procesné ustanovuje, akým spôsobom (procesom) si môžu osoby uplatňovať svoje práva a vynucovať plnenie povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov.

Spôsobom, akým môžu osoby v takýchto prípadoch postupovať a ako má konať štátny orgán (zväčša súd), sa nazýva proces resp. konanie.

Občianske práv hmotné

Občianske právo hmotné predstavuje súbor právnych noriem upravujúcich určitý okruh spoločenských vzťahov, ktoré sú prevažne definované v Občianskom zákonníku.

Občiansky zákonník upravuje majetkové vzťahy fyzických a právnických osôb, majetkové vzťahy

medzi týmito osobami a štátom, ako aj vzťahy vyplývajúce z práva na ochranu osôb, pokiaľ tieto neupravujú iné zákony. Ak to neupravujú iné zákony, Občiansky zákonník upravuje aj právne vzťahy z duševného vlastníctva.

Vzťah občianskeho práva k niektorým disciplinám súkromného práva

Z vyššie uvedeného vyplýva, že Občiansky zákonník upravuje určitú skupinu vzťahov, ak tieto neupravujú iné zákony. Občiansky zákonník v rámci súkromného práva predstavuje tzv. všeobecný zákon, ktorý stanovuje základné pravidlá v rámci súkromnoprávných vzťahov. Popri Občianskom zákonníku ako všeobecnom zákone súkromného práva existujú aj iné, tzv. špeciálne zákony, ktoré upravujú špecifické právne oblasti. Tieto špeciálne zákony majú prednosť pred všeobecným zákonom (z tohto dôvodu Občiansky zákonník obsahuje klauzulu „ak tieto neupravujú iné zákony“). Pri úprave právnych vzťahoch v rámci súkromného práva sa v prvom rade postupuje podľa špeciálnych zákonov, ktoré podrobne upravujú konkrétnu problematiku. V prípade, ak špeciálny zákon určitú právnu otázku nerieši alebo ak odkazuje na všeobecný zákon, použije sa Občiansky zákonník – hovoríme o tzv. zásade subsidiarity (napr. ak zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník neupravuje určitú právnu otázku, tá sa bude upravovať podľa ustanovení Občianskeho zákonníka). Takýto subsidiárny vzťah má občianske právo najmä k rodinnému právu, obchodnému právu, alebo pracovnému právu.

Základné zásady občianskeho práva

Občianske právo je postavené na určitých základných zásadách, ktoré by mali odvetvia súkromného práva spĺňať a tým sa odlišovať od verejného práva. Ako sme už vyššie uviedli, jedna zo základných zásad súkromného práva a teda aj občianskeho práva je zásada rovnosti účastníkov v občianskoprávných vzťahoch. Znamená to, že žiaden z účastníkov občianskoprávného vzťahu nemá výhodnejšie postavenie od iného účastníka tohto vzťahu, nemôže druhému účastníkovi jednostranne vnútiť určitú povinnosť

ÚVOD

alebo právo, ako ani previesť právo na druhého účastníka, bez jeho vôle. Nemôže si autoritatívne, svojvoľným spôsobom vynútiť od druhého účastníka plnenie jeho povinnosti vyplývajúcej z ich vzťahu, ale vždy musí takéto vynútenie riešiť prostredníctvom príslušného štátneho orgánu (zväčša súdu), pred ktorým majú účastníci rovnoprávne postavenie.

Ďalšia zásada je zásada individuálnej autonómie (sloboda vôle). Znamená to, že účastník sa môže na základe svojej slobodnej vôle rozhodnúť, či do určitého právneho vzťahu vstúpi alebo nevstúpi. Môže sa slobodne rozhodnúť, či nadobudne a bude užívať majetok (vlastnícka sloboda), či bude nakladať s majetkom, majetkovými hodnotami a právami (zmluvná sloboda) a taktiež má slobodu v rozvoji svojej osobnosti a svojej tvorivej duševnej činnosti (sloboda tvorby).

Ďalšou zásadou je zásada „všetko je dovolené čo nie je zakázané“. Cieľom predmetnej zásady je minimalizovanie zásahov štátu do súkromnej sféry. Túto zásadu priamo upravuje Ústava SR, kde sa uvádza, že každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá. Zásada ekvity stanovuje, že ustanovenia zákona (teda zákonom stanovených pravidiel) musíme uplatňovať v súlade s mimoprávnym systémom pravidiel ako sú dobré mravy, prípadne spoločensky zaužívané obyčaje. To napríklad znamená, že ak zákon umožňuje, aby si zmluvné strany dohodli úrok za poskytnutie peňažných prostriedkov, nemôže mať takýto úrok neadekvátnu výšku, pretože by sa jednalo o rozpor s dobrými mravmi [napr. ak niekomu požičiame 100 € a dohodneme sa na 100 % úroku (v spoločnosti známa úžera), takáto dohoda je neplatná, pretože je v rozpore s dobrými mravmi].

V občianskom práve sa aplikuje aj zásada zákazu zneužitia subjektívneho práva, čo v podstate znamená, že nikto nemôže bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov inej osoby. Bežne sa s touto zásadou stretávame pri vlastníckom práve. Ak sme vlastníkom pozemku, môžeme ho užívať podľa svojej vôle (napr. mať na ňom záhradku a pestovať plodiny). Nemô-

žeme však na ňom vykonávať úkony, ktoré by svojou povahou zasahovali do práv vlastníkov susedných pozemkov či už zápachom, dymom, znečistením atď. (napr. nemôžeme si zriadiť na svojom pozemku skládku toxického odpadu).

Zásada istoty a stability v súkromnoprávných vzťahoch predstavuje zásadu, podľa ktorej sú určité pravidlá stanovené zákonom nemenné a majú za úlohu zaistenie istoty medzi účastníkmi súkromnoprávneho vzťahu. Patrí sem napríklad pravidlo nedotknuteľnosti vlastníckeho práva, pravidlo dodržiavania uzavretých zmlúv, ochrana dobromyseľnosti, zákaz retroaktivity atď.

Nakoniec máme tzv. zásadu prevencie, ktorej podstatou je, aby účastníci súkromnoprávných vzťahov dbali na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu a porušovaniu práv a aby svoje vzťahy upravovali tak, aby sa predchádzalo vzniku možných rozporov.

Normy občianskeho práva

Norma občianskeho práva predstavuje určitý model pravidiel správania, ktorý je vyjadrený v podobe príkazov, zákazov a dovolení a ktorý tvorí najmenšiu časť právneho poriadku. V teórii práva sa rozlišujú tri prvky právnej normy a to hypotéza, dispozícia a sankcia. Hypotéza zjednodušene predstavuje určité právne skutočnosti spôsobujúce vznik zmenu alebo zánik práv a povinností uvedených v dispozícii. Dispozícia predstavuje práva a povinnosti, ktoré vznikli ako právne následky splnenej hypotézy. Sankcia predstavuje právne následky porušenia povinnosti obsiahnutej v dispozícii normy. Právne normy sú obsiahnuté v právnych predpisoch, pričom jeden právny predpis spravidla obsahuje viacero právnych noriem, ale stáva sa aj situácia, že jedna právna norma je vyjadrená vo viacerých právnych predpisoch. Právne normy sa rozdeľujú na viacero druhov.

V rámci občianskeho práva môžeme povedať, že najvýznamnejšie je rozdeľovanie právnych noriem na normy kogentné a dispozitívne.

Kogentné právne normy (ustanovenia) stanovujú určité pravidlá (napr. stanovujú určitý zákaz

alebo príkaz), ktoré si účastníci vzťahu nemôžu na základe svojej vôle obmedziť alebo vylúčiť. (Napríklad kogentné ustanovenie je, že zmluva o prevode nehnuteľnosti musí mať písomnú formu a ak ju nemá, tak takáto zmluva je absolútne neplatná a to aj v prípade, ak by sa zmluvné strany dohodli na nepísanej zmluve).

Dispozitívna právna norma (ustanovenie) naopak predstavuje určité pravidlá, od ktorých sa účastníci občianskoprávných vzťahov súhlasným prejavom vôle môžu odchýliť.

V praxi dispozitívnu normu rozoznávame podľa toho, že z nej vyplýva možnosť odchýlenia, a to pokiaľ sa účastníci nedohodli inak, je ten, kto je na základe práva zodpovedajúceho vecnému bremenu oprávnený užívať cudziu vec, povinný znášať primerane náklady na jej zachovanie a opravy.

Osoby ako právne subjekty

Právne subjekty, ktoré sú nositeľmi subjektívnych práv a povinností, označuje Občiansky zákonník ako osoby. Osoby sa rozdeľujú na fyzické osoby a právnické osoby vrátane štátu.

► Fyzické osoby

Do skupiny fyzických osôb zaraďujeme výlučne ľudské bytosti bez ohľadu na to, ako sú označené (osoba, človek, matka, dieťa, maloletý, poručník). Na to, aby fyzická osoba mohla byť účastníkom občianskoprávných vzťahov, musí mať právnu spôsobilosť.

U fyzických osôb rozdeľujeme právnu spôsobilosť na práva a povinnosti (právna subjektivita) a na spôsobilosť na právne úkony (spôsobilosť právne konať). Spôsobilosť na práva a povinnosti je spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti (teda stať sa subjektom práva). Táto spôsobilosť vzniká okamihom narodenia fyzickej osoby, trvá celý jej život a zaniká jej smrťou. Zákon priznáva právnu subjektivitu ešte nenarodenému ale počatému dieťaťu, pokiaľ sa narodí živé. Spôsobilosť na právne úkony je schopnosť fyzickej osoby vlastným konaním a vo vlastnom mene nadobúdať subjektívne práva a povinnosti (vlastnými úkonmi spôsobovať

právne následky). Na rozdiel od spôsobilosti na práva a povinnosti, ktorá je nemenná a trvá po celý život fyzickej osoby, spôsobilosť na právne úkony vzniká postupne a môže byť podľa zákona rozhodnutím súdu obmedzená.

Spôsobilosť na právne úkony vzniká v plnom rozsahu dosiahnutím plnoletosti (18 rok života). Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť môže dosiahnuť uzavretím manželstva maloletého, ktorý je starší ako 16 rokov a ktorý k uzavretiu manželstva dostal povolenie od súdu. Do dosiahnutia plnoletosti majú fyzické osoby obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, a to v rozsahu primeranom k ich rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku (napr. maloletí si môže ísť sám kúpiť do obchodu cukríky, ale nemôže si sám kúpiť rodinný dom). Obmedzenú spôsobilosť na právne úkony môže mať aj plnoletá osoba, a to na základe rozhodnutia súdu. Jedná sa o prípady, kedy fyzická osoba v dôsledku jej duševnej poruchy, ktorá nemá prechodný charakter, resp. v prípade nadmernej konzumácie alkoholických nápojov a omamných látok nie je schopná robiť určité úkony. V prípade, ak fyzická osoba nie je schopná z vyššie uvedených príčin robiť žiaden právny úkon, súd ju môže pozbaviť spôsobilosti na právne úkony. Zároveň poznáme aj spôsobilosť na protiprávne úkony (tzv. deliktuálna spôsobilosť), čo je schopnosť vlastným konaním stať sa zodpovedný za protiprávny čin.

► Právnické osoby

Právnická osoba predstavuje subjekt práva, ktorý nie je ľudskou bytosťou, ale je viac menej umeľým výtvorom resp. útvarom vytvoreným fyzickými osobami za určitým účelom.

Právnická osoba obsahuje určité pojmové znaky, ktorými sú: vlastná právna subjektivita, čo znamená, že právnická osoba nadobúda vlastné práva a berie na seba povinnosti, ktoré nie sú totožné s právami a povinnosťami jej členov resp. spoločníkov. Má vlastnú majetkovú samostatnosť a zodpovednosť. Právnická osoba napríklad uzatvára zmluvy vo svojom vlastnom mene, na svoj vlastný účet a na svoju vlastnú zodpovednosť. Právnická osoba musí mať určitú vnútornú

ÚVOD

organizačnú štruktúru (organizáciu) t.j. že každá právnická osoba musí mať určitú právnu formu vyplývajúcu zo zákona. Právnickú osobu možno založiť na akýkoľvek zákonom dovolený (aprobovaný) účel. Občiansky zákonník druhovo delí právnické osoby na: združenia fyzických alebo právnických osôb, účelové združenia majetku, jednotky územnej samosprávy a iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon.

Tak, ako sa fyzické osoby od seba odlišujú menom, priezviskom, dátumom narodenia, bydliskom atď. tak sa aj právnické osoby odlišujú na základe zákonom stanovených identifikačných znakov. Základnými identifikačnými znakmi sú názov právnickej osoby (pri osobách zapisujúcich sa do obchodného registra sa ich názov označuje ako obchodné meno), sídlo (adresa, ktorá je ako sídlo právnickej osoby zapísaná v obchodnom registri resp. v inej evidencii ustanovenej osobitným zákonom), predmet činnosti (činnosť, ktorá smeruje k dosiahnutiu stanoveného účelu). Pri právnickej osobe sa taktiež prihliada na to, kto je oprávnený konať v jej mene. Väčšinou je to štatutárny orgán, ktorý je oprávnený konať za právnickú osobu vo všetkých veciach. Stáva sa však, že na určité úkony môže byť oprávnený aj pracovník alebo člen právnickej osoby.

Tak ako je existencia fyzickej osoby ohraničená narodením a smrťou, je existencia právnickej osoby ohraničená jej vznikom a zánikom. Vznik právnickej osoby sa člení na dve fázy. Prvou je založenie resp. zriadenie právnickej osoby na základe písomnej zmluvy alebo zakladacej listiny. To však k jej vzniku nepostačuje. Na to, aby sa právnická osoba stala subjektom práva s vlastnou právnou subjektivitou, musí dôjsť k jej zápisu do obchodného registra alebo do iného zákonom určeného registra. Zánik právnickej osoby podobne ako jej vznik je viazaný na dve právne skutočnosti a to zrušenie a výmaz. Všeobecnými dôvodmi zrušenia právnickej osoby sú podľa Občianskeho zákonníka dohoda členov právnickej osoby, uplynutie doby, na ktorú bola právnická osoba zriadená, splnenie účelu, na ktorý bola právnická osoba zriadená. K úplnému zániku

právnickej osoby však dochádza až jej výmazom z obchodného registra.

Štát, blízke osoby a domácnosť

V občianskoprávných vzťahoch môže ako účastník vystupovať aj štát, a to napr. ako právnická osoba. Samozrejme aj v tomto prípade je zachovávaná zásada rovnosti a teda ostatní účastníci vzťahu (fyzické a právnické osoby) majú rovnaké postavenie ako štát.

Občiansky zákonník vymedzuje pojem blízka osoba a domácnosť. Za blízku osobu sa považuje blízka osoba z titulu príbuzenského (príbuzný v priamom rade: dieťa, rodič, starý rodič) alebo titulu manželského. Za blízku osobu sa zároveň považuje aj osoba, u ktorej je dôvod sa domnievať, že by ujmu druhej osoby pociťovala ako svoju vlastnú. Domácnosť tvoria fyzické osoby, ktoré spolu trvale žijú a spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby.

Subjektívne právo

► Delenie subjektívnych práv

Ako sme vyššie uviedli, najzákladnejšie delenie práva je na právo objektívne a subjektívne. Subjektívne právo teda môžeme definovať ako určité oprávnenie ale aj povinnosť, ktoré je zaistené objektívnym právom (zákonom). Subjektívne práva delíme nasledovne: podľa povahy povinností na práva absolútne, ktoré pôsobia voči všetkým, znamená to, že takéto práva určitého subjektu musia rešpektovať všetky ostatné subjekty (napr. vlastnícke právo) a na práva relatívne, ktoré pôsobia len na subjekty, ktorých sa právny vzťah týka. Ide napríklad o záväzkové práva, ktoré sa vzťahujú len na účastníkov konkrétneho záväzku. Subjektívne práva sa ďalej delia podľa svojho predmetu (objektu) na vecné práva, záväzkové práva a práva k nehmotným statkom. Subjektívne práva ďalej rozdeľujeme podľa toho, či sú vykonateľné jednorázovo, opakujúco alebo trvalo, či sú prevoditeľné na iný subjekt alebo sú neprevoditeľné, či sú samostatné alebo nesamostatné, deliteľné resp. nedeliteľné a nakoniec, či sú všeobecné alebo osobitné.

► **Nadobúdanie a zánik subjektívnych práv**

Subjektívne práva vznikajú, teda sa nadobúdajú, buď zo zákona alebo na základe určitej právnej skutočnosti (napr. právne úkony, rozhodnutia súdov, právne udalosti – narodenie atď.). Nadobudnutie môže byť originálne (pôvodné), ktoré nie je závislé od vôle iného subjektu alebo derivatívne (odvodené), kde subjektívne práva nadobúdateľa sa odvíjajú od subjektívnych práv jeho predchodcu. Derivatívne nadobudnutie nazývame aj ako nadobudnutie právnym nástupníctvom, ktoré môže byť všeobecné (univerzálna sukcesia), kedy nástupca vstupuje do všetkých práv a povinností predchodcu, alebo jednotlivé, kedy nástupca nadobúda len určité práva a povinnosti svojho predchodcu. Subjektívne práva môžu zaniknúť úplne alebo čiastočne. Úplný zánik môže byť absolútny alebo relatívny. Pri absolútnom úplnom zániku môžeme povedať, že subjektívne právo nadobro zaniká (smrťou fyzickej osoby zanikajú jej osobnostné práva), pri relatívnom úplnom zániku síce subjektívne práva stráca jeden subjekt, ale zároveň toto právo nadobúda iný subjekt (právne nástupníctvo). Čiasťotný zánik práva spočíva v tom, že subjektívne právo subjektu zanikne iba čiastočne, napríklad keď veriteľ odpustí dlžníkovi časť jeho dlhu.

► **Predmety práva**

Predmet subjektívnych práv a povinností právna teória rozlišuje na tzv. priamy predmet (primárny) a nepriamy predmet (sekundárny). Primárny predmet predstavuje ľudské správanie, ktoré je uskutočňované činnosťou (osoba niečo dá, niečo koná) alebo nečinnosťou (osoba niečo strpí, resp. zdrží sa niečoho). Sekundárny predmet je to, čoho sa primárny predmet týka. Sekundárnym predmetom sú najmä veci, práva a iné majetkové hodnoty, pokiaľ to ich povaha pripúšťa.

► **Definícia veci**

Občiansky zákonník priamo nedefinuje čo je to vec. Vecami sa všeobecne považujú hmotné veci, prípadne prírodné sily, ak sú ovládateľné a slúžia ľudskej potrebe. Veci Občiansky zákonník rozdeľuje na hnutelné a nehnuteľné. Nehnuteľné veci sú pozemky a stavby spojené so zemou pevným

základom. Hnuteľné veci sú definované negatívne ako všetky veci, ktoré sa nepovažujú za nehnuteľné. Veci sa ďalej delia na veci určené jednotlivcovi (individuálne) napr. ak niekomu vypožičiame auto, budeme žiadať vrátenie toho istého auta, alebo druhovo (genericky) napr. ak niekomu požičiame kilo zemiakov nebudeme žiadať, aby nám boli vrátené presne tie isté zemiaky (lebo už sú skonzumované), ale aby nám boli vrátené druhovo totožné veci, teda iné zemiaky.

Veci ďalej delíme na spotrebitelné (napr. potravinu) a nesporebitelné (napr. nábytok), na deliteľné, kedy sa vec rozdelením neznehodnotí, teda rozdelenie sa nedotkne jeho hospodárskeho určenia (chlieb, tekutiny) a na nedeliteľné veci, ktoré sa rozdelením znehodnotia (napr. tanier, pohár nemôžeme prelomiť a tým rozdeliť bez toho, aby sa nepoškodil).

Veci môžu mať svoje súčasti ako aj príslušenstvo. Súčasťou veci je všetko čo k veci podľa jej povahy patrí a nemôže byť oddelené bez toho, že by sa tým vec znehodnotila (napríklad pri motorovom vozidle sa súčasťou považuje jeho motor. Ak motor od vozidla oddelíme, stane sa nefunkčným). Na druhej strane príslušenstvom veci sú veci, ktoré patria vlastníčkovi hlavnej veci a sú ním určené na to, aby sa s hlavnou vecou trvale užívali. Ich oddelenie od hlavnej veci však nespôsobuje jej znehodnotenie (napr. motorové vozidlo je hlavná vec, kde rezerva je jeho príslušenstvo, ak rezervu od vozidla oddelíme, vozidlo aj naďalej ostáva pojazdné).

► **Majetkové hodnoty**

Občiansky zákonník ustanovuje, že predmetom občianskoprávných vzťahov môžu byť aj byty a nebytové priestory. V určitých prípadoch sa môže za predmet považovať aj právo resp. povinnosť. Napríklad predmetom práva môže byť povinnosť (konkrétne dlh), ktorá sa dá, podobne ako vec, preniesť z jednej osoby (dlžníka) na tretiu osobu. Iné majetkové hodnoty sú predmety práva, ktoré sa vo vyššie uvedenom zmysle, nedajú zaradiť medzi veci a ani medzi práva.

ÚVOD

Najčastejšie sa za iné majetkové hodnoty považujú napríklad nehmotné statky, know how, cené papiere, prírodné sily a energia.

Právne skutočnosti

Právnu skutočnosť môžeme definovať ako každú skutočnosť, s ktorou objektívne právo viaže právne následky, ktorými sú vznik, zmena alebo zánik subjektívneho práva.

Súhrn jednotlivých právnych skutočností, ktoré vo svojej kombinácii vyvolávajú právne následky, nazývame skutkovou podstatou. Právne skutočnosti rozdeľujeme na viaceré druhy a to na základe viacerých kritérií. Podľa prameňa, z ktorého pochádzajú, delíme právne skutočnosti na subjektívne, ktoré sú výsledkom konania osôb (vznikajú na základe právnych resp. protiprávnych úkonov) a objektívne, ktoré vznikajú nezávisle od konania osôb – jedná sa o udalosti (napr. živelná pohroma, plynutie času, narodenie a smrť človeka). Podľa dĺžky časového pôsobenia rozlišujeme právne skutočnosti, ktoré vyvolávajú jednorazové právne následky a právne skutočnosti, ktoré vyvolávajú právne a protiprávne stavy. Ak sa k určitému právnemu účinku viaže kombinácia viacerých právnych skutočností, rozoznávame simultánne právne skutočnosti (ktoré musia na vyvolanie právnych následkov pôsobiť súčasne) a sukcesívne právne skutočnosti, ktoré vyvolávajú právne následky, ak k ich plneniu dochádza postupne. Napokon právne skutočnosti delíme aj z hľadiska preukázateľnosti ich dokazovania na právne skutočnosti dokázané (ktoré možno preukázať zákonom ustanoveným spôsobom), notoricky a úradne známe právne skutočnosti (ktoré sú všeobecne známe z bežného života resp. z úradnej činnosti) a predpokladané, kde zaraďujeme vyvrátiteľné a nevyvrátiteľné domnienky a fikcie. Vyvrátiteľné domnienky sa pokladajú za dané, pokiaľ sa nepreukáže opak. Nevyvrátiteľné domnienky sa a priori považujú za dané a existujúce a nemôžu sa vyvrátiť. Fikcia predstavuje fingovanú (neexistujúcu skutočnosť), na ktorú sa však z pohľadu objektívneho práva prihliada tak, ako keby v skutočnosti existovala.

► Právne úkony, pojem a druhy

Právny úkon predstavuje prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, k zmene a zániku tých práv a povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.

Právne úkony sa rozdeľujú na viaceré druhy. Rozoznávame typické právne úkony (tzv. pomenované právne úkony), ktoré právny poriadok pre ich častý výskyt upravuje v ustálených formách a pomenúva ich (napr. kúpna zmluva, zmluva o dielo atď.). Atypické právne úkony (inominátne resp. nepomenované) sú tie, ktoré nie sú právnym poriadkom výslovne upravované a ani pomenované.

Právne úkony ďalej rozdeľujeme na jednostranné, ktoré vykoná iba jeden účastník občianskoprávného vzťahu (napr. závet, výpoveď, odstúpenie od zmluvy), dvojstranné právne úkony, ktoré sa skladajú z dvoch zhodných jednostranných právnych úkonov (napr. zmluva, dohoda) a viacstranné právne úkony skladajúce sa zo zhodných jednostranných právnych úkonov viacerých ako dvoch strán.

Právne úkony ďalej delíme na adresované a neadresované. Adresované právne úkony sa stávajú účinnými okamihom, keď dôjde prejav vôle adresátovi. Neadresované nie sú urobené voči konkrétnemu subjektu, a preto spôsobujú právne následky už samotným prejavom vôle bez toho, aby niekomu došli (napr. verejná súťaž alebo verejný príslub).

Právne úkony sú ďalej vôľové a reálne. Väčšina občianskoprávných úkonov je vôľových, kedy na ich vznik stačí zhodný prejav vôle zmluvných strán. Právne úkony sa ďalej členia na úkony medzi živými a pre prípad smrti. Rozlišujú sa podľa toho, či ich účinky majú nastať za života konajúceho alebo pre prípad smrti. Väčšinou ide o úkony medzi živými. Príklad právneho úkonu pre prípad smrti je závet. Právne úkony ďalej delíme na odplatné, kedy má dôjsť k vzájomnému plneniu (napr. kúpna zmluva, kde predávajúci má povinnosť odovzdať tovar a kupujúci má povinnosť zaplatiť kúpnu cenu) a na bezodplatné – napríklad darovacia zmluva. Právne úkony

môžu byť formálne alebo neformálne. Formálne právne úkony musia pre svoju platnosť mať povinnú písomnú formu (napr. zmluva o prevode nehnuteľnosti). Pri neformálnych úkonoch forma nie je predpísaná.

Právne úkony môžu byť kauzálné alebo abstraktné. Kauzálnosť a abstraktnosť právneho úkonu sa posudzuje z hľadiska existencie kauzy (ekonomický dôvod vzniku právneho vzťahu), z hľadiska vyjadrenia kauzy v právnom úkone a z hľadiska dokazovania kauzy. Právne úkony môžu ešte byť synalagmatické, čo znamená, že sa jedná o také právne úkony, pri ktorých sa plnenia môže domáhať len ten, kto už sám svoj záväzok splnil alebo je pripravený ho plniť. Asynalagmatické právne úkony sú tie, ktoré nevyžadujú vzájomnú viazanosť plnenia. Nakoniec podľa vzniknutých právnych následkov rozdeľujeme právne úkony na také, ktoré zakladajú, menia alebo spôsobujú zánik subjektívnych práv.

► Vznik právnych úkonov

Vznik právnych úkonov sa odlišuje podľa toho, či sa jedná o vznik jednostranných právnych úkonov, dvojstranných právnych úkonov resp. viacstranných právnych úkonov. Jednostranné právne úkony z pohľadu vzniku delíme na adresované a neadresované právne úkony. Na vznik adresovaného právneho úkonu je potrebné, aby boli voči niekomu adresované (účinnosť takýchto úkonov nastane až dôjdením prejavu vôle adresátovi), na vznik neadresovaných právnych úkonov sa táto podmienka nevyžaduje. Väčšina jednostranných právnych úkonov je adresovaná (odstúpenie od zmluvy, výpoveď atď.). Dvojstranné právne úkony, ako sme už vyššie uviedli, sa označujú zvyčajne ako zmluvy resp. dohody. Na ich vznik je potrebné prijatie návrhu jednej zmluvnej strany druhou zmluvnou stranou (tzv. konsenzus).¹

► Náležitosti právnych úkonov

Na to, aby sa právny úkon považoval za platný, je potrebné, aby spĺňal právnym poriadkom stanovené náležitosti, ktoré sú:

Náliežitosť subjektu – čo znamená, že osoba, ktorá uskutočňuje právny úkon, musí byť naň spôsobilá (musí mať spôsobilosť na právne úkony).

Náliežitosť vôle znamená, že vôľa musí byť skutočná t.j. že musí existovať vôľa osoby na robenie právneho úkonu. Zároveň takáto vôľa musí byť slobodná (nesmie byť výsledkom fyzického alebo psychického nátlaku). Vôľa musí byť vážna (nesmie byť zdanlivá resp. iná).

Vôľa taktiež musí byť bez omylu. Náležitosti prejavu sú zrozumiteľnosť a určitosť právneho úkonu. Zrozumiteľnosť sa týka výrazovej stránky právneho úkonu a určitosť sa zase týka jeho obsahovej stránky (musí byť zrejmé, čo je obsahom právneho úkonu). V prípadoch stanovených zákonom sa ešte vyžaduje aj forma právneho úkonu (napr. písomná forma zmluvy o prevode nehnuteľnosti).

Ďalšou náležitosťou je **náliežitosť pomeru vôle a prejavu**, čo znamená, že vôľa aj prejav musia byť v náležitom vzájomnom pomere (v zhode).

Náliežitosť predmetu právneho úkonu spočíva v tom, že predmet musí byť možné plniť, musí byť dovolený a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.

V prípade, ak právnenému úkonu chýba určitá vyššie uvedená náliežitosť, dôjde k vadnosti právnych úkonov. Vadnosť právneho úkonu môže mať za následok jeho neplatnosť, jeho odporovateľnosť alebo môže zakladať možnosť jednostranného odstúpenia od zmluvy.

Obsahom právneho úkonu je určenie práv a povinností, ktoré sa majú predmetným právnym úkonom založiť, zmeniť, zabezpečiť alebo zrušiť. Obsah právneho úkonu zisťujeme na základe jeho výkladu.

Premlčanie

Občiansky zákonník stanovuje lehotu, počas ktorej môže oprávnený subjekt právo vykonať alebo si môže svoje právo uplatniť na súde. Takáto lehota sa nazýva premlčacia doba. V prípade, ak oprávnený subjekt v stanovenej lehote právo nevykoná alebo si ho neuplatní na súde, tak sa mu toto právo premlčí. Premlčanie predstavuje

ÚVOD

určitý stav, kedy oprávnená osoba síce nestráca svoje právo, ale jeho nárok je značne oslabený, a to z dôvodu, že povinná osoba sa môže zbaviť svojej povinnosti voči oprávnenej osobe tým, že vznesie námietku premlčania. Premlčacia doba je stanovená Občianskym zákonníkom, pričom rozoznávame všeobecnú premlčaciu dobu, ktorá je trojročná a používa sa vždy pokiaľ zákon neustanoví niečo iné. Osobitná premlčacia doba je buď kratšia ako všeobecná premlčacia doba, teda jednoročná alebo dvojročná, alebo môže byť aj dlhšia – desaťročná. Premlčacia doba zvyčajne začína plynúť odo dňa keď sa právo mohlo vykonať prvý raz.

Okrem inštitútu premlčania, Občiansky zákonník pozná aj inštitút preklúzie. Preklúziou rozumieme zánik práva jeho neuplatnením v zákonom stanovenej prekluzívnej lehote. Pri preklúzii zaniká nielen nárok ale aj právo a v prípade, ak sa uplatní na súde, súd ho automaticky zamietne. Typickými prekluzívnymi dobami sú reklamačné (záručné) doby.

Zastúpenie

Zastúpenie vo všeobecnosti znamená, že konanie jednej osoby (zástupcu) má účinky (právne následky) pre inú osobu (zastúpeného). Zastúpenie, podľa jeho účinkov na zastúpeného, rozdeľujeme na priame zastúpenie a nepriame zastúpenie. Rozdiel spočíva v tom, že pri priamom zastúpení zástupca uskutočňuje vlastné vyhlásenie vôle v mene a na účet zastúpeného, kde pri nepriamom zastúpení zástupca uskutočňuje vlastné vyhlásenie vôle, vo svojom mene a na účet zastúpeného. Zastúpenie môže vzniknúť priamo zo zákona (tzv. zákonné zastúpenie) alebo na základe zmluvy – formou plnomocenstva.

Ochrana osobnosti

Občiansky zákonník upravuje ochranu osobnosti, pričom podstata ochrany osobnosti spočíva v tom, že fyzická osoba má právo na ochranu svojho života, zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, súkromia, svojho mena ako aj prejavov osobnej povahy.

V prípade, ak niekto neoprávnene zasahuje do osobnostných práv určitej fyzickej osoby, môže sa táto návrhom domáhať upustenia od takýchto zásahov (negatívna žaloba). Ak takýmito zásahmi už došlo k negatívnym následkom, môže sa dotknutá osoba návrhom domáhať ich odstránenia (reštitučná žaloba). V prípade ak fyzickej osobe takýmito zásahmi bola spôsobená ujma, môže požadovať primerané zadošťučinenie (satisfakčná žaloba). S prihliadnutím na konkrétny prípad môže mať fyzická osoba taktiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Ten, kto neoprávnene zasiahne do práv na ochranu osobnosti, zodpovedá za škodu, ktorú ňou spôsobí.

Vecné práva

Vecné práva predstavujú významnú časť majetkových práv. Vecné práva sa profilujú ako práva absolútne, teda ako práva pôsobiace voči všetkým a zaväzujúce ostatné subjekty nerušiť výkon týchto práv osobe, ktorej predmetné vecné práva prirážia. Vecné práva možno všeobecne definovať ako vládu nad vecou, ktorá je predmetom vecných práv. Vláda nad vecou môže byť pojmovo neobmedzená a vzťahovať sa na vec ako celok, hovoríme vtedy o vecných právach k vlastnej veci, kde spadá vlastnícke právo a spoluvlastníctvo. Alebo sa jedná len o obmedzenú vládu nad vecou v určitých smeroch, ktoré zasahujú do vlastníckeho práva iného, vtedy sa jedná o vecné práva k cudzej veci, kde spadá záložné právo, zádržné právo a vecné bremená. Vecné práva ako celok sú upravené v druhej časti Občianskeho zákonníka. Vzhľadom na absolútnu povahu vecných práv došlo k obmedzeniu resp. uzavretiu ich počtu. Z tohto dôvodu Občiansky zákonník presne stanovuje, ktoré práva spadajú do skupiny vecných práv a vzhľadom na to, či sa jedná o práva tzv. neobmedzené alebo obmedzené, ich rozdeľuje do troch hláv.

V ustanoveniach prvých dvoch hláv Občiansky zákonník upravuje tzv. vecné práva k vlastnej veci. V prvej hlave sa konkrétne zaoberá vlastníckym právom ako takým, ale aj inštitútom držby, spôsobmi nadobúdania vlastníctva ako aj inštitútom vydržania. V druhej hlave je upravené spoluvlastníctvo, ktoré je rozdelené na dve sku-

piny, a to podielové spoluvlastníctvo a bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. V tretej hlave Občiansky zákonník upravuje práva k cudzím veciam, a to konkrétne záložné právo, vecné bremená a zádržné právo.

► **Vlastnícke právo**

Vlastnícke právo je upravené v prvej hlave druhej časti Občianskeho zákonníka. Má absolútnu povahu a pôsobí voči všetkým, pričom všetky ostatné subjekty sú povinné nerušiť vlastníka vo výkone jeho vlastníckeho práva k predmetu vlastníctva. Predmetom vlastníctva sa považuje akákoľvek vec v právnom zmysle slova. To znamená, že v prípade vlastníctva za vec nepovažujeme iba hmotné veci, ale vecou z pohľadu vlastníctva sa považujú aj nehmotné statky. Podstatou vlastníckeho práva je možnosť vlastníka predmet svojho vlastníctva držať, užívať, požívať jeho plody a úžitky a nakladať s nimi.

Držba veci predstavuje jedno zo základných práv vlastníka, pričom obsahuje dve stránky, a to faktickú stránku držby a právnu stránku držby. Faktická stránka spočíva v tom, že vlastníka má vec fakticky vo svojej moci. Právna stránka spočíva v tom, že vlastníka si je vedomý toho, že sa jedná o jeho vlastnú vec a nakladá s ňou ako s vlastnou. Pri držbe platí zásada, že ak sa vlastníka dočasne vzdá výkonu svojho práva vec držať, neznamená to, že toto právo mu zanikne. Ide napríklad o prípady, keď vlastníka prenechá vec niekomu inému do užívania.

Užívanie veci a požívanie jej plodov a úžitkov. Prostredníctvom tohto oprávnenia vlastníka realizuje úžitkovú hodnotu veci, ktorá spočíva buď v užívaní veci t.j. prisvojovaním si podstaty a úžitkových vlastností veci (väčšinou to predstavuje právo vec užívať na to, na čo bola určená), môže to však aj predstavovať menenie podstaty veci alebo aj spotrebovanie veci. Požívanie plodov a úžitkov závisí od toho, či predmetná vec je schopná vyprodukovať nejaký plod alebo úžitok. V prípade plodov sa väčšinou jedná o plodonosné veci napr. ovocné stromy – plod ovocie, zvieratá – mliečatá zvierat. Pri niektorých veciach môžu vznikať úžitky napríklad úroky z peňaž-

ných vkladov, kde peňažný vklad predstavuje predmet vlastníctva a úroky sú v podstate úžitky, ktoré istina vyprodukovala. Plody a úžitky môže vlastníka užívať spoločne s hlavnou vecou, ale môže ich aj od hlavnej veci oddeliť a tým vytvoriť z nich samostatnú vec, ku ktorej nadobudne vlastnícke právo.

Tretie oprávnenie vlastníka predstavuje nakladanie s predmetom vlastníctva. Právo vlastníka disponovať s predmetom vlastníctva znamená, jeho právo previesť vec na iného respektíve rozhodovať o jej existencii. K prevodu veci na iný subjekt dochádza zväčša na základe zmluvy (vlastník môže predmet vlastníctva predať, darovať, zameniť atď.). Môže však dôjsť aj k dispozícii pre prípad smrti, keď vlastníka odkáže v prípade svojej smrti vec inému subjektu. Vlastník môže vec aj opustiť. Je potrebné zdôrazniť, že aj keď Občiansky zákonník ustanovuje práva, ktoré vlastníka veci vo vzťahu k predmetu vlastníckeho práva má a môže vykonávať, zároveň však výkon týchto práv obmedzuje, a to tým, že vlastníka môže vo vzťahu k predmetu vlastníctva vykonávať svoje práva len v medziach zákona. Hlavným cieľom tohto ustanovenia je to, aby vlastníka výkonom svojich vlastníckych práv neohrozoval, resp. nerušil práva tretích osôb, hovoríme o tzv. obmedzení vlastníckeho práva.

► **Subjekty a predmety vlastníckeho práva**

Subjektami vlastníckeho práva môžu byť fyzické osoby, právnické osoby ako aj štát. Zákon stanovuje, ktoré veci môžu byť vo vlastníctve len určitého subjektu (napr. nerastné suroviny môžu byť len vo výlučnom vlastníctve štátu). Pri vlastníctve je subjektom vlastníckeho práva vždy iba jedna osoba (ak je ich viac, hovoríme o spoluvlastníctve).

Vlastnícke právo sa nadobúda viacerými spôsobmi. Vlastnícke právo sa môže nadobudnúť medzi živými (napr. kúpna zmluva), pre prípad smrti (napr. dedenie). Ďalej rozlišujeme originárny (pôvodný) spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva (napr. vytvorením novej veci, spracovaním cudzej veci, vydržaním atď.) a derivatívny (odvodený) spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva, čo znamená, že vlastníka svoje právo odvodzuje od svojho právneho predchodcu (napr.

ÚVOD

dedenie, nadobudnutie vlastníckeho práva na základe zmluvy).

Nakoniec rozlišujeme prevod a prechod vlastníckeho práva. Rozdiel spočíva v tom, že pri prevode sa vlastnícke právo nadobudne na základe prejavu vôle nadobúdateľa, pričom pri prechode nadobudne vlastnícke právo bez prejavu svojej vôle (na základe právnej skutočnosti ako je rozhodnutie súdu, zo zákona, dedením). Pri prevode vlastníckeho práva je potrebné prihliadať na zásadu, že nikto nemôže na iného previesť viac práv, než má sám (napr. ak nie sme vlastníkom motorového vozidla, nemôžeme ho previesť na iného). Pri prevode vlastníckeho práva treba rozlišovať dva kroky nadobudnutia. V prvom kroku dochádza k uzavretiu zmluvy (je predpokladom k vzniku druhého kroku), v druhom kroku pri hnutelných veciach zvyčajne dôjde k ich odovzdaniu nadobúdateľovi a pri nehnuteľných veciach k vkladu do katastra nehnuteľností. Prevod vlastníckeho práva sa zavŕši až zrealizovaním druhého kroku.

► Ochrana a zanik vlastníckeho práva

Vlastnícke právo sa všeobecne môže nadobudnúť zmluvou (napr. kúpna zmluva), zo zákona, rozhodnutím štátneho orgánu (napr. zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva) alebo na základe iných skutočností, ktoré stanovuje zákon (napr. vydržanie, vytvorenie novej veci, prírastok, spracovanie veci).

Ochrana vlastníckeho práva je upravená v rámci úpravy Občianskeho zákonníka, podľa ktorého vlastníak má právo na ochranu proti tomu, kto do jeho vlastníckeho práva neoprávnene zasahuje; najmä sa môže domáhať vydania veci od toho, kto mu ju neprávom zadržuje, resp. domáhať sa upustenia od zásahov do jeho vlastníckeho práva (napr. niekto neoprávnene užíva časť vlastníkovoho pozemku).

Vlastnícke právo zaniká buď na základe právneho úkonu (napr. keď vlastníak prevedie svoje vlastnícke právo na inú osobu na základe zmluvy), alebo opustením veci na základe určitej udalosti (napr. zanikom veci, smrťou vlastníka, stratou veci, uplynutím vydržacej doby). Nakoniec k zaniknutiu vlastníckeho práva môže dôjsť aj na základe

rozhodnutia súdu (napr. zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva).

► Podielové spoluvlastníctvo

Pri vlastníctve je vlastníkom veci vždy jedna osoba. Často však existujú prípady, kedy k jednej veci majú vlastnícke právo viaceré osoby. V takom prípade hovoríme o spoluvlastníctve. Občiansky zákonník rozlišuje spoluvlastníctvo na podielové a bezpodielové. Podielové spoluvlastníctvo predstavuje určité vlastnícke podiely, ktoré majú jednotliví spoluvlastníci k predmetu vlastníctva. Podiel predstavuje mieru, akou sa spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci. Predmetné práva a povinnosti môžu vzniknúť vo vzťahu jednotlivých spoluvlastníkov k ostatným spoluvlastníkom, a to pri hospodárení so spoločnou vecou. Občiansky zákonník tu zaviedol pravidlo, že o hospodárení so spoločnou vecou rozhodujú spoluvlastníci väčšinou počítanou podľa veľkosti podielov. Alebo tieto práva a povinnosti podielových spoluvlastníkov vznikajú vo vzťahu k tretím osobám, kde z právnych úkonov týkajúcich sa spoločnej veci sú oprávnení a povinní všetci spoluvlastníci spoločne a nerozdielne (solidarita).

Občiansky zákonník taktiež ustanovuje pravidlá, ako môže spoluvlastník so svojim podielom nakladať. V prípade, ak by chcel podielový spoluvlastník previesť svoj podiel na inú osobu, najprv ho musí ponúknuť ostatným spoluvlastníkom (pretože majú k takémuto podielu zákonné predkupné právo). Výnimkou je prípad, kedy spoluvlastník prevádza svoj podiel na blízku osobu.

Podielové spoluvlastníctvo zaniká spravidla z tých istých dôvodov ako vlastníctvo. Výnimkou je tzv. zrušenie podielového spoluvlastníctva, a to buď dohodou všetkých spoluvlastníkov alebo rozhodnutím súdu. Uzavretie dohody o zrušení podielového spoluvlastníctva a o vzájomnom vyporiadaní predstavuje spôsob zrušenia podielového spoluvlastníctva, kedy sa na tom spoluvlastníci dobrovoľne dohodli. V prípade, ak sa jedná o zrušenie podielového spoluvlastníctva k nehnuteľnosti, takáto zmluva musí mať

pisomnú formu. Ak sa však spoluvlastníci nedohodnú na zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva, môže súd na návrh ktoréhokoľvek z nich podielové spoluvlastníctvo zrušiť a vyporiadať. Pri zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva súd prihliada na veľkosti jednotlivých podielov spoluvlastníkov, ako aj na účelné využitie veci, ktorej sú spoluvlastníkmi. Ak je vec deliteľná, súd môže nariadiť jej rozdelenie podľa veľkosti podielov. Ak rozdelenie veci nie je dobre možné, súd prikáže vec za primeranú náhradu jednému alebo viacerým spoluvlastníkom. Ak vec žiaden zo spoluvlastníkov nechce, môže nariadiť jej predaj, pričom výťažok z predaja rozdelí medzi spoluvlastníkov podľa veľkosti ich podielov.

► **Bezpodielové spoluvlastníctvo**

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov predstavuje druhú formu spoluvlastníctva. Ako už vyplýva z jeho názvu, pri tomto spoluvlastníctve sa veľkosť vlastníckeho práva nečlení na podiely a zároveň takéto spoluvlastníctvo môže vzniknúť výhradne medzi manželmi. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov vzniká uzavretím manželstva. Predmetom bezpodielového spoluvlastníctva môžu byť všetky veci, ktoré sú predmetom vlastníctva alebo podielového spoluvlastníctva. Podmienkou na to, aby určitá vec patrila do bezpodielového spoluvlastníctva, je, že musí byť nadobudnutá v čase jeho existencie. Veci, ktoré niektorý z manželov nadobudol ešte pred vznikom BSM (t.j. pred uzavretím manželstva), nepatria do BSM. Zároveň do BSM nepatria veci, ktoré nadobudol jeden z manželov darom alebo dedením, ktoré svojou povahou slúžia osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov, ako ani veci, ktoré boli jednému z manželov vydané v rámci predpisov o reštitúcii.

Obsahom bezpodielového spoluvlastníctva podobne ako pri podielovom spoluvlastníctve sú práva a povinnosti. Môže sa jednať o práva a povinnosti medzi manželmi navzájom alebo práva a povinnosti manželov vo vzťahu k tretím osobám. Vo vzájomnom vzťahu Občiansky zákonník predpokladá, že manželia sa na výkone

práv a povinností vyplývajúcich z bezpodielového spoluvlastníctva dohodnú. Veci v bezpodielovom spoluvlastníctve užívajú obaja manželia spoločne a teda spoločne uhrádzajú aj náklady vynaložené na veci alebo spojené s ich užívaním. Bežné veci týkajúce sa spoločného majetku môžu vybavovať každý z manželov samostatne (napr. nákup potravín). V ostatných veciach je potrebný súhlas oboch manželov, inak je právny úkon neplatný (napr. manžel nemôže predať rodinný dom bez súhlasu manželky). V prípade ak sa manželia na výkone svojich práv a povinností vyplývajúcich z BSM nedohodnú, môže na návrh ktoréhokoľvek z nich rozhodnúť súd. Vo vzťahu k tretím osobám sú pri výkone práv a povinností manželia viazaní spoločne a nerozdielne (solidarita).

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zvyčajne zaniká zánikom manželstva. Zákon upravuje dva prípady, kedy BSM zanikne počas trvania manželstva, a to vždy len na základe súdneho rozhodnutia. Prvý prípad je, ak by trvanie BSM odporovalo dobrým mravom. Druhý prípad predstavuje situáciu, ak jeden z manželov získa oprávnenie na podnikateľskú činnosť. V takom prípade môže súd zrušiť BSM, ale len na návrh toho manžela, ktorý takéto podnikateľské oprávnenie nemá. Ak takéto oprávnenie majú obaja manželia, môže návrh na súd podať ktorýkoľvek z nich.

Ak bezpodielové spoluvlastníctvo zanikne, dôjde k jeho vyporiadaniu. Vyporiadať BSM môžu manželia buď na základe dohody a v prípade ak sa nedohodnú, vyporiada ho súd na návrh ktoréhokoľvek z nich. Pri vyporiadaní BSM sa vychádza z toho, že podiely oboch manželov sú rovnaké. Každý z manželov je oprávnený požadovať, aby sa mu uhradilo to, čo zo svojho vynaložil na spoločný majetok. Zároveň je povinný nahradiť to, čo sa zo spoločného majetku manželov vynaložilo na jeho ostatný majetok. Pri vyporiadaní súd prihliada aj na potreby maloletých detí a na to, ako sa každý z manželov staral o rodinu a ako sa pričínal o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí.

V prípade, ak dôjde k zániku BSM (napr. rozvo-dom), ale nedôjde k jeho vyporiadaniu v leho-

ÚVOD

te troch rokov od jeho zániku, platí, pokiaľ ide o hnutelné veci, že sa manželia vypořádali podľa toho, kto akú vec a v akom rozsahu užíva, či už pre svoju osobnú potrebu, resp. potrebu svojej rodiny a domácnosti. Pri ostatných hnutelných veciach ako aj nehnuteľnostiach platí právna domnienka, že sa pretransformovali do podielového spoluvlastníctva, pričom podiel každého z nich je rovnaký.

► Držba a detencia

Občiansky zákonník v ustanoveniach upravujúcich vlastníctvo zároveň upravuje aj inštitút držby. Držbou môžeme chápať ako súčasť vlastníckeho práva, kedy vlastník je popri iných právach oprávnený svoju vec držať (t.j. mať ju pri sebe, ovládať ju). Držba však môže predstavovať aj samostatný, od vlastníctva oddelený vzťah, kedy vec drží iná osoba ako vlastník. Charakteristickým znakom držby je faktické ovládanie veci a nakladanie s vecou ako vlastnou. Subjektom držby môže byť, podobne ako pri vlastníctve, fyzická ako aj právnická osoba. Predmetom držby môžu byť tak veci ako aj práva. Držbu delíme na oprávnenú, kedy držiteľ ovláda vec na základe dobromyseľnosti (myslí si, že je oprávnený vec držať) alebo neoprávnenú, kedy držiteľ vec ovláda nedobromyseľne (vie alebo mal by vedieť, že nie je oprávnený vec držať, ale napriek tomu tak robí).

Od držby oddeľujeme inštitút detencie. Rozdiel spočíva v tom, že pri detencii, na rozdiel od držby, ten kto vec ovláda, nemá úmysel s ňou nakladať ako s vlastnou (napríklad užívanie veci na základe nájmu, vypožičania). Ak má osoba (detentor) vec u seba na základe zmluvy, hovoríme o oprávnenej detencii, v opačnom prípade sa jedná o detenciu neoprávnenú.

► Vecné práva k cudzej veci

Vecné práva k cudzím veciam (iura in re aliena) predstavujú určitú obmedzenú vládu nad vecou osoby, ktorá nie je jej vlastníkom, čím táto osoba zasahuje do výkonu vlastníckeho práva vlastníka predmetnej veci. Hovoríme o tzv. obmedzených vecných právach, kde zaraďujeme vecné bremená, záložné právo a zadržné právo.

– Vecné bremená

Vecné bremená spadajú do skupiny vecných práv k cudzím veciam. Vecné bremená zasahujú do vlastníckych práv k nehnuteľnosti určitej osoby a tým ich v menšej alebo väčšej miere obmedzujú. Jedná sa teda o právo tretej osoby (osôb) v určitom rozsahu opakovane, resp. trvale užívať cudziu vec a tým opakovane resp. trvale v danom rozsahu obmedzovať užívanie tejto veci jej vlastníkom.

Subjektom tohto právneho vzťahu sú fyzické a právnické osoby, kde na strane povinného vždy vystupuje vlastník zaťaženej nehnuteľnosti a oprávneným subjektom je určitá osoba alebo vlastník určitej inej nehnuteľnosti. Obsahom právneho vzťahu vecných bremien sú určité subjektívne práva a subjektívne povinnosti. Práva predstavujúce obsah vecných bremien sa nazývajú práva zodpovedajúce vecnému bremenu. Tie rozdeľujeme na práva, ktoré sa vzťahujú na určitú nehnuteľnosť (in rem) a na práva, ktoré patria konkrétnej osobe. Pri právach vzťahujúcich sa na určitú nehnuteľnosť oprávneným z vecného bremena bude vždy vlastník tejto nehnuteľnosti. V týchto prípadoch sa teda právo zodpovedajúce vecnému bremenu viaže na určitú nehnuteľnosť, a preto nie je podstatné, kto konkrétne je vlastníkom predmetnej nehnuteľnosti. Zmena vlastníka takejto nehnuteľnosti (oprávnenej osoby) nemá vplyv na existenciu vecného bremena.

Pri právach zodpovedajúcich vecnému bremenu patriace určitej osobe, tak fyzickej ako aj právnickej, sa tieto práva viažu priamo na konkrétny subjekt. Z tohto dôvodu nemôže dôjsť k ich prechodu na právneho nástupcu tak, ako je to pri právach vzťahujúcich sa na nehnuteľnosť. Existencia takýchto práv je spojená čisto s existenciou oprávneného subjektu.

Ak oprávnený subjekt zanikne (smrť fyzickej osoby, zánik právnickej osoby), dochádza k zániku takéhoto práva a tým aj k zániku vecného bremena.

Tak ako inštitút vecných bremien na jednej strane zakladá pre oprávneného právo zodpoveda-

júce vecnému bremenu, na druhej strane zaväzuje vlastníka zaťaženej nehnuteľnosti k určitej povinnosti, ktorou môže byť niečo konať, niečo-ho sa zdržať alebo niečo opomenúť.

Vecné bremená vznikajú priamo zo zákona, rozhodnutím príslušného orgánu, zmluvou, závetom, dohodou viacerých dedičov, vydržaním. Vecné bremená môžu zaniknúť zo zákona, na základe rozhodnutia príslušného orgánu alebo písomnou zmluvou. K zániku vecných bremien nemusí dôjsť tým istým spôsobom ako k jeho vzniku. Napríklad, ak vzniklo vecné bremeno na základe rozhodnutia súdu, neznamená to, že by nemohlo dôjsť k jeho zániku na základe dohody uzavretej medzi účastníkmi vecného bremena. Na vznik ako ja zánik vecného bremena je potrebný zápis do katastra nehnuteľností.

Záložné právo

Záložné právo predstavuje inštitút, ktorý slúži veriteľovi na zabezpečenie pohľadávky a jej príslušnosti, a to tak, že v prípade, ak si dlžník nesplní svoju povinnosť, môže si veriteľ uspokojiť svoju pohľadávku alebo domáhať sa uspokojenia svojej pohľadávky z predmetu záložného práva (zálohu). Záložné právo plní tzv. zabezpečovaciu ako aj uhradzovaciu funkciu.

Subjektom tohto právneho vzťahu je záložný veriteľ ako oprávnená osoba a záložca (väčšinou dlžník) ako povinná osoba. Predmetom zálohu môže byť vec, právo, iná majetková hodnota, byt a nebytový priestor. Záložné právo môže vzniknúť na základe zmluvy, zákona, dedičskej dohody, rozhodnutím súdu resp. správneho orgánu. Na vznik záložného práva sa vyžaduje jeho registrácia v Notárskom centrálnom registri záložných práv. Pri zriadení záložného práva k nehnuteľnosti sa vyžaduje zápis do katastra nehnuteľností.

Ak pohľadávka zabezpečená záložným právom nie je riadne a včas splnená, môže záložný veriteľ začať výkon záložného práva. Záložný veriteľ vtedy môže svoje pohľadávky uspokojiť spôsobom stanoveným v zmluve o zriadení záložného práva alebo predajom zálohu na dražbe resp. predajom zálohu súdnym exekútorom.

Záložné právo zaniká predovšetkým zánikom zabezpečenej pohľadávky (keď dlžník uhradí svoj dlh). Ďalej to môže byť zánikom všetkých vecí, práv alebo iných majetkových hodnôt, na ktoré sa záložné právo vzťahuje (napr. demolácia domu, ktorý bol zaťažený záložným právom). Záložné právo zaniká aj v prípade, ak sa ho záložný veriteľ vzdá. Ďalšie spôsoby zániku sú: uplynutím času, na ktorý bolo záložné právo zriadené; vrátením veci záložcovi, ak záložné právo vzniklo odovzdaním veci; prevodom zálohu záložcom v bežnom obchodnom styku v rámci výkonu podnikania alebo ak bol na prevod záložca oprávnený zo záložnej zmluvy; na základe iných skutočností.

Zádržné právo

Zádržné právo slúži podobne ako záložné právo na zabezpečenie pohľadávky. Všeobecne môže-me zádržné právo definovať ako právo veriteľa zadržať hnuťelnú vec dlžníka, a to na účely zabezpečenia veriteľovej peňažnej pohľadávky. Rozdiel medzi zádržným a záložným právom spočíva v tom, že predmetom zádržného práva môžu byť iba hnuťelné veci, môže zabezpečovať iba splatné pohľadávky a zádržné právo nemá uhradzovaciu ale iba zabezpečovaciu funkciu.

Zádržné právo vzniká faktickým zadržaním hnuťelnej veci veriteľom. Veriteľ je oprávnený vec zadržať do okamihu, pokiaľ mu dlžník neuspokojí takto zabezpečenú pohľadávku. Veriteľovi pri zadržaní veci dlžníka vzniká povinnosť takúto vec opatrovať a ochraňovať pred poškodením, stratou alebo zničením. Náhradu nákladov spojených s výkonom tejto povinnosti si môže veriteľ uplatniť u dlžníka. Zádržné právo zvyčajne zaniká spolu so zánikom zabezpečenej pohľadávky (napr. uspokojením pohľadávky) alebo môže zaniknúť poskytnutím dodatočnej zábezpeky (napr. zriadením záložného práva, ručiteľského záväzku).

Ostatná novela zákona schválená 22. 10. 2019 nadobudla účinnosť od 1. 12. 2019

Vláda Slovenskej republiky predkladá na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

ÚVOD

Potreba prijatia zákona vychádza z nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky z 10. októbra 2018 (PL. ÚS 10/2016-53), ktorým bol vyslovený nesúlad ustanovenia § 446 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov s čl. 12 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky bol zverejnený v Zbierke zákonov pod číslom 25/2019 Z. z.

Strata na zárobku je osobitným druhom majetkovej ujmy, ku ktorej dochádza pri škode (ujme) na zdraví. V zmysle ustanovenia § 446 (v znení účinnom do 30. januára 2019) a nasledujúcich sa táto strata uhrádzala, pokiaľ nebola uhradená nemocenskými dávkami a invalidným, resp. čiastočne invalidným dôchodkom, podľa predpisov o sociálnom poistení. Strata na zárobku sa uhrádza peňažným dôchodkom vo forme opakujúcich sa peňažných plnení v závislosti od priemerného zárobku poškodeného pred poškodením na zdraví. Podľa danej právnej úpravy sa poškodenému namiesto náhrady škody má poskytnúť náhrada za stratu na zárobku, ktorá sa posudzuje a určuje rovnako ako úrazový príplatok, príp. úrazová renta podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, čo je spravidla nižšia suma ako tá, ktorú predstavuje skutočná majetková strata poškodeného, ku ktorej došlo v dôsledku jeho pracovnej neschopnosti, príp. v období po jej skončení. Tým, že Občiansky zákonník zaviedol právnu úpravu, v zmysle ktorej sa nárok poškodeného na náhradu straty na zárobku posudzuje podľa zákona o sociálnom poistení, obmedzil mu legislatívne subjektívne právo domáhať sa skutočnej náhrady za stratu na zárobku. Z poškodeného sa v takomto prípade stáva fiktívny poistený, keďže namiesto náhrady škody môže od škodcu požadovať len fiktívnu úrazovú dávku, ako keby bol úrazovo poistený, hoci za škodu mu zodpovedá konkrétny subjekt v rámci občianskoprávneho záväzkového vzťahu a stratu na majetku je schopný presne vyčíslieť. Dokonca ani v prípade škody spôsobenej úmyselne, príp. hrubou nebanlivosťou poškodený nemôže od škodcu požadovať viac ako poškodený v pracovnom pomere od Soci-

álnej poisťovne. Takáto úprava nie je súladná s obdobnými právnymi úpravami v ostatných členských štátoch Európskej únie a vzhľadom k tomu, že úrazové dávky predstavujú podstatne redukované odškodnenie, ktoré sa riadi princípmi verejného poistenia, popiera základný princíp súkromného práva, v zmysle ktorého sa má poškodenému nahradiť skutočná majetková škoda, ktorú utrpí v dôsledku škodovej udalosti.

Hlavným zámerom právnej úpravy je zosúladienie súčasnej právnej úpravy náhrady škody na zdraví spôsobenej protiprávnym konaním s čl. 12 ods. 1 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Právna úprava spôsobu výpočtu náhrady za stratu na zárobku platná do 1. 12. 2019 sa výrazne odklášala od všeobecne uplatňovanej zásady úpravy zodpovednosti za škodu, podľa ktorej sa uhrádza skutočná škoda a ušlý zisk a tým pádom neumožňuje poškodenému, ktorému vznikla škoda na zdraví a s tým súvisiaca strata na zárobku počas pracovnej neschopnosti, ale aj po jej skončení, domôcť sa náhrady škody v takom rozsahu, v akom mu skutočne vznikla. V záujme poskytnutia ochrany základnému právu vlastníť majetok je cieľom novely zákona zabezpečiť dorovnanie príjmu poškodeného do sumy, ktorú by zarobil, ak by nedošlo k spôsobeniu škody. Nová právna úprava ale nezakladá ďalší druh nároku voči zamestnávateľovi, ktorý by presahoval rámec náhrad za stratu na zárobku počas práceneschopnosti spôsobenej pracovným úrazom alebo chorobou z povolania v pracovno-právnych vzťahoch. Prioritným účelom odškodňovania pracovných úrazov a chorôb z povolania nie je plná kompenzácia vzniknutej ujmy, ale ide o realizáciu povinnosti štátu zabezpečiť fyzickej osobe postihnutej takouto sociálnou udalosťou prostriedky potrebné pre jej ďalší život. V týchto prípadoch ide o primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu podľa čl. 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a nie o odškodnenie presne kvalifikovanej, protiprávnym konaním spôsobenej majetkovej škody poškodeného spadajúcej do sféry základného práva podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Prehľad ustanovení zákona

		str.
PRVÁ ČASŤ	VŠEOBECNÉ USTANOVENIA	23
PRVÁ HLAVA	OBČIANSKOPRÁVNE VZŤAHY A ICH OCHRANA	23
DRUHÁ HLAVA	ÚČASTNÍCI OBČIANSKOPRÁVNÝCH VZŤAHOV	44
Prvý oddiel	Fyzické osoby	44
Druhý oddiel	Právnické osoby	66
TRETIA HLAVA	ZASTÚPENIE	90
ŠTVRTÁ HLAVA	PRÁVNE ÚKONY	109
PIATA HLAVA	SPOTREBITEĽSKÉ ZMLUVY	176
ÔSMA HLAVA	PREMLČANIE	195
DEVIATA HLAVA	VYMEDZENIE NIEKTORÝCH POJMOV	208
DRUHÁ ČASŤ	VECNÉ PRÁVA	216
PRVÁ HLAVA	VLASTNÍCKE PRÁVO	216
DRUHÁ HLAVA	SPOLUVLASTNÍCTVO	240
TRETIA HLAVA	PRÁVA K CUDZÍM VECIAM	253
ŠIESTA ČASŤ	ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU A ZA BEZDÔVODNÉ OBOHATENIE	280
PRVÁ HLAVA	PREDCHÁDZANIE HROZIACIM ŠKODÁM	281
DRUHÁ HLAVA	ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU	285
Prvý oddiel	Všeobecná zodpovednosť	286
Druhý oddiel	Prípady osobitnej zodpovednosti	291
Tretí oddiel	Spoločné ustanovenia o náhrade škody	306
TRETIA HLAVA	BEZDÔVODNÉ OBOHATENIE	322
SIEDMA ČASŤ	DEDENIE	329
PRVÁ HLAVA	NADOBÚDANIE DEDIČSTVA	329
DRUHÁ HLAVA	DEDENIE ZO ZÁKONA	344
TRETIA HLAVA	DEDENIE ZO ZÁVETU	347
ŠTVRTÁ HLAVA	POTVRDENIE DEDIČSTVA A VYPORIADANIE DEDIČOV	353
PIATA HLAVA	OCHRANA OPRÁVNENÉHO DEDIČA	356

		str.
ÔSMA ČASŤ	ZÁVÄZKOVÉ PRÁVO	359
PRVÁ HLAVA	VŠEOBECNÉ USTANOVENIA	360
Prvý oddiel		360
Druhý oddiel	Spoločné záväzky a spoločné práva	379
Tretí oddiel	Zmeny v obsahu záväzkov	383
Štvrtý oddiel	Zmena v osobe veriteľa alebo dlžníka	392
Piaty oddiel	Zabezpečenie záväzkov	402
Šiesty oddiel	Zánik záväzkov	421
DRUHÁ HLAVA	KÚPNA A ZÁMENNÁ ZMLUVA	438
Prvý oddiel	Všeobecné ustanovenia o kúpnej zmluve	438
Druhý oddiel	Vedľajšie dojednania pri kúpnej zmluve	444
Tretí oddiel	Zámenná zmluva	451
Štvrtý oddiel	Osobitné ustanovenia o predaji tovaru v obchode (Spotrebiteľské kúpne zmluvy)	452
TRETIA HLAVA	DAROVACIA ZMLUVA	462
ŠTVRTÁ HLAVA	ZMLUVA O DIELO	466
Prvý oddiel	Všeobecné ustanovenia	466
Druhý oddiel	Osobitné ustanovenia o zhotovení vecí na zákazku	475
Tretí oddiel	Osobitné ustanovenia o zmluve o oprave a úprave vecí	479
PIATA HLAVA	ZMLUVA O PÔŽIČKE	483
ŠIESTA HLAVA	ZMLUVA O VÝPOŽIČKE	488
SIEDMA HLAVA	NÁJOMNÁ ZMLUVA	490
Druhý oddiel	Nájomné	495
Tretí oddiel	Skončenie nájmu	497
Štvrtý oddiel	Osobitné ustanovenia o nájme bytu	502
Piaty oddiel	Nájom obytných miestností v zariadeniach určených na trvalé bývanie	521
Šiesty oddiel	Podnájom bytu (časti bytu)	522
Siedmy oddiel	Nájom a podnájom nebytových priestorov	525
Ôsmy oddiel	Osobitné ustanovenia o podnikateľskom nájme hnuteľných vecí	526
ÔSMA HLAVA	PRÍKAZNÁ ZMLUVA	529

		str.
Prvý oddiel	Všeobecné ustanovenia	529
Druhý oddiel	Zmluva o obstaraní veci	532
Tretí oddiel	Zmluva o obstaraní predaja veci	533
DEVIATA HLAVA	KONANIE BEZ PRÍKAZU	534
DESIATA HLAVA	ZMLUVA O ÚSCHOVE	537
JEDENÁSTA HLAVA	ZMLUVA O UBYTOVANÍ	539
DVANÁSTA HLAVA	ZMLUVY O PREPRAVE	541
Prvý oddiel	Zmluva o preprave osôb	541
Druhý oddiel	Zmluva o preprave nákladu	543
Tretí oddiel	Spoločné ustanovenia k zmluvám o preprave	545
TRINÁSTA HLAVA	SPROSTREDKOVATEĽSKÁ ZMLUVA	546
ŠTRNÁSTA HLAVA	VKLADY	548
PÄTNÁSTA HLAVA	POISTNÉ ZMLUVY	551
Prvý oddiel	Poistná zmluva	551
Druhý oddiel	Uzavretie poistnej zmluvy	555
Tretí oddiel	Práva a povinnosti z poistenia	560
Štvrtý oddiel	Zánik poistenia	562
Piaty oddiel	Zmena poistenia	566
Šiesty oddiel	Poistenie majetku	567
Siedmy oddiel	Poistenie osôb	570
Ôsmy oddiel	Poistenie zodpovednosti za škody	573
Deviaty oddiel		575
ŠESTNÁSTA HLAVA	ZMLUVA O ZDRUŽENÍ	576
SEDEMNÁSTA HLAVA	ZMLUVA O DÔCHODKU	579
OSEMŇÁSTA HLAVA	STÁVKA A HRA	580
DEVÄTNÁSTA HLAVA	VEREJNÁ SÚŤAŽ	581
DVADSIATA HLAVA	VEREJNÝ PRÍSLUB	582
DEVIATA ČASŤ	ZÁVEREČNÉ, PRECHODNÉ A ZRUŠOVACIE USTANOVENIA	583
PRVÁ HLAVA	Všeobecné ustanovenia	583

		str.
DRUHÁ HLAVA	Prechodné a zrušovacie ustanovenia k úpravám účinným od 1. apríla 1964 (zákon č. 40/1964 Zb.)	583
TRETIA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. apríla 1983 (zákon č. 131/1982 Zb.)	588
ŠTVRTÁ HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 1989 (zákon č. 188/1988 Zb.)	589
PIATA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 1992 (zákon č. 509/1991 Zb.)	589
ŠIESTA HLAVA		593
SIEDMA HLAVA	Prechodné ustanovenie k úpravám účinným od 20. júna 1997	593
ÔSMA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. septembra 2001	594
DEVIATA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2003	594
DESIATA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. apríla 2004	595
JEDENÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. augusta 2004	596
DVANÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2005	597
TRINÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2008	598
ŠTRNÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. novembra 2008	598
PÄTNÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. marca 2010	598
ŠESTNÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. júna 2010	599
SEDEMNÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2011	599
OSEMNÁSTA HLAVA		599
DEVÄTNÁSTA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 13. júna 2014	600
DVADSIATA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. júna 2014	600
DVADSIATA PRVÁ HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2015	600
DVADSIATA DRUHÁ HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2016	601
DVADSIATA TRETIA HLAVA	Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. októbra 2018	601
DVADSIATA ŠTVRTÁ HLAVA		602
DVADSIATA PIATA HLAVA		602
PRÍLOHA	ZOZNAM PREBERANÝCH PRÁVNE ZÁVÄZNÝCH AKTOV EURÓPSKEJ ÚNIE	604
ZDROJE		606

Občiansky zákonník

Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sa uznieslo na tomto zákone:

PRVÁ ČASŤ VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

PRVÁ HLAVA OBČIANSKOPRÁVNE VZŤAHY A ICH OCHRANA

§ 1

(1) Úprava občianskoprávných vzťahov prispieva k napĺňaniu občianskych práv a slobôd, najmä ochrany osobnosti a nedotknuteľnosti vlastníctva.

(2) Občiansky zákonník upravuje majetkové vzťahy fyzických a právnických osôb, majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom, ako aj vzťahy vyplývajúce z práva na ochranu osôb, pokiaľ tieto občianskoprávne vzťahy neupravujú iné zákony.¹⁾

(3) Občiansky zákonník upravuje aj právne vzťahy z duševného vlastníctva, ak tieto vzťahy neupravujú iné zákony.

K § 1

Prameňmi občianskeho práva vo formálnom zmysle sú právne normy upravujúce spoločenské vzťahy, ktoré tvoria predmet občianskeho práva. Základným prameňom je Občiansky zákonník. Okrem Občianskeho zákonníka občiansko-právne normy obsahujú aj ďalšie predpisy, z ktorých k prameňom občianskeho práva možno priradiť najmä zákon o nájme a podnájme nebytových priestorov (zákon č. 116/1990 Zb.), zákon o vlastníctve bytov a nebytových priestorov (zá-

kon č. 182/1993 Z. z.), Autorský zákon (zákon č. 185/2015 Z. z.) a ďalšie.

► ods. 1

Občianskoprávne vzťahy

Občianskoprávne vzťahy vznikajú z právnych skutočností. Medzi právne skutočnosti patria úkony a udalosti. Môžeme hovoriť o majetkových vzťahoch fyzickej osoby (FO) a právnickej osoby (PO). Tieto majetkové vzťahy sú upravené práve Občianskym zákonníkom, okrem prípadov, ak daný vzťah nie je špeciálne upravený v Obchodnom zákonníku. Občianskoprávnymi vzťahmi sú tiež vzťahy medzi týmito osobami (FO a PO) a štátom a zároveň vzťahy vyplývajúce z práva na ochranu osôb (ods. 2).

Fyzická osoba a právnická osoba sú považované za účastníkov občianskoprávných vzťahov.

Úlohou úpravy občianskoprávných vzťahov je prispieť k napĺňaniu občianskych práv a slobôd. Medzi základné práva a slobody patrí ochrana osobnosti a nedotknuteľnosť vlastníctva osoby, či už fyzickej osoby alebo právnickej osoby. Charakteristickým znakom občianskoprávných vzťahov je rovné postavenie účastníkov. To znamená, že žiaden z účastníkov občianskoprávneho vzťahu nemôže jednostranným úkonom vnútiť druhému účastníkovi nejakú povinnosť, prípadne autoritatívne si vynucovať splnenie nejakej povinnosti.

Občianske práva a slobody

Tieto sú zákonmi, hlavne Ústavou SR (zákon č. 460/1992 Zb.) alebo Ústavou SR spolu s inými zákonmi, stanovené základné práva občana štá-

tu, predovšetkým také, ktoré definujú jeho postavenie v spoločnosti alebo v štáte.

Delenie občianskych práv:

- základné ľudské práva – prirodzené práva človeka,
- politické práva, medzi ktoré patrí volebné právo, právo zhromažďovania sa, práva národnostných menšín,
- hospodárske, sociálne, kultúrne práva, medzi ktoré právo podnikateľ, právo na ochranu zdravia, právo na vzdelanie a ďalšie.

Ochrana osobnosti

je právom zaručeným v ustanovení **čl. 16 ods. 1 a čl. 19 Ústavy SR**. Čl. 16 ods. 1 zakotvuje, že **nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená**, obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Podľa ustanovenia č. 19 Ústavy SR má každý právo na

- zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a ochrany mena,
- na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného práva,
- na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo zneužívaním údajov o svojej osobe.

Okrem Ústavy SR je právo na ochranu osobnosti upravené aj v **znení § 11 zákona č. 40/1964 Zb.** Občiansky zákonník. Uvedené ustanovenie zakotvuje, že fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojej mena a prejavov osobnej povahy. (Pozri znenie § 11).

→ Fyzická osoba

FO je občan, ktorý má spôsobilosť na práva a povinnosti. Tieto práva občan získava svojim narodením a stráca ich smrťou, prípadne vyhlásením za mŕtveho. To znamená, že jeho spôsobilosť na práva a povinnosti zaniká.

FO je občan, ktorý má za určitých podmienok spôsobilosť na právne úkony. Podmienkou získania tejto spôsobilosti je veková hranica 18 rokov,

prípadne veková hranica 16 rokov, ak občan uzaťvoril manželstvo.

FO osoba je občanom, ktorá má duševnú spôsobilosť.

Fyzická osoba je občan, ktorý vystupuje sám za seba, nereprezentuje žiadnu organizáciu. Ak chce bežný občan podnikateľ, bude **podnikateľ ako fyzická osoba – živnostník či SZČO**. Ak začne podnikateľ fyzická osoba, stáva sa podnikateľským subjektom a bude jej pridelené IČO.

Poznámka

Spôsobilosť na právne úkony predstavuje spôsobilosť fyzickej osoby vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti a tým platne vstupovať do právnych vzťahov, uzavierať zmluvy, robiť všeobecne záväzné právne úkony, ktoré nesú určitý právny následok. Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.

Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov, omamných prostriedkov alebo jedov je schopná robiť len niektoré právne úkony, súd obmedzí jej spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí. Súd sa však môže zaoberať aj návrhmi na zrušenie predchádzajúceho pozbavenia alebo obmedzenia spôsobilosti na právne úkony, ktoré zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo odpadnú dôvody, ktoré k pozbaveniu alebo obmedzeniu spôsobilosti viedli.

Posudzovanie schopnosti osoby s duševnou poruchou robiť právne záväzné úkony, resp. robiť len určité druhy právnych úkonov jednoduchšej povahy, môže vykonať iba súd v rámci súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony. Pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony je v právnom poriadku chápané ako opatrenie v záujme tých, ktorí nemajú možnosť ovládať svoje konanie alebo posúdiť jeho následky. Účelom súdneho rozhodnutia o pozbavení, alebo obmedzení fyzickej osoby spôso-

bilosti na právne úkony je poskytnutie ochrany nielen samotným fyzickým osobám, ktorých sa rozhodnutie týka, ale aj ďalším fyzickým alebo právnickým osobám prichádzajúcim s nimi do styku. Osobe, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, ustanoví súd opatrovníka, ktorý za ňu robí právne úkony, v ktorých bola obmedzená. V takomto prípade je právny úkon, ktorý urobí osoba s obmedzenou spôsobilosťou alebo pozbavená spôsobilosti na právne úkony, absolútne neplatný v zmysle § 38 Občianskeho zákonníka (napr. otvorenie sporozíra, vyberanie dôchodku a iné). Súd v rozhodnutí o obmedzení spôsobilosti na právne úkony zároveň určí rozsah tohto obmedzenia. Aby nedošlo k neprimeranému obmedzeniu práv osoby, o ktorej sa rozhoduje, súd by mal v rozhodnutí uviesť výpočet právnych úkonov, na ktoré občan nie je spôsobilý. Spôsobilosť na všetky ostatné právne úkony ostáva nedotknutá. Pri takomto negatívnom výpočte odpadá riziko, že súd zabudne uviesť všetky úkony, na ktoré občan je spôsobilý. Konanie o spôsobilosti na právne úkony prebieha na okresnom súde miestne príslušnom podľa bydliska dotknutej osoby (osoba, ktorá má byť pozbavená alebo obmedzená 4 spôsobilosti na právne úkony). Ak nemá dotknutá osoba trvalé bydlisko, tak príslušným súdom je súd v obvode, kde sa obvykle zdržiava. Konanie sa môže začať na návrh alebo aj bez návrhu, len čo sa súd dozvie, že v jeho obvode je osoba, u ktorej sú zákonné predpoklady pre začatie konania o spôsobilosti na právne úkony. Mohlo by sa jednať napríklad o osobu, ktorá nadmerne požíva alkoholické nápoje, prípadne o osobu trpiacu duševnou poruchou.

→ **Právnická osoba**

PO môže mať formu

- **združenia FO a PO,**
- **účelového združenia majetku,** medzi ktorými patria napr. fondy,
- **jednotky územnej samosprávy.**

Spôsobilosť PO na práva a povinnosti je daná jej zriadením. K zriadeniu dochádza písomnou zakladacou zmluvou alebo listinou a zápisom do obchodného registra. Právnickej osobe je pri vzniku pridelené IČO – identifikačné číslo organizácie. Obchodný register je verejný zoznam, do ktorého sa zapisujú zákonom stanovené údaje týkajúce sa podnikateľov, prípadne iných osôb, o ktorých to ustanovuje osobitný zákon. Do obchodného registra sa zapisujú obchodné spoločnosti, družstvá, iné právnické osoby, o ktorých to ustanoví osobitný zákon, právnické osoby založené podľa práva Európskych spoločenstiev, podniky a organizačné zložky podnikov zahraničných osôb, odštepné závody a iné organizačné zložky podnikov, ak tak ustanoví osobitný zákon.

Právnickou osobou je organizácia, ktorá bola **vytvorená na nejaký účel**. Môže to byť organizácia, ktorá podniká – ide o podnikateľský subjekt, napríklad spoločnosť s ručením obmedzeným (s.r.o.), akciová spoločnosť (a.s.), nadácia, štátna organizácia, banka, ministerstvo, obec a pod. Združenia občanov sa registrujú na Ministerstve vnútra SR

Združenia

- **Nadácia** – zvláštny subjekt, pričom môže byť aj FO aj PO, zriadený na nejaký účel (ochrana humanity, životného prostredia), vzniká registráciou na príslušnom štátnom orgáne – vydanie štatútu nadácie, ktorý obsahuje názov a sídlo, cieľ, zdroje na financovanie, spôsob použitia prostriedkov na istý účel, určenie správcu a zástupcu.
- **Záujmové združenie** – vzniká za účelom chránenia svojich záujmov, písomnou zakladateľskou zmluvou medzi zakladateľmi, alebo schválením založenia združením na ustanovujúcej členskej schôdzi. V stanovách je určený názov, sídlo, predmet činnosti, úprava majetkových pomerov, vznik a zánik členstva, práva a povinnosti členov, orgány združenia a vymedzenie ich pôsobností, spôsob združenia združenia a naloženie s likvidačným zostatkom. Právnu spôsobilosť

nadobúdajú zápisom do registra združení na príslušnom okresnom úrade.

Rozdiel medzi PO a FO

Základným rozdielom je ich právna subjektivita, ale majú inak majú rovnaké postavenie. Svoje práva a povinnosti si môžu upraviť odlišne od zákona v prípade, ak to zákon pripúšťa.

Základný rozdiel spočíva v tom, že fyzická osoba sa jednoducho narodí a právnická osoba sa musí zriadiť a vzniknúť. Na zriadenia právnickej osoby je potrebná písomná zmluva alebo zakladacia listina, prípadne iná právna skutočnosť. Pre rôzne typy právnických osôb sú rôzne právne predpisy.

V podnikaní spočíva základný rozdiel medzi fyzickou a právnickou osobou v tom, že fyzická osoba ručí za svoje prípadné neúspechy v podnikaní celým svojím majetkom.

Subjekty občiansko-právnych vzťahov

Musia sa snažiť, aby nedochádzalo k porušeniu vzťahov. Všetky vzniknuté spory majú riešiť najprv dohodou. Platí zákaz svojpomoci, čo znamená, že ak dôjde k zásahu do práva, možno sa domáhať ochrany, ak je niekto resp. jeho práva bezprostredne ohrozený, môže sám primeraným spôsobom zasiahnuť.

Zastúpenie fyzických a právnických osôb v občianskoprávných vzťahoch vzniká na základe zákona alebo rozhodnutia štátnych orgánov, alebo na základe dohody formou plnomocenstva. Zástupca musí zastúpenie vykonávať osobne a musí mať príslušnú spôsobilosť. Zákonným zástupcom je osoba zo zákona určená na zastupovanie (napr. poverený súdom) – opatrovník (väčšinou v príbuzenskom stave s FO, ale môže to byť aj iná osoba; povinný chrániť záujmy zastupovaného), štatutárny orgán PO (napr. riaditeľ, námestník, manažér).

Na základe splnomocnenia môže byť zastupovaný ktokoľvek. Treba určiť rozsah splnomocnenia, rozoznávame generálne a špeciálne splnomocnenie; kedykoľvek môže dôjsť k vypovedaniu splnomocnenia (bez udania dôvodu) – vždy písomne (aj súdu).

Právne úkony v občianskoprávných vzťahoch

Vyplyvajú z právnych predpisov:

- jednostranné – návrh zmluvy, plnomocenstvo,
- dvojstranné – zmluva,
- viacstranné – zmluva o združení, dohoda o podielovom spoluvlastníctve.

Právny úkon sa považuje za neplatný v prípade, že obsahuje chyby v písaní a počítaní, ak ho vykoná osoba, ktorá nemá spôsobilosť na právne úkony. Právny úkon je neplatný

- ak je úkon neuskutočniteľný,
- ak nie je podpísaný,
- ak je podpísaný neoprávnenou osobou,
- ak je podpísaný neslobodne, nie zreteľne,
- ak chýbajú obligátne náležitosti, bez ktorých sa neobíde.

Právny úkon je absolútne neplatný v prípade porušenia zákona. Právny úkon je relatívne neplatný, v prípade, ak je porušená zmluva.

Ak si oprávnený neuplatní v stanovenej lehote svoj nárok, dôjde k premlčaniu, pričom sa premlčujú všetky práva s výnimkou vlastníckeho. Všeobecná premlčacia lehota je dlhá 3 roky.

Nedotknuteľnosť vlastníctva

Podľa Čl. 20 Ústavy SR má každý právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Majetok nadobudnutý v rozpore s právnym poriadkom ochranu nepožíva. Dedenie sa zaručuje. Zákon ustanoví, ktorý ďalší majetok okrem majetku uvedeného v čl. 4 tejto ústavy, nevyhnutný na zabezpečovanie potrieb spoločnosti, potravinovej bezpečnosti štátu, rozvoja národného hospodárstva a verejného záujmu, môže byť iba vo vlastníctve štátu, obce, určených právnických osôb alebo určených fyzických osôb. Zákon tiež môže ustanoviť, že určité veci môžu byť iba vo vlastníctve občanov alebo právnických osôb so sídlom v Slovenskej republike.

Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom. Výkon vlast-

níckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.

Vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu.

Iné zásahy do vlastníckeho práva možno dovoliť iba vtedy, ak ide o majetok nadobudnutý nezákonným spôsobom alebo z nelegálnych príjmov a ide o opatrenie nevyhnutné v demokratickej spoločnosti pre bezpečnosť štátu, ochranu verejného poriadku, mravnosti alebo práv a slobôd iných. Podmienky ustanoví zákon.

Obmedzenie vlastníckeho práva

Výkon vlastníckeho práva, hoci toto právo patrí medzi základné práva a slobody, nie je absolútny. V zásade existujú dva druhy obmedzenia vlastníckeho práva:

1. Pri niektorých druhoch komodít je limitovaný okruh možných vlastníkov. Ústava v čl. 4 uvádza, že „nerastné bohatstvo, jaskyne, podzemné vody, prírodné liečivé zdroje a vodné toky sú vo vlastníctve Slovenskej republiky“. Okrem toho, v čl. 20 ods. 2 ústavy sa uvádza, že zákon môže stanoviť aj okruh ďalších vecí, ktoré môžu byť len vo vlastníctve vybraných subjektov (štát, obec alebo určené právnické osoby), a to z dôvodu zabezpečenia potrieb spoločnosti, rozvoja národného hospodárstva a verejného záujmu. Nakoniec, zákon môže ustanoviť, že určité veci môžu byť iba vo vlastníctve občanov alebo právnických osôb so sídlom v Slovenskej republike (napr. v zmysle devízového zákona fyzické osoby, ktoré nemajú trvalý pobyt v Slovenskej republike, a právnické osoby, ktoré nemajú sídlo v Slovenskej republike, majú limitované možnosti nadobúdania nehnuteľností na území Slovenskej republiky).
2. V zmysle ústavy ako aj Dodatkového protokolu k Dohovoru možno obmedziť výkon vlastníckeho práva aj tých vlastníkov, ktorí

majú na jeho vykonávanie legálny a legitímny nárok.

Podstata vyvlastnenia prípadne iného obmedzenia vlastníckeho práva vychádza z premisy, že verejný záujem prevažuje na súkromným záujmom, čo sa môže za istých výnimočných okolností prejavovať aj tak, že vo verejnom záujme možno vyvlastniť prípadne inak obmedziť vlastnícke právo, a to napriek tomu, že vlastníak dotknutej veci s tým nesúhlasí.

Občianskoprávna úprava obmedzenia vlastníckeho práva

Ústavnoprávna ochrana vlastníckeho práva sa realizuje prostredníctvom príslušných zákonov, predovšetkým Občianskeho zákonníka, ktorý garantuje princíp nedotknuteľnosti vlastníctva, definuje obsah vlastníckeho práva v ustanovení § 123, deklaruje rovnosť vlastníckeho práva a jeho ochrany v ustanovení § 124, upravuje ochranu vlastníka proti tomu, kto do jeho vlastníckeho práva neoprávnene zasahuje v ustanovení § 126, zakotvuje práva a povinnosti vlastníka v ustanovení § 128 a v neposlednom rade zakotvuje aj povinnosť vlastníka v určitých výnimočných prípadoch strpieť obmedzenie vlastníckeho práva v ustanovení § 128.

Občiansky zákonník je všeobecným predpisom upravujúcim zákonné podmienky obmedzenia vlastníckeho práva prípadne vyvlastnenia, pričom v § 128 OZ rozlišuje medzi dočasným a trvalým obmedzením vlastníckeho práva. Typickým príkladom dočasného obmedzenia vlastníckeho práva sú právne predpisy na ochranu pred požiarmi.

Trvalé obmedzenie vlastníckeho práva alebo vyvlastnenie (napr. zriadenie vecného bremena na pozemku) je v Občianskom zákonníku upravené podobne ako v ústave, t.j. zákon stanovuje niekoľko podmienok, ktoré musia byť splnené kumulatívne:

- **vec možno vyvlastniť len na základe zákona – o vyvlastnení alebo obmedzení vlastníckeho práva sa rozhoduje v správnom konaní** (všeobecné podmienky a proces vyvlastnenie stanovuje stavebný zákon),

- **vyvlastniť alebo obmedziť vlastnícke právo možno len vo verejnom záujme,**
- **účel, pre ktorý sa vlastnícke právo obmedzuje, nie je možné dosiahnuť inak,**
- **vyvlastniť možno len za náhradu, a**
- **len na účel, pre ktorý je potrebné obmedzenie vlastníckeho práva.**

Obmedzenia vlastníckeho práva upravené Občianskym zákonníkom sa vzťahujú na hnuteľné aj nehnuteľné veci. Pre prax má však podstatný význam predovšetkým vyvlastňovanie a obmedzovanie vlastníckych práv k nehnuteľnostiam a k právam s nimi súvisiacim. Podmienky a proces vyvlastnenia prípadne iného trvalého obmedzenia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam upravuje stavebný zákon.

► ods. 2

Občiansky zákonník upravuje:

- **majetkové vzťahy fyzických a právnických osôb,**
- **majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom, ak do nich štát vstupuje,**
- **vzťahy vyplývajúce z práva na ochranu osôb, pokiaľ tieto občianskoprávne vzťahy neupravujú iné zákony.**

Z uvedeného vyplýva, že občianskoprávne vzťahy, upravené inými zákonmi ako Občianskym zákonníkom, majú voči nemu postavenie osobitnej úpravy. Takáto úprava má pri aplikácii vždy prednosť pred všeobecnou úpravou obsiahnutou v Občianskom zákonníku.

Obchodným zákonníkom sa spravujú takisto záväzkové vzťahy medzi subjektom verejného práva, ak sa týkajú zabezpečovania verejných potrieb alebo vlastnej prevádzky a podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti. Obchodný zákonník neobsahuje úpravu všetkých právnych inštitútov, ktoré sú dôležité pre podnikanie. V takom prípade sa podnikateľ v plnom rozsahu riadi úpravou vykonanou Občianskym zákonníkom.

V tomto odseku zákon upravuje vecnú pôsobnosť Občianskeho zákonníka. **Z tejto pôsobnosti sú vylúčené**

- vzťahy pracovnoprávne – upravuje ich zákon č. 311/2002 Z. z. Zákonník práce,

- vzťahy medzi manželmi, deťmi a rodičmi – upravuje ich zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine,
- obchodno-záväzkové vzťahy – upravené zákonom č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

Majetkové vzťahy

Majetkovými vzťahmi rozumieme také spoločenské vzťahy, ktoré sa týkajú majetku a majetkových hodnôt.

Ide o právne odvetvie, ktoré všeobecne upravuje majetkové vzťahy a s nimi súvisiace osobné a osobnomajetkové vzťahy, pričom subjekty týchto vzťahov majú v právnej rovine rovnaké postavenie. Ako sme už uviedli, účastníkmi občianskoprávných vzťahov sú fyzické osoby a právnické osoby, účastníkom však môže byť aj štát.

→ Vlastnícke právo

Právo ovládať vec, držať, používať a nakladať s ňou vlastnou mocou, ktorá nie je závislá od žiadnej inej moci. Vlastník má právo používať, alebo aj neužívať. Ak ju neužíva, môže jej užívanie prenechať inému. Návrh na uzatvorenie zmluvy ako jednostranný právny úkon musí spĺňať tieto znaky:

- prejav vôle musí smerovať k uzavretiu zmluvy, musí byť vyslovený a urobený s vážnym úmyslom uzavrieť zmluvu,
- návrh musí byť adresný,
- návrh musí byť určitý.

Forma návrhu nie je predpísaná.

→ Spoluvlastníctvo

Ide o vlastníctvo určitých celkov alebo podielov. Takýto podielov sa môže predať len so súhlasom ďalšieho spoluvlastníka. Môže byť buď podielové spoluvlastníctvo alebo bezpodielové, ktoré je možné jedine v manželstve.

→ Dedenie

Ide o nadobúdanie majetku po smrti. Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa. Dediť sa:

- zo zákona,
- zo závetu,
- z oboch týchto dôvodov.

Zo zákona *dedia* len osoby oprávnené, blízke, zo závetu *dedia* len osoby určené v závetu. Závetom je dokument vlastnoručne napísaný, s notársky overeným podpisom. Ide o prevzatie majetku v prípade smrti.

→ **Kúpna zmluva**

Túto zmluvu uzatvára kupujúci a predávajúci, pričom predmetom prevodu je hnutelný alebo nehnuteľný majetok. V zmluve musí byť uvedená kúpna cena a druh platby (hotovosť, splátky, úver).

→ **Zámenná zmluva**

K zámene veci dochádza za predpokladu súhlasu oboch účastníkov.

→ **Darovacia zmluva**

Darovaciu zmluvu darca a obdarovaný, pričom predmet darovania je hnutelný alebo nehnuteľný majetok. Zmluva musí obsahovať podrobný opis darovanej veci a zároveň darca musí vyhlásiť, že vec daruje bez akýchkoľvek bremien.

► **ods. 3**

Občiansky zákonník upravuje aj právne vzťahy z duševného vlastníctva, ak tieto vzťahy neupravujú iné zákony.

Je „majetok“ **nehmotnej povahy**, ktorý je výsledkom tvorivého myslenia alebo tvorivej duševnej činnosti. Je predmetom právnej ochrany a jeho používanie je preto viazané na **súhlas** autora, či tvorcu.

Právo duševného vlastníctva obsahuje dve oblasti:

- **autorské právo a práva súvisiace s autorským právom** – súvisí skôr s umeleckou, kultúrnou oblasťou,
- **právo priemyselného vlastníctva** súvisí skôr s hospodárskou, technickou oblasťou.

Autorské právo a práva súvisiace s autorským právom

- chráni diela (napr. literárne, hudobné, fotografické, architektonické), iné predmety ochrany, ku ktorým sa viažu práva súvisiace

(umelecký výkon, záznam – zvukový, audiovizuálny), počítačové programy a databázy,

- na ochranu **nie je potrebná žiadna registrácia** (vzniká automaticky),
- táto oblasť súvisí viac s umeleckou, kultúrnou sférou,
- ústredným orgánom je **Ministerstvo kultúry SR**.

Duševné vlastníctvo predstavuje majetok nehmotnej povahy, ktorý je výsledkom myslenia a tvorivosti. Môže ním byť napr. vynález, literárne či umelecké dielo, priemyselný dizajn, výkon umelca, obchodná značka, diplomová práca, obsah a adresa webovej stránky, spoločenská alebo počítačová hra, know-how a pod.

Duševné vlastníctvo možno predat', kúpiť, založiť, darovať, t. j. nakladať s ním z pozície vlastníka ako s akýmkoľvek iným majetkom hmotnej povahy. Hodnota duševného vlastníctva závisí od miery jeho využiteľnosti a prínosu pre jedincov alebo spoločnosť a možno ju zvýšiť ochranou v zmysle práva duševného vlastníctva.

Právo duševného vlastníctva upravuje právne vzťahy vznikajúce z výsledkov duševnej tvorivej činnosti.

Právne vzťahy z duševného vlastníctva

Autorské právo a práva súvisiace s autorským právom

- Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon
- Zákon č. 435/2001 Z. z. o patentoch, dodatkových ochranných osvedčeníach a o zmene a doplnení niektorých zákonov (patentový zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 517/2007 Z. z. o úžitkových vzoroch v znení novely 495/2008 Z. z.
- Zákon č. 506/2009 Z. z. o ochranných známkach
- Zákon č. 444/2002 Z. z. o dizajnoch v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 146/2000 Z. z. o ochrane topografii polovodičových výrobkov v znení novely 84/2007 Z. z.
- Zákon č. 469/2003 Z. z. o označeniach pôvodu výrobkov a zemepisných označeniach

výrobkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Podrobnejšiu úpravu práv duševného vlastníctva obsahujú tieto osobitné zákony, ktoré majú svoj všeobecný legislatívny základ v Občianskom zákonníku

Vzťah Občianskeho zákonníka a iných právnych predpisov

V legislatíve Slovenskej republiky existuje celý rad zákonov, právnych predpisov a noriem, ktoré sa priamo dotýkajú jednotlivých ustanovení Občianskeho zákonníka, resp. vykonávajú jeho ustanovenia. Vo vysokej miere ovplyvňujú aplikáciu a výklad Občianskeho zákonníka ako základného súkromnoprávného predpisu.

Základným právnym predpisom vydaným na vykonanie Občianskeho zákonníka je **nariadenie vlády SR č. 87/1995 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Občianskeho zákonníka**.

Vykonanie Občianskeho zákonníka. Vzťah k ustanoveniu:

– § 53 ods. 6

Ak predmetom spotrebiteľskej zmluvy je poskytnutie peňažných prostriedkov, nesmie odplata prevyšovať najvyššiu prípustnú odplatu, ktorú možno od spotrebiteľa pri poskytnutí peňažných prostriedkov požadovať. Odplatu, podrobnosti o stanovení odplaty, kritériách jej stanovenia a najvyššiu prípustnú výšku odplaty ustanovuje vykonávací predpis.

– § 53b ods. 1

Ak je predmetom spotrebiteľskej zmluvy poskytnutie peňažných prostriedkov spotrebiteľovi za odplatu, sankcie za omeškanie s plnením záväzku spotrebiteľa spolu nesmú byť vyššie, ako ustanoví vykonávací predpis.

– § 53c

Ak je spotrebiteľská zmluva vyhotovená písomne, predmet a cena nesmú byť uvedené menším písmom ako iná časť takejto zmluvy s výnimkou názvu zmluvy a označení jej častí. Ustanovenia spotrebiteľskej zmluvy, ako

aj ustanovenia obsiahnuté vo všeobecných obchodných podmienkach alebo v akýchkoľvek iných zmluvných dokumentoch, ktoré so spotrebiteľskou zmluvou súvisia, nesmú byť uvedené pre spotrebiteľa nečitateľným a menším písmom, ako ustanoví vykonávací predpis. Zmluva uzatvorená v rozpore s týmto ustanovením je neplatná.

– § 434 ods. 1

Za klenoty, peniaze a iné cennosti sa takto zodpovedá len do výšky ustanovenej vykonávacím predpisom. Ak však bola škoda na týchto veciach spôsobená tými, ktorí v prevádzke pracujú, uhradzuje sa bez obmedzenia.

– § 434 ods. 2

Bez obmedzenia sa uhradzuje škoda aj vtedy, ak boli veci prevzaté do úschovy.

– § 449 ods. 2

Pri usmrtení sa uhradzujú aj primerané náklady spojené s pohrebom, pokiaľ neboli uhradené pohrebným poskytnutým podľa predpisov o nemocenskom poistení.

– § 517 ods. 2

Ak ide o omeškanie s plnením peňažného dlhu, má veriteľ právo požadovať od dlžníka popri plnení úroky z omeškania, ak nie je podľa tohto zákona povinný platiť poplatok z omeškania; výšku úrokov z omeškania a poplatku z omeškania ustanovuje vykonávací predpis.

– § 687 ods. 2

Ak nájomná zmluva neurčuje inak, drobné opravy v byte súvisiace s jeho užívaním a náklady spojené s bežnou údržbou uhrádza nájomca. Pojem drobných opráv a nákladov spojených s bežnou údržbou bytu upravuje osobitný predpis.

§ 2

(1) Občianskoprávne vzťahy vznikajú z právnych úkonov alebo z iných skutočností, s ktorými zákon vznik týchto vzťahov spája.

(2) V občianskoprávnych vzťahoch majú účastníci rovnaké postavenie.

(3) Účastníci občianskoprávnych vzťahov si môžu vzájomné práva a povinnosti upraviť dohodou odchylnu od zákona, ak to zákon výslovne nezakazuje a ak z povahy ustanovení zákona nevyplýva, že sa od neho nemožno odchýliť.

K § 2

K občianskoprávnym vzťahom pozri znenie § 1. V tomto ustanovení zákon vymedzuje vznik občianskoprávnych vzťahov. Zásadne vznikajú z právnych úkonov či iných skutočností medzi účastníkmi konania, ktorí majú rovnaké postavenie. Zároveň zákon stanovuje možnosť úpravy práv a povinností v rámci občianskoprávnych vzťahov na základe dohody medzi účastníkmi.

► Odsek 1

Právne skutočnosti

Občianskoprávne vzťahy vznikajú na základe právnych skutočností. Ide o určité podmienky či predpoklady, ustanovené právnou normou, ktoré determinujú vznik, zmenu a zánik právnych vzťahov. Právnu normu, respektíve viacero právnych noriem, obsahuje určitý právny predpis, a to napríklad zákon, vyhláška, nariadenie atď. U právnej normy ide o isté označenie pre jeden všeobecne záväzný príkaz, zákaz alebo dovolenie vyplývajúce z právneho poriadku vrátane nástrojov a zmocnení k jeho dosiahnutiu alebo vymáhaniu.

Podľa toho, či sú právne skutočnosti prejavom vôle ľudí, alebo vznikajú nezávisle od ich vôle, delíme na subjektívne a objektívne právne skutočnosti. Medzi objektívne právne skutočnosti zaraďujeme právne udalosti, čo sú prírodné a spoločenské javy mimo ľudského správania, a právne domnienky a fikcie, ako napr. prezumpcia neviny.

Subjektívne právne skutočnosti môžu byť – konštitutívne rozhodnutie súdu (to je také rozhodnutie, ktoré zakladá nové práva a povinnosti), vytvorenie veci alebo diela (napr. nejaké umelecké dielo) alebo právne relevantný úkon. Právne relevantné úkony sa potom delia na právne (napr. podpis zmluvy) a protiprávne úkony. Pri

protiprávnych úkonoch rozlišujeme, či išlo o zavinené (tzv. delikty) alebo nezavinené protiprávne konanie.

Delenie právnych skutočností

- **subjektívne**
 - konštruktívne rozhodnutie súdu
 - vytvorenie diela
 - právne relevantný úkon
 - » právny
 - » protiprávny
 - zavinené (z niekoho viny)
 - nezavinené (bez viny)
- **objektívne**
 - právne domnienky a fikcie
 - právne udalosti.

Právna domnienka čiže prezumpcia – konštrukcia, ktorá sa používa v práve, pričom za určitých okolností a v záujme právnej istoty predpokladá právnu skutočnosť, o ktorej nie je isté, či nastala.

Rozlišuje sa právna domnienka vyvrátiteľná, pri ktorej sa dá dokázať, že predpokladaná skutočnosť nenastala, a vtedy právna domnienka právnej skutočnosti ustúpi, a právna domnienka nevyvrátiteľná, kde je prezumpcia kategorická a aj v prípade, že by sa neskôr ukázala ako nesprávna, nie je možné ju vyvrátiť – vtedy sa stáva právnou fikciou.

Právna fikcia – teoretická konštrukcia používaná v práve, pričom za určitých okolností finguje právnu skutočnosť, ktorá v skutočnosti nenastala. Hlavným znakom, ktorým sa odlišuje od právnej domnienky je, že môže, ale nemusí zodpovedať skutočnosti.

► Odsek 2

Rovnaké postavenie účastníkov

Základný princíp v občianskoprávnych vzťahoch a tiež obchodných vzťahoch. Zároveň účastníkom občianskoprávnych vzťahov patrí dispozičná autonómia

Zásady rovnakého postavenia

- žiaden zo subjektov občianskoprávnych vzťahov nemá výhodnejšie právne postavenie,

- žiaden z účastníkov občianskoprávneho vzťahu nemôže druhému účastníkovi jednostranne nanútiť nejakú povinnosť, t.j. proti jeho vôli, previesť na neho právo,
- žiaden z účastníkov nemôže autoritatívne vynútiť od druhého účastníka splnenie jeho povinnosti, ale sa musí obrátiť na štátny orgán, ktorý je príslušný rozhodovať v sporoch o právach a povinnostiach účastníkov.

Pri **dispozičnej autonómii** subjektov občianskeho práva, čiže slobode, žiaden zo subjektov nedisponuje donucovacou mocou voči druhému subjektu občianskoprávnych vzťahov. Väčšina noriem súkromného práva má dispozitívny charakter, čo znamená, že subjekty slobodne vstupujú do súkromnoprávných vzťahov, pričom majú možnosť utvárať a formovať svoje vzájomné práva a povinnosti podľa vlastnej slobodnej vôle, pokiaľ nie sú viazaní kogentnými normami

Právna autonómia pre porovnanie

- Slobodná možnosť mať či nadobúdať a využívať majetok, čo je všeľudská hodnota, ktorá sa premieňa do ústav a základných zákonov štátu. Táto sloboda môže byť obmedzená len v prospech prioritných spoločenských záujmov chránených zákonom. Ide teda o vlastnícku slobodu.
- Slobodná možnosť nakladania s majetkom, majetkovými hodnotami a právami, čo sa prejavuje v rozvoji podnikateľskej činnosti. Ide o zmluvnú slobodu.
- Prejavuje sa vytváraním diel nehmotnej povahy (literárne, vedecké, umelecké diela, vynálezy, zlepšovacie návrhy, patenty, priemyselné vzory, dizajny, nové odrody rastlín a plemien zvierat a pod.). Ide o slobodný rozvoj osobnosti človeka a jeho tvorivej duševnej činnosti.

► Odsek 3

Dohoda o právach a povinnostiach účastníkov v občianskoprávnych vzťahoch

V zásade môžu byť právny a povinnosti dohodnuté odchylné od zákona, ale len na základe obidvoch zúčastnených strán – účastníkov.

Občiansky zákonník teda pripúšťa dohodu a rozhodnutie o právach a povinnostiach je ponechané na rozhodnutí účastníkov, čiže sa môžu odchyliť od ustanovení zákona.

§ 3

(1) Výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávnych vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.

(2) Fyzické a právnické osoby, štátne orgány a orgány miestnej samosprávy dbajú o to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu a porušovaniu práv z občianskoprávnych vzťahov a aby sa prípadné rozpory medzi účastníkmi odstránili predovšetkým ich dohodou.

K § 3

► Odsek 1

Výkon práv a povinností

Pri výkone práv a povinností, ktorý vyplývajú z občianskoprávnych vzťahov, sa musí uplatňovať zásada, na základe ktorej nemôže tento výkon zasahovať do práv a oprávnených záujmov a nemôže dochádzať do rozporu s dobrými mravmi. Výkon práva musí byť právom dovolený čiže aprobovaný. V občianskom práve je zakázaný taký výkon práv, ktorý by bol v rozpore so zásadami demokratickej spoločnosti a jej morálky, s princípmi právneho štátu a požadovanej občianskej spolunáležitosti.

Dobré mravy

Ide o pojem, ktorý nie je priamo definovaný Občianskym zákonníkom. Dobré mravy podliehajú spoločenskému vývoju a čo sa týka priamej definície v tomto zákone, bolo by veľmi ťažké ich vystihnúť. Všeobecne ide o pravidlá hmotného charakteru všeobecne platných v demokratickej spoločnosti, v ktorej sa uplatňuje a presadzuje vzájomná slušnosť, ohľaduplnosť a vzájomné rešpektovanie. Zachováva sa uvedený princíp ako jeden z podstatných náležitostí právnych úkonov. Občiansky zákonník ustanovuje postihy v prípade, ak výkon práv a povinností prichádza

dza do rozporu s dobrými mravmi. Výkon práv je v rozpore s dobrými mravmi napríklad vtedy, ak ide o šikanózný výkon, ktorý je vedený s úmyslom, aby bol povinný uvedený do zvlášť nepriaznivej situácie, ktorá obvykle nie je spájaná s výkonom práva, o ktorý ide.

Dobré mravy označujeme aj ako etické normy. Majú morálny charakter a možno ich aplikovať, len ak to príslušná právna norma dovoľuje alebo prikazuje. Dobré mravy sú potrebnou a nevyhnutnou súčasťou práva. Ako slovné spojenie sa tento pojem uvádza v zákonníkoch, jeho presná resp. ustálená definícia však doposiaľ nevznikla, a to nielen v Občianskom zákonníku. Dobrými mravmi možno jednoducho označiť hranice, ktoré poskytujú záruku, že prirodzené práva nebudú príliš zneužívané. Dobré mravy v sebe obsahujú predovšetkým prvky vzájomnej slušnosti, rovnoprávnosti, ohľaduplnosti, etiky, neznižovania ľudskej dôstojnosti a plnenie zákonom stanovených povinností. Vo všeobecnosti možno hovoriť o pravidlách morálneho charakteru všeobecne platných v demokratickej spoločnosti. Preto činnosť namierenú proti uvedeným pravidlám možno označiť za činnosť proti dobrým mravom. Ich kritériom sú aj morálne hľadiská, ktoré sú všeobecne uznávané v demokratickej spoločnosti.

Poznámka

S pojmom dobré mravy sa môžeme stretnúť napríklad v Zákonníku práce. Zákonník práce (zákon č. 311/2002 Z. z.) v základnom článku 2 v druhej vete a v ustanovení § 13 ods. 3 stanovuje jedno zo základných interpretačných pravidiel bežných v právnych poriadkoch demokratických štátov, a to že výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi. Nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávného vzťahu alebo spolupracovníkov.

V Občianskom zákonníku sa nachádzajú ustanovenia, ktoré obsahujú inštitút dobrých mravov

– § 711 ods.1 písm. c)

Prenajímateľ môže vypovedať nájom bytu, ak nájomca alebo ten, kto je členom jeho domácnosti, hrubo poškodzuje prenajatý byt, jeho príslušenstvo, spoločné priestory alebo spoločné zariadenia v dome alebo sústavne narušuje pokojné bývanie ostatných nájomcov alebo vlastníkov bytov, ohrozuje bezpečnosť alebo porušuje dobré mravy v dome.

– § 469 ods. 1 písm. a)

Poručiteľ môže vydediť potomka, ak v rozpore s dobrými mravmi neposkytol poručiteľovi potrebnú pomoc v chorobe, v starobe alebo v iných závažných prípadoch.

– § 564

Ak je čas plnenia ponechaný na vôli dlžníka, určí ho na návrh veriteľa súd podľa okolností prípadu tak, aby to bolo v súlade s dobrými mravmi.

– § 630

Darca sa môže domáhať vrátenia daru, ak sa obdarovaný správa k nemu alebo členom jeho rodiny tak, že tým hrubo porušuje dobré mravy.

– § 148

Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo dobrým mravom, môže súd na návrh niektorého z manželov toto spoluvlastníctvo zrušiť i za trvania manželstva.

– § 424

Za škodu zodpovedá aj ten, kto ju spôsobil úmyselným konaním proti dobrým mravom.

– § 471 ods. 1

Ak je dedičstvo predĺžené, môžu sa dedičia s veriteľmi dohodnúť, že im dedičstvo prenechajú na úhradu dlhov. Súd túto dohodu schváli, ak neodporuje zákonu alebo dobrým mravom.

– § 482 ods. 2

Ak dohoda neodporuje zákonu alebo dobrým mravom, súd ju schváli.

– § 759

Ubytovateľ môže od zmluvy pred uplynutím dohodnutej doby odstúpiť, ak ubytovaný v ubytovacom zariadení aj napriek výstrahe hrubo porušuje dobré mravy alebo inak hrubo porušuje svoje povinnosti zo zmluvy.

► Odsek 2

Ohrozovaniu a porušovaniu práv z občianskoprávných vzťahov

Ochrana občianskych práv je pojmovým znakom každého subjektívneho práva. Subjektívne právo možno definovať ako zákonom chránenú mieru správania subjektu občianskeho práva.

Subjektívne právo či oprávnenie je konkrétna možnosť subjektu správať sa určitým spôsobom zamýšľaným právnu normou (objektívnym právom), požadovať určité správanie od iných subjektov, uplatňovať určitý nárok a obrátiť sa na kompetentné štátne orgány, aby vynútili správanie povinnej osoby. Je to teda právo, ktoré niekomu patrí alebo môže patriť. Ako príklad môžeme uviesť právo na súdnu ochranu alebo právo na vzdelanie). Opakom je pojem objektívne právo. Subjektívne právo je teda objektívnym právom garantovaná možnosť subjektom práva konať v právnom vzťahu určitým spôsobom. Objektívne právo tak subjektom dáva možnosť realizovať svoje právom uznané záujmy podľa vlastnej vôle a v nevyhnutnom prípade ich právne presadiť.

Subjektívne právo sa delí

- **absolútne subjektívne právo** – toto právo sa vzťahuje voči každému
- **relatívne subjektívne právo** – toto právo sa vzťahuje len na určitý počet subjektov.

Možnosť domáhať sa ochrany subjektívnych práv vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov tvorí súčasť životných istôt a stability právneho statu fyzických a právnických osôb. Je garantovaná Ústavou SR a vyjadrená v zákaze tzv. odopretia spravodlivosti. Súd, resp. iný povolaný orgán, nesmú odmietnuť vec prejednať a rozhodnúť o nej.

Odstránenie rozporov medzi účastníkmi

Odstránenie rozporov sa uskutočňuje prevažne na základe dohody. Úlohou fyzických a právnických

osôb, štátnych orgánov a orgánov miestnej samosprávy je dohliadať a dbať o to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu a porušovaniu práv z občianskoprávných vzťahov. V prvom rade musia plniť prevenčnú funkciu, a to aby k rozporu medzi účastníkmi nedochádzalo. V druhom rade, ak už k rozporu došlo, musia pôsobiť na účastníkov takým spôsobom, aby došlo k dohode či zmieri medzi nimi.

§ 4

Proti tomu, kto právo ohrozí alebo poruší, možno sa domáhať ochrany u orgánu, ktorý je na to povolaný. Ak nie je v zákone ustanovené niečo iné, je týmto orgánom súd.

K § 4

Pozitívny zmysel ustanovenia

Každý, koho subjektívne právo bolo ohrozené alebo porušené, má právo požadovať, aby mu povolaný orgán poskytol ochranu. Ak nie je v zákone ustanovené niečo iné, je týmto orgánom súd.

Negatívny zmysel ustanovenia

Nikto si svoje právo nemôže chrániť svojpomocne, pokiaľ nejde o výslovné splnenie podmienok svojpomoci uvedených v zákone.

Súdy

Ide o štátny orgán, ktorý vykonáva súdnu právomoc (teda ktorého úlohou je ochrana práva prostredníctvom vydávania súdnych rozhodnutí, napríklad o vine a treste, súdnom spore a pod.) alebo aj označenie pre niektoré neštátne rozhodcovské orgány, napríklad rozhodcovský súd v medzinárodnej arbitráži. Termínom súd sa označuje aj proces súdneho sporu alebo celok sudcov. Sústava súdov štátu a podobne sa označuje ako súdna sústava, súdny systém, sústava súdov.

Štátny súd rozhoduje o záležitostiach týkajúcich sa vzťahov občianskoprávných, rodinných, pracovných, družstevných a obchodných alebo trestných činov (trestné konanie).

Osobitné postavenie v súdnictve má Ústavný súd Slovenskej republiky, rozhoduje spory medzi ústrednými orgánmi štátnej správy, dbá na dodržiavanie ústavných zákonov a sleduje či nedorozchádza k schváleniu zákonov (Národnou radou SR), ktoré sú v rozpore s ústavou. Sústavu súdov Slovenskej republiky tvoria okresné sudy, krajské sudy a Najvyšší súd Slovenskej republiky. Do sústav súdov Slovenskej republiky patrí aj Špecializovaný trestný súd.

Sudy sú upravené právnym predpisom, ktorým je **zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch** a o zmene a doplnení niektorých zákonov, upravuje

- základné zásady činnosti súdov,
- sústavu súdov a pôsobnosť súdov,
- vnútornú organizáciu súdov,
- riadenie a správu súdov,
- sudcovskú samosprávu,
- účasť súdov pri tvorbe rozpočtu súdov.

Sídla súdov a obvody súdov upravuje osobitný zákon.

K súdnej moci bližšie pozri zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR!

Právomoci súdov SR pri výkone súdnictva

- prejednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci v civilnom procese – občianskoprávne veci,
- prejednávajú a rozhodujú trestné veci podľa predpisov o trestnom konaní – trestnoprávne veci,
- konajú a rozhodujú o žalobách alebo o opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam, zásahom, iným opatreniam alebo nečinnosti v oblasti verejnej správy, rozhodujú o zákonnosti rozhodnutí a postupu orgánov verejnej moci a o ochrane pred nezákonným zásahom alebo opatrením orgánu verejnej moci, v prípadoch ustanovených zákonom rozhodujú vo volebných veciach, vo veciach referenda a vo veciach politických strán a hnutí, ak tak ustanoví zákon, a v ďalších veciach, ak to ustanovuje zákon – správne veci,
- rozhodujú v ďalších veciach ustanovených zákonom, právne záväzným aktom Európskych spoločenstiev a Európskej únie alebo

medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná.

Sudy vykonávajú aj inú činnosť súvisiacu s ich právomocou, ak tak ustanoví zákon, právne záväzný akt Európskych spoločenstiev a Európskej únie alebo medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná. Súd rozhoduje o tom, či vec predložená súdu patrí do právomoci súdu. Súd nemôže vysloviť, že vec nepatrí do právomoci súdu, ak ju nemôže postúpiť na konanie a rozhodnutie inému orgánu verejnej moci.

Sústava súdov Slovenskej republiky

- okresné sudy,
- krajské sudy,
- Najvyšší súd Slovenskej republiky,
- Špecializovaný trestný súd.

Pôsobnosť súdov

Okresné sudy konajú a rozhodujú ako sudy prvého stupňa v občianskoprávných a v trestnoprávných veciach, ak predpisy o konaní pred súdmi neustanovujú inak. Okresné sudy konajú a rozhodujú vo volebných veciach.

Krajské sudy konajú a rozhodujú ako sudy druhého stupňa v občianskoprávných a v trestnoprávných veciach, v ktorých rozhodovali v prvom stupni okresné sudy.

Predpisy o konaní pred súdmi ustanovujú, v ktorých občianskoprávných a v trestnoprávných veciach konajú a rozhodujú krajské sudy ako sudy prvého stupňa. Krajské sudy konajú a rozhodujú v správnych veciach v prvom stupni. Krajské sudy konajú a rozhodujú aj v iných veciach, ak to ustanovia osobitné zákony.

Najvyšší súd koná a rozhoduje o riadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam krajských súdov a Špecializovaného trestného súdu, ak tak ustanovujú predpisy o konaní pred súdmi, o mimoriadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam okresných súdov, krajských súdov, Špecializovaného trestného súdu a najvyššieho súdu, ak tak ustanovujú predpisy o konaní pred súdmi, spory o vecnej príslušnosti medzi súdmi a orgánmi verejnej správy, o odňa-

tí a prikázani veci inému ako príslušnému súdu, ak tak ustanovuje predpis o konaní pred súdmi, v iných veciach, ak to zákon alebo medzinárodná zmluva ustanovuje.

Najvyšší súd vykonáva prieskum rozhodovacej činnosti súdov v právoplatne skončených veciach. Najvyšší súd dbá o jednotný výklad a jednotné používanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov vlastnou rozhodovacou činnosťou a tým, že prijíma stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov a zverejňuje právoplatné súdne rozhodnutia zásadného významu v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.

Špecializovaný trestný súd koná a rozhoduje v trestnoprávných veciach a v iných veciach, o ktorých to ustanovuje predpis o konaní pred súdmi. Špecializovaný trestný súd má postavenie krajského súdu.

Rozhodcovský súd

Nazýva sa aj arbitrážny súd. Ide o stály neštátny orgán, ktorého poslaním je najmä rozhodovať spory o majetkové nároky rozhodcami podľa predpisov o rozhodcovskom konaní. Nie je to súd v klasickom ponímaní, iba v širšom zmysle. Rozhoduje jednoinštančne, čiže nie je možné sa proti jeho rozhodnutiu odvolať. Na konkrétnom rozhodcovskom súde sa strany právneho vzťahu spravidla dohodnú pri vzniku právneho vzťahu rozhodcovskou zmluvou.

Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní upravuje rozhodovanie sporov vzniknutých z tuzemských a z medzinárodných obchodnoprávných a občianskoprávných vzťahov, ak je miesto rozhodcovského konania v Slovenskej republike, a tiež uznanie a výkon tuzemských a cudzích rozhodcovských rozhodnutí v Slovenskej republike.

V rozhodcovskom konaní možno rozhodovať všetky spory týkajúce sa právnych vzťahov, ohľadom ktorých možno uzatvoriť dohodu o urovaní vrátane sporov o určení, či tu právo alebo právny vzťah je alebo nie je.

V rozhodcovskom konaní nemožno rozhodovať spory

- o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam,
- o osobnom stave,
- súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí,
- ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a reštrukturalizačného konania.

V rozhodcovskom konaní nemožno rozhodovať ani spory medzi dodávateľom a spotrebiteľom vyplývajúce zo spotrebiteľskej zmluvy alebo súvisiace so spotrebiteľskou zmluvou, ktoré možno rozhodovať v spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní. Ak miesto rozhodcovského konania ešte nebolo určené, príslušné súdy Slovenskej republiky majú právomoc na rozhodovanie podľa § 8 ods. 2 a § 10 ods. 4 zákona o rozhodcovskom konaní, ak má aspoň jeden z účastníkov rozhodcovského konania sídlo alebo miesto výkonu podnikania, alebo trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

Rozhodcovské konanie a konanie na súde

Ak je spor už predmetom konania na súde, môžu sa účastníci konania dohodnúť pred súdom alebo mimosúdne, že sa skončí v rozhodcovskom konaní. Táto dohoda musí obsahovať rozhodcovskú zmluvu. Dohoda doručená súdu má účinky späťvzatia návrhu, ako aj súhlasu odporcu s takým späťvzatím podľa osobitného predpisu. Rozhodcovskému konaniu neodporuje, ak účastník konania pred začatím rozhodcovského konania, alebo po jeho začatí, ale pred ustanovením rozhodcu (rozhodcov) požaduje od súdu nariadenie neodkladného opatrenia a súd také opatrenie nariadi. Rovnako rozhodcovskému konaniu neodporuje, ak účastník požaduje od súdu nariadenie neodkladného opatrenia voči tretej osobe, ktorá nie je stranou rozhodcovskej zmluvy.

Rozhodcovská zmluva

Ide o dohodu medzi zmluvnými stranami o tom, že všetky alebo niektoré spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo vzniknú v určenom zmluvnom alebo v inom právnom vzťahu, sa rozhodnú v roz-

hodcovskom konaní. Rozhodcovská zmluva sa vzťahuje aj na právnych nástupcov strán, ak to zmluvné strany v rozhodcovskej zmluve nevylúčia. To platí aj v prípadoch postúpenia práv alebo povinností alebo inej zmeny v osobe veriteľa alebo dlžníka vo vzťahu, na ktorý sa vzťahuje rozhodcovská zmluva.

Ak zákon o rozhodcovskom konaní odkazuje na dohodu zmluvných strán, za súčasť tejto dohody sa považujú aj rozhodcovské pravidlá, na ktoré sa v nej odkazuje.

→ **Forma rozhodcovskej zmluvy**

Rozhodcovská zmluva môže mať formu osobitnej zmluvy alebo formu rozhodcovskej doložky k zmluve. Rozhodcovská zmluva musí mať písomnú formu, inak je neplatná. Písomná forma rozhodcovskej zmluvy je zachovaná aj vtedy, ak je rozhodcovská zmluva obsiahnutá vo vzájomnej písomnej komunikácii strán, alebo ak bola uzatvorená elektronickými prostriedkami, ktoré umožňujú zachytenie obsahu právneho úkonu a osoby, ktorá právny úkon urobila. Odkaz v zmluve alebo v písomnej komunikácii strán na akýkoľvek dokument obsahujúci rozhodcovskú doložku sa považuje za písomnú rozhodcovskú zmluvu, ak sa takýmto odkazom má podľa vôle strán stať rozhodcovská doložka súčasťou zmluvy. Písomná forma rozhodcovskej zmluvy je zachovaná aj pri písomnom pristúpení k zmluve, ktoré obsahuje platnú rozhodcovskú doložku. To platí aj v prípade nadobudnutia členstva v záujmovom združení alebo v inej právnickej osobe, ktorej vnútorné predpisy obsahujú rozhodcovskú doložku. Nedodržanie písomnej formy rozhodcovskej zmluvy možno nahradiť vyhlásením zmluvných strán do zápisnice pred rozhodcom o podrobení sa právomoci rozhodcovského súdu. Obsahom zápisnice je rozhodcovská zmluva. Rozhodcovská zmluva sa považuje za písomne uzatvorenú v rozsahu predmetu podanej žaloby aj vtedy, ak je jej existencia tvrdená v žalobe a žalovaný v žalobnej odpovedi doručenej rozhodcovskému súdu jej existenciu nenamietne.

→ **Platnosť rozhodcovskej zmluvy**

Ak sa zmluvné strany v rozhodcovskej zmluve výslovne dohodli na uzavretí rozhodcovskej

zmluvy podľa právneho poriadku iného štátu, nespôsobuje to neplatnosť rozhodcovskej zmluvy. V tomto prípade sa posudzuje platnosť rozhodcovskej zmluvy podľa právneho poriadku, podľa ktorého sa uzavrela. Prípustnosť predmetu rozhodcovského konania sa však posudzuje vždy podľa zákona o rozhodcovskom konaní. Ak je súčasťou inak neplatnej zmluvy rozhodcovská doložka, tá je neplatná len vtedy, ak sa na ňu vzťahuje dôvod neplatnosti zmluvy. Ak zmluvné strany odstúpia od zmluvy, toto odstúpenie sa nedotýka rozhodcovskej doložky, ktorá je jej súčasťou, ak sa zmluvné strany nedohodli inak.

Najvyšší súd Slovenskej republiky

Ide o vrcholný orgán všeobecného súdnictva na Slovensku, zabezpečujúci rozhodovaním o opravných prostriedkoch jednotu vo výklade práva na súdoch nižších stupňov, t.j. na okresných súdoch, na krajských súdoch a na špecializovanom trestnom súde.

Špecializovaný trestný súd

Patrí do sústavy súdov Slovenskej republiky. Koná a rozhoduje v trestnoprávných veciach a v iných veciach, o ktorých to ustanovuje Trestný poriadok. Je prvostupňovým súdom a má postavenie krajského súdu. Pôsobnosť špecializovaného trestného súdu je upravená v zákone o špecializovanom trestnom súde a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Špecializovaný trestný súd bol zriadený zákonom č. 291/2009 Z. z. o špecializovanom trestnom súde a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Postavenie špecializovaného trestného súdu je však iné ako bývalého špeciálneho súdu SR.

Riešenie súdnych sporov podľa zákona č. 160/2015 Z. z.

Súdy prejednávajú a rozhodujú súkromnoprávne spory a iné súkromnoprávne veci, ak ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú iné orgány. Iné spory a veci prejednávajú a rozhodujú súdy, len ak to ustanovuje zákon.

→ **Právomoc rozhodcovského súdu**

Na námietku žalovaného uplatnenú najneskôr pri prvom procesnom úkone, ktorý mu patrí, súd

skúma, či sa spor nemá prejednať a rozhodnúť v rozhodcovskom konaní. Na námietku uplatnenú neskôr súd neprihliada.

Ak súd na námietku žalovaného uplatnenú najneskôr pri prvom procesnom úkone zistí, že spor sa má prejednať a rozhodnúť v rozhodcovskom konaní, konanie zastaví. Ak bolo konanie zastavené a ak bola v tej istej veci podaná žaloba na rozhodcovský súd do 30 dní od právoplatnosti uznesenia súdu o zastavení konania, zostávajú právne účinky pôvodnej žaloby zachované. Ak bolo konanie pred rozhodcovským súdom zastavené pre nedostatok jeho právomoci alebo o nedostatku právomoci rozhodcovského súdu sa rozhodlo v konaní podľa osobitného zákona, zostávajú právne účinky žaloby podanej na rozhodcovský súd zachované, ak bude žaloba podaná do 30 dní od právoplatnosti rozhodnutia rozhodcovského súdu o zastavení rozhodcovského konania alebo od právoplatnosti rozhodnutia súdu o určení, že rozhodcovský súd nemá právomoc.

Súd na námietku žalovaného neprihliadne a spor prejedná a rozhodne, ak strany vyhlásia, že na rozhodcovskej zmluve netrvajú, alebo ak uznanie cudzieho rozhodcovského rozhodnutia bolo v Slovenskej republike odopreté. Neprihliadnutie na námietku musí súd odôvodniť v rozhodnutí, ktorým sa konanie končí.

Týmto spôsobom súd postupuje aj vtedy, ak zistí, že spor nemôže byť predmetom rozhodcovského konania alebo že sa rozhodcovský súd odmietol sporom zaoberať.

Ak sa rozhodcovské konanie začalo skôr ako konanie na súde, súd konanie aj bez návrhu preruší až dovtedy, kým sa v rozhodcovskom konaní rozhodne o právomoci alebo vo veci samej. Ak bolo právoplatne rozhodnuté, že spor sa má prejednať a rozhodnúť v rozhodcovskom konaní, súd konanie zastaví.

→ Skúmanie právomoci

Ak spor alebo vec nepatrí do právomoci súdu Slovenskej republiky, súd konanie bezodkladne zastaví. Ak spor alebo vec patrí do právomoci iného orgánu Slovenskej republiky, súd konanie

bezodkladne zastaví a spor alebo vec mu postúpi. Právne účinky spojené s podaním žaloby zostávajú zachované. Ak orgán, ktorému bol spor alebo vec postúpená, s postúpením nesúhlasí, predloží spor alebo vec na rozhodnutie Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky.

Spory o právomoc medzi súdmi a inými orgánmi rozhoduje kompetenčný senát najvyššieho súdu podľa tohto zákona. Rozhodnutím kompetenčného senátu sú sudy a orgány verejnej moci viazané. Kompetenčný senát je zložený zo siedmich sudcov, a to troch sudcov správneho kolégia najvyššieho súdu, troch sudcov občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu a jedného sudcu obchodnoprávneho kolégia najvyššieho súdu; jeden z nich je predseda. Predsedu kompetenčného senátu, členov kompetenčného senátu a rovnaký počet náhradníkov z každého kolégia určuje predseda najvyššieho súdu v rozvrhu práce najvyššieho súdu.

Konanie sa uskutočňuje na súde, ktorý je na prejednanie príslušný. Príslušnosť sa určuje podľa okolností v čase začatia konania; takto určená príslušnosť trvá až do skončenia konania. Ak je miestne príslušných niekoľko súdov, môže sa konať na ktoromkoľvek z nich. Ak ide o spor, ktorý patrí do právomoci súdov Slovenskej republiky, ale podmienky miestnej príslušnosti chýbajú alebo ich nemožno zistiť, najvyšší súd určí, ktorý súd spor prejedná a rozhodne.

Bližšie pozri Civilný sporový poriadok!

Verejný ochranca práv

Ďalším orgánom ochrany je ombudsman. Na verejného ochranca práv sa môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánu verejnej správy boli porušené základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.

Verejný ochranca práv (ombudsman) je nezávislý orgán SR, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie

alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom. V zákonom ustanovených prípadoch sa verejný ochranca práv môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb. Všetky orgány verejnej moci poskytnú verejnému ochrancovi práv potrebnú súčinnosť.

Verejný ochranca práv môže predložiť Ústavnému súdu Slovenskej republiky návrh na začatie konania, ak všeobecne záväzný právny predpis porušuje základné právo alebo slobodu priznanú fyzickej osobe alebo právnickej osobe. Verejný ochranca práv môže vo veciach súladu právnych predpisov podať tiež podnet na Ústavný súd SR, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom.

Pôsobnosť verejného ochrancu práv sa vzťahuje na orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy, právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného zákona rozhodujú o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy alebo do práv a povinností fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy inak zasahujú.

Pôsobnosť verejného ochrancu práv sa nevzťahuje na Národnú radu SR, prezidenta, vládu, Ústavný súd, Najvyšší kontrolný úrad, spravodajské služby, na rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru, prokuratúru a na súdy s výnimkou orgánov riadenia a správy súdov a dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie sudcu a prokurátora. Pôsobnosť verejného ochrancu práv sa nevzťahuje tiež na veci operačnej a mobilizačnej povahy.

Verejný ochranca práv môže konať v zmysle § 13 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov na základe podnetu fyzickej osoby alebo právnickej osoby alebo z vlastnej iniciatívy.

Podnet môže byť podaný písomne, ústne do zápisnice, telegraficky, telefaxom alebo elektronickou poštou. Z podnetu musí byť jasné, akej veci sa týka, proti ktorému orgánu verejnej správy smeruje a čoho sa podávateľ domáha (t.j. čo chce podaním podnetu dosiahnuť). Ak podnet nemá predpísané náležitosti, verejný ochranca práv bezodkladne vyzve podávateľa podnetu, aby, v určenej lehote, ktorá nesmie byť kratšia ako sedem dní, neúplný alebo nejasný podnet doplnil alebo spresnil. Poučí ho aj o tom, ako treba doplnenie alebo spresnenie urobiť a zároveň ho poučí o tom, že ak v danej lehote podnet nedoplní alebo nespresní a tým nie je možné v jeho vybavovaní pokračovať, podnet sa odloží. O týchto následkoch musí podávateľa podnetu poučiť. Ak si adresát nevzdvihne výzvu do troch dní od jej uloženia na pošte, posledný deň tejto lehoty sa považuje za deň doručenia, aj keď sa adresát o uložení nedozvedel. V prípade, ak v podnete podávateľ uvedie len adresu na elektronickú poštu, výzva podľa prvej vety sa považuje za doručенú uplynutím troch dní odo dňa jej odoslania, aj keď sa adresát o nej nedozvedel.

Verejný ochranca práv je povinný zachovávať mlčanlivosť vo veciach ochrany osobnosti, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, a to aj po skončení svojej funkcie. Povinnosť mlčanlivosti môže verejného ochrancu práv zbaviť predseda národnej rady, to neplatí, ak ide o osobné údaje.

→ **Utajenie totožnosti, anonymný podnet**

Ak podávateľ podnetu požiada verejného ochrancu práv, aby sa jeho totožnosť utajila, alebo ak je jej utajenie v záujme vybavenia podnetu, pri vybavovaní podnetu sa postupuje len na základe odpisu podnetu, v ktorom sa neuvádzajú osobné údaje. Každý zúčastnený na vybavovaní podnetu, komu je totožnosť podávateľa podnetu známa, je povinný o nej zachovať mlčanlivosť.

Ak podávateľ podnetu požiadal o utajenie svojej totožnosti, ale charakter podnetu neumožňuje jeho vybavenie bez uvedenia niektorého z osobných údajov, treba ho o tom bezodkladne upovedomiť. Zároveň ho treba upozorniť, že vo vyba-

vovaní podnetu sa bude pokračovať len vtedy, ak v určenej lehote písomne udelí súhlas s uvedením určitého potrebného údajov o svojej osobe. Podnet, v ktorom podávateľ podnetu neuvádza svoje meno, priezvisko a adresu – anonymný podnet, nemusí verejný ochranca práv vybavovať. Písomný podnet osoby, ktorá je pozbavená osobnej slobody, alebo osoby, ktorej osobná sloboda je obmedzená a ktorý je adresovaný verejnému ochrancovi práv, nepodlieha úradnej kontrole.

→ **Postup pri vybavovaní podnetu**

Verejný ochranca práv podnet preskúma. Ak verejný ochranca práv zistí, že podnet je podľa svojho obsahu opravným prostriedkom podľa predpisov o konaní vo veciach správnych alebo súdnych, žalobou alebo opravným prostriedkom v správnom súdnictve alebo ústavnou sťažnosťou, bezodkladne upovedomí o tom podávateľa podnetu a poučí ho o správnom postupe.

Ak **sa podnet týka preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy** alebo ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom, môže postúpiť vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi, prípadne urobí iné opatrenie, o čom upovedomí podávateľa podnetu. To isté môže urobiť aj s podnetom, ktorý obsahuje návrhy takých opatrení, ktoré patria do pôsobnosti prokuratúry. Prokurátor je povinný v lehotách ustanovených v § 33 zákona č. 153/2001 Z. z. oznámiť verejnému ochrancovi práv opatrenia, ktoré vykonal na odstránenie nezákonnosti.

Ak **sa zistí, že nedošlo k porušeniu základných práv a slobôd**, verejný ochranca práv písomne o tom upovedomí podávateľa podnetu a orgán verejnej správy, proti ktorého postupu, rozhodovaniu alebo nečinnosti podnet smeruje.

Ak **sa preukáže, že došlo k porušeniu základných práv a slobôd**, verejný ochranca práv oznámi výsledky vybavenia podnetu spolu s návrhom opatrení orgánu verejnej správy, proti ktorého postupu, rozhodovaniu alebo nečinnosti podnet smeruje. Tento orgán je povinný do 20

dní odo dňa doručenia výzvy na prijatie opatrení oznámiť verejnému ochrancovi práv svoje stanovisko k výsledkom vybavenia podnetu a prijaté opatrenia.

Ak verejný ochranca práv nesúhlasí so stanoviskom orgánu verejnej správy alebo považuje vykonané opatrenia za nedostatočné, oznámi túto skutočnosť nadriadenému orgánu, a ak takého niet, vláde Slovenskej republiky. Nadriadený orgán verejnej správy, proti ktorému podnet smeruje, ak takého orgánu niet, vláda Slovenskej republiky sú povinní oznámiť verejnému ochrancovi práv do 20 dní odo dňa doručenia jeho vyznamenania opatrenia, ktoré vo veci prijali. Ak verejný ochranca práv považuje vykonané opatrenia za nedostatočné, oznámi túto skutočnosť národnej rade alebo ňou poverenému orgánu.

Verejný ochranca práv písomne upovedomí o výsledkoch vybavenia podnetu a o prijatých opatreniach podávateľa podnetu a osobu, ktorej základné práva a slobody boli konaním, rozhodovaním alebo nečinnosťou orgánov verejnej správy porušené.

Mediátor

Orgánom ochrany v občianskoprávných vzťahoch je aj mediátor, ktorého funkciu a pôsobnosť upravuje zákon o mediácii (zákon č. 420/2004 Z. z.).

Zákon o mediácii sa vzťahuje na spory, ktoré vznikajú z občianskoprávných vzťahov, rodinnoprávných vzťahov, obchodných záväzkových vzťahov a pracovnoprávných vzťahov. Tento zákon sa vzťahuje aj na cezhraničné spory, ktoré vznikajú z obdobných právnych vzťahov okrem tých práv a povinností, s ktorými strany nemôžu podľa právneho poriadku, ktorým sa tento právny vzťah podľa osobitných predpisov spravuje, nakladať.

Na účely tohto zákona sa cezhraničným sporom rozumie spor, v ktorom má aspoň jedna zo strán bydlisko alebo obvyklý pobyt v inom členskom štáte, než je členský štát ktorejkoľvek inej strany, a to ku dňu, ku ktorému sa strany dohodli na použití mediácie po tom, čo spor vznikol, mediáciu nariadil súd, z vnútroštátneho práva členského

štátu vyplynie povinnosť použiť mediáciu alebo súd vyzval strany, aby na riešenie sporu použili mediáciu.

Mediácia je mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu.

Osobou zúčastnenou na mediácii je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je v spore týkajúcom sa zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu s inou fyzickou osobou alebo právnickou osobou.

Mediátorom môže byť každá fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodnú, a ktorá s osobami zúčastnenými na mediácii uzavrie dohodu o začatí mediácie podľa § 14 ods. 1 zákona o mediácii.

Výsledkom mediácie je dohoda o riešení sporu mediáciou. Ide o písomnú dohodu medzi osobami zúčastnenými na mediácii o tom, že všetky alebo niektoré spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo vzniknú v určenom zmluvnom vzťahu alebo inom právnom vzťahu, sa pokúsia vyriešiť mediáciou. Osoby zúčastnené na mediácii si v dohode o riešení sporu mediáciou môžu ustanoviť, že dohoda o riešení sporu mediáciou zaväzuje aj ich právnych nástupcov. Ak je zmluva, ktorá je predmetom sporu v mediácii, neplatná, dohoda o riešení sporu mediáciou, ktorá je jej súčasťou, je neplatná len, ak sa dôvod neplatnosti vzťahuje aj na túto dohodu; to neplatí, ak ide o spotrebiteľskú zmluvu.

Ak osoba zúčastnená na mediácii odstúpi od zmluvy, ktorá je predmetom sporu v mediácii, odstúpenie sa netýka dohody o riešení sporu mediáciou, ktorá je jej súčasťou, ak sa osoby zúčastnené na mediácii nedohodnú inak alebo nejde o spotrebiteľskú zmluvu.

Dohoda, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, má písomnú formu a je pre osoby zúčastnené na mediácii záväzná. Na základe dohody, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, môže oprávnený podať návrh na súdny výkon rozhodnutia alebo návrh na vykonanie exekúcie, ak je táto dohoda

podľa podmienok ustanovených v osobitných predpisoch spísaná vo forme notárskej zápisnice, schválená ako zmier pred súdom, rozhodcovským orgánom.

§ 5

Ak došlo k zrejmemu zásahu do pokojného stavu, možno sa domáhať ochrany na obci. Obec môže predbežne zásah zakázať alebo uložiť, aby bol obnovený predošlý stav. Tým nie je dotknuté právo domáhať sa ochrany na súde.

K § 5

Predbežná ochrana – predbežné opatrenie

V ustanovení sa stretávame s predbežnou ochranou. Ide o osobitný prostriedok ochrany porušených alebo ohrozených subjektívnych práv. Ide o poskytnutie predbežnej ochrany subjektívneho práva príslušným orgánom štátnej správy.

Cieľ predbežnej ochrany

Hlavným cieľom je poskytnutie rýchlej a účinnej pomoci proti neoprávnenému zásahu. Cieľom tohto inštitútu nie je rozhodnúť spor o právo, ale obnoviť stav, ktorý existoval pred porušením práva. Inštitút predbežnej ochrany sa uplatňuje napríklad pri susedských sporoch, kde môže byť ohrozené susedské práva.

Príslušný orgán na predbežnú ochranu

Na predbežné prejednanie ochrany práva sú príslušné obecné úrady a orgány miestnej samosprávy, ktoré v konaní postupujú podľa správneho poriadku.

Obec

Obec je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky; združuje osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Obec je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami.

Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Obci pri výkone samosprávy možno ukladať povinnosti a obmedzenia len zákonom a na základe medzinárodnej zmlu-

vy. Obec má právo združovať sa s inými obcami v záujme dosiahnutia spoločného prospechu.

Obec a obecné zriadenie je upravené zákonom č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení.

Obec pri výkone samosprávy najmä

- vykonáva úkony súvisiace s riadnym hospodárením s hnutelným a nehnuteľným majetkom obce a s majetkom vo vlastníctve štátu prenechaným obci do užívania,
- zostavuje a schvaľuje rozpočet obce a záverečný účet obce,
- rozhoduje vo veciach miestnych daní a miestnych poplatkov a vykonáva ich správu,
- usmerňuje ekonomickú činnosť v obci, a ak tak ustanovuje osobitný predpis, vydáva súhlas, záväzné stanovisko, stanovisko alebo vyjadrenie k podnikateľskej a inej činnosti právnických osôb a fyzických osôb a k umiestneniu prevádzky na území obce, vydáva záväzné stanoviská k investičnej činnosti v obci,
- utvára účinný systém kontroly a vytvára vhodné organizačné, finančné, personálne a materiálne podmienky na jeho nezávislý výkon,
- zabezpečuje výstavbu a údržbu a vykonáva správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecného cintorína, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce,
- zabezpečuje verejnoprospešné služby, najmä nakladanie s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom, udržiavanie čistoty v obci, správu a údržbu verejnej zelene a verejného osvetlenia, zásobovanie vodou, odvádzanie odpadových vôd, nakladanie s odpadovými vodami zo žump a miestnu verejnú dopravu,
- utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, ako aj utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport,

- plní úlohy na úseku ochrany spotrebiteľa a utvára podmienky na zásobovanie obce; určuje nariadením pravidlá času predaja v obchode, času prevádzky služieb a spravuje trhoviská,
- obstaráva a schvaľuje územnoplánovaciu dokumentáciu sídelných útvarov a zón, koncepciu rozvoja jednotlivých oblastí života obce, obstaráva a schvaľuje programy rozvoja bývania a spolupôsobí pri utváraní vhodných podmienok na bývanie v obci,
- vykonáva vlastnú investičnú činnosť a podnikateľskú činnosť v záujme zabezpečenia potrieb obyvateľov obce a rozvoja obce,
- zakladá, zriaďuje, zrušuje a kontroluje podľa osobitných predpisov svoje rozpočtové a príspevkové organizácie, iné právnické osoby a zariadenia,
- organizuje miestne referendum o dôležitých otázkach života a rozvoja obce,
- zabezpečuje verejný poriadok v obci; nariadením môže ustanoviť činnosti, ktorých vykonávanie je zakázané alebo obmedzené na určitý čas alebo na určitom mieste,
- zabezpečuje ochranu kultúrnych pamiatok v rozsahu podľa osobitných predpisov a dbá o zachovanie prírodných hodnôt,
- plní úlohy na úseku sociálnej pomoci v rozsahu podľa osobitného predpisu,
- vykonáva osvedčovanie listín a podpisov na listinách,
- vedie obecnú kroniku v štátnom jazyku, prípadne aj v jazyku národnostnej menšiny.

Správny poriadok

Ide o zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, ktorý sa vzťahuje na konanie, v ktorom v oblasti verejnej správy správne orgány rozhodujú o právach, právom chránených záujmoch alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb, ak osobitný zákon neustanovuje inak.

Správnym orgánom je teda podľa tohto zákona štátny orgán, orgán územnej samosprávy, orgán záujmovej samosprávy, fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorej zákon zveril rozhodovanie o právach, právom chránených záujmoch

alebo povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy.

V prípade, že došlo k zrejmemu zásahu do pokojného stavu, možno sa domáhať ochrany na obci. Obec môže predbežne zásah zakázať alebo uložiť, aby bol obnovený predošlý stav. Tým nie je dotknuté právo domáhať sa ochrany na súde.

Základné pravidlá správneho konania

Správne orgány postupujú v konaní v súlade so zákonmi a inými právnymi predpismi. Sú povinné chrániť záujmy štátu a spoločnosti, práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb a dôsledne vyžadovať plnenie ich povinností.

Správne orgány sú povinné postupovať v konaní v úzkej súčinnosti s účastníkmi konania, zúčastnenými osobami a inými osobami,

ktorých sa konanie týka, a dať im vždy príležitosť, aby mohli svoje práva a záujmy účinne obhajovať, najmä sa vyjadriť k podkladu rozhodnutia, a uplatniť svoje návrhy. Účastníkom konania, zúčastneným osobám a iným osobám, ktorých sa konanie týka, musia správne orgány poskytovať pomoc a poučenia, aby pre neznalosť právnych predpisov neutrpeli v konaní ujmu. Občan Slovenskej republiky, ktorý je osobou patriacou k národnostnej menšine, a ktorý má právo používať jazyk národnostnej menšiny podľa osobitného predpisu, má právo v obciach vymedzených osobitným predpisom konať pred správnym orgánom v jazyku národnostnej menšiny. Správne orgány sú povinné mu zabezpečiť rovnaké možnosti na uplatnenie jeho práv.

Správne orgány sú povinné svedomite a zodpovedne sa zaoberať každou vecou, ktorá je predmetom konania, vybaviť ju včas a bez zbytočných prieťahov a použiť najvhodnejšie prostriedky, ktoré vedú k správne vybaveniu veci. Ak to povaha veci pripúšťa, má sa správny orgán vždy pokúsiť o jej zmierne vybavenie. Správne orgány dbajú na to, aby konanie prebiehalo hospodárne a bez zbytočného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb.

Rozhodnutie správnych orgánov musí vychádzať zo spoločlivo zisteného stavu veci. Správne orgány dbajú o to, aby v rozhodovaní

o skutkovo zhodných alebo podobných prípadoch nevznikali neodôvodnené rozdiely.

Správne orgány sú povinné na úradnej tabuli správneho orgánu, na svojom webovom sídle, ak ho majú zriadené alebo aj iným vhodným spôsobom zrozumiteľne a včas informovať verejnosť o začatí, uskutočňovaní a o skončení konania vo veciach, ktoré sú predmetom záujmu verejnosti alebo o ktorých to ustanovuje osobitný zákon. Pritom sú povinné ochraňovať práva a právom chránené záujmy účastníkov konania a iných osôb. Úradná tabuľa správneho orgánu musí byť nepretržite prístupná verejnosti. Ustanovenia o základných pravidlách konania sa primerane použijú aj pri vydávaní osvedčení, posudkov, vyjadrení, odporúčaní a iných podobných opatrení.

Účastníci konania spolupracujú so správnymi orgánmi v priebehu celého konania.

Všetci účastníci majú v konaní rovnaké procesné práva a povinnosti. Ten, komu osobitný zákon priznáva postavenie účastníka konania len na časť konania, má v konaní procesné práva a povinnosti len v tej časti konania, pre ktorú má priznané postavenie účastníka konania.

Právne prostriedky

Medzi právne prostriedky podľa tohto ustanovenia patrí

- zákaz rušenia,
- uloženie povinnosti odstrániť závadný stav,
- obnovenie pôvodného stavu.

Prijatím opatrenia, ktoré vydá obec (obecný úrad), nie je dotknuté právo poškodeného domáhať sa ochrany na súde. Takisto nie je dotknutá právomoc súdu. Súdne konanie môže nasledovať kedykoľvek po vydaní predbežného opatrenia obcou. Súd nemôže odoprieť ochranu ani poškodenému v prípade, že sa neobrátil na obec na vydanie predbežného opatrenia, ale že sa priamo obrátil na riešenie súdnou cestou. Pri samotnom súdnom konaní dochádza k riešeniu sporu o právo.

§ 6

Ak hrozí neoprávnený zásah do práva bezprostredne, môže ten, kto je takto ohrozený, primeraným spôsobom zásah sám odvrátiť.

K § 6

Ustanovenie upravuje svojpomoc, čiže ochranu vlastných práv. Podľa Ústavy SR ma každý možnosť domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky, a to v prípade ak hrozí neoprávnený zásah do práva bezprostredne, čo znamená, že môže ten, kto je takto ohrozený, primeraným spôsobom zásah sám odvrátiť. Ide o subjektívne občianske právo, ktoré patrí medzi základné práva každého človeka pre prípad hroziaceho bezprostredného nebezpečenstva, že by práva ochrana poskytovaná štátnym orgánom k tomu povolaným príšla neskoro. To znamená, že môže ten, kto je ohrozený, odvrátiť vlastným spôsobom neoprávnený zásah, ktorý bezprostredne hrozí jeho právu.

Svojpomocná ochrana sa viaže na zákonné predpoklady

- bezprostredne hroziaci neoprávnený zásah,
- odstránenie zásahu priamo ohrozeným účastníkom – na ochranu svojho práva svojpomocou je aktívne legitimovaný sám postihnutý, resp. ohrozený,
- primeraný spôsob odvrátenia zásahu – preventívnym svojpomocným zásahom je okrem svojpomoci aj krajná núdza, nutná obrana a zádržné právo.

Svojpomoc sa uplatňuje v prípade, že je napríklad ohrozené vlastnícke právo, a to pre prípad poškodenia alebo odcudzenia určitej veci vo vlastníctve.

Zadržné právo

Ide o núdzový zabezpečovací inštitút, ktorý nie je vopred dojednaný v zmluve. Zádržné právo predstavuje taký prostriedok zabezpečenia záväzku, pri ktorom osoba, ktorá je povinná vec vydať, môže vec zadržať na zabezpečenie svojej pohľadávky až do jej uspokojenia. Zadržanie má povahu jednostranného právneho úkonu veriteľa. Zádržné právo možno použiť, ak sú splnené zákonné podmienky existencie pohľadávky veriteľa voči dlžníkovi, ktorému je veriteľ povinný

vydať vec, predmetom pohľadávky je splatná peňažná pohľadávka, zadržovaná vec má povahu hnutelnej veci, veriteľ má hnutelnú vec vo svojej oprávnenej držbe.

Občiansky zákonník stanovuje presné podmienky, za ktorých je svojpomoc ohrozenému dovolená. V prípade nezachovanie týchto podmienok ide priamo o porušenie práva, čo je predpokladom vzniku sankčných dôsledkov v medziach ustanovení Občianskeho zákonníka. Platí zásada, že pri svojpomoci nemôže dôjsť k spôsobeniu väčšej škody, aká bezprostredne hrozí.

**DRUHÁ HLAVA
ÚČASTNÍCI OBČIANSKOPRÁVNÝCH
VZŤAHOV**

K Druhej hlave

Účastníkmi občianskoprávných vzťahov sú fyzické a právnické osoby.

*Prvý oddiel
Fyzické osoby*

§ 7

(1) Spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé.

(2) Smrťou táto spôsobilosť zanikne. Ak smrť nemožno preukázať predpísaným spôsobom, súd fyzickú osobu vyhlási za mŕtvu, ak zistí jej smrť inak. Za mŕtvu súd vyhlási aj nezvestnú fyzickú osobu, ak so zreteľom na všetky okolnosti možno usúdiť, že už nežije.

K § 7

Fyzická osoba

Ide o subjekt občianskoprávných vzťahov. Uvedené ustanovenie upravuje právnu subjektivitu fyzickej osoby. Pod právnu subjektivitu FO rozumíme schopnosť mať práva a povinnosti.

Fyzické osoby nadobúdajú právnu subjektivitu narodením, ale za určitých okolností aj pred narodením v tele matky za predpokladu, že sa dieťa narodí živé, napr. určitá ochrana života, právo dediť – a strácajú ju smrťou, resp. vyhlásením za

mŕtveho – v niektorých prípadoch môže trvať aj po smrti, napr. povinnosť vykonať poslednú vôľu vyjadrenú v platnom závete, právo na ochranu ľudskej dôstojnosti, autorské práva, atď.

Spôsobilosť mať práva a povinnosti nesmie byť nikto pozbavený, spôsobilosť na právne konanie môže byť obmedzená kvôli nedostatku veku a vo výnimočných prípadoch (napr. v dôsledku duševnej choroby, nadmerného požívania alkoholu či iných omamných látok) môže byť obmedzená rozhodnutím súdu aj vo vzťahu k plnoletej osobe.

Vyhlásenie za mŕtveho

Uvedený inštitút je upravený zákonom č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok.

Na konanie o vyhlásenie za mŕtveho je miestne príslušný všeobecný súd toho, kto má byť vyhlásený za mŕtveho. Návrh na začatie konania môže podať ten, kto má na veci právny záujem. Konanie začne súd aj bez návrhu, ak domnelú smrť fyzickej osoby nemožno preukázať predpísanou prehliadkou mŕtveho tela. Súd ustanoví procesného opatrovníka fyzickej osobe, ktorá má byť vyhlásená za mŕtvu. Súd môže rozhodnúť bez nariadenia pojednávania. Ak súd zistí, že nie sú splnené predpoklady na vyhlásenie za mŕtveho, uznesením konanie zastaví. Ak je isté, že fyzická osoba nežije, súd vyhlási fyzickú osobu za mŕtvu. Vo výroku rozsudku súd uvedie presnú identifikáciu fyzickej osoby a deň jej smrti. Ak je vzhľadom na všetky okolnosti pravdepodobné, že fyzická osoba nežije, súd vydá verejnú vyhlášku, ktorou vyzve toho, kto má byť vyhlásený za mŕtveho, aby sa prihlásil do jedného roka. Súd vo verejnej vyhláške vyzve každého, kto má o fyzickej osobe správy, aby ich podal súdu alebo procesnému opatrovníkovi. Súd vo verejnej vyhláške uvedie podstatné okolnosti prípadu a poučenie, že po márnom uplynutí lehoty môže byť fyzická osoba vyhlásená za mŕtvu. Súd verejnú vyhlášku zverejní na úradnej tabuli súdu a na webovej stránke príslušného súdu. Výzvu, ktorá je obsahom verejnej vyhlášky, môže súd zverejniť aj iným spôsobom. Súd podľa okolností prípadu vykoná úkony potrebné na zistenie, či je fyzická osoba nažive.

Ak aj po uplynutí lehoty je vzhľadom na všetky okolnosti pravdepodobné, že fyzická osoba nežije, súd vyhlási fyzickú osobu za mŕtvu. Vo výroku rozsudku súd uvedie presnú identifikáciu fyzickej osoby a deň predpokladanej smrti, prípadne deň, ktorý fyzická osoba pravdepodobne neprežila.

Právna subjektivita sa vyskytuje aj v iných právnych predpisoch, a to napríklad v Obchodnom práve alebo pracovnom práve.

Fyzická osoba môže byť FO nepodnikateľ a FO podnikateľ, podnikajúci na základe živnostenského oprávnenia. To, či je FO nepodnikateľ alebo podnikateľ, vo veľkej miere ovplyvňuje vstup do právneho vzťahu ako subjekt práva. Ak do právneho vzťahu vstupujú podnikatelia a týka sa ich podnikania, tak právne vzťahy sa upravujú zákonom č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

FO nepodnikateľ

Fyzická osoba je prirodzená osoba, ľudská bytosť, človek, jednotlivec, ktorej právo priznáva možnosť byť účastníkom (subjektom) právneho vzťahu prostredníctvom právnej spôsobilosti, pričom je irelevantné, či je štátnym občanom štátu pobytu, cudzincom alebo bezdomovcom.

Pojem fyzická osoba vymedzuje občianske právo (Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb.). FO je chápaná ako občan SR alebo cudzinec. Spôsobilosť FO mať práva (dediť, byť obdarovaný, byť subjektom z kúpnej zmluvy a pod.) a povinnosti vrátane povinnosti platiť daň v prípade zdaniteľného príjmu vzniká narodením. Povinnosti zanikajú smrťou.

Spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou, t.j. dovŕšením 18 rokov. Z tohto pravidla existuje výnimka (zákon č. 40/1964 – Občiansky zákonník), podľa ktorej sa plnoletosť pred dosiahnutím 18 rokov nadobúda uzavretím manželstva. Táto výnimka pre oblasť podnikania neplatí (viď živnostenský zákon).

Pri podnikaní FO je možnosť podnikateľ ako:

- fyzická osoba,
- FO s tichým spoločníkom, podľa Obchodného zákonníka § 673 – 681 na základe zmluvy

o tichom spoločenstve, pričom základným znakom tejto zmluvy je majetková účasť tichého spoločníka na podnikaní podnikateľa, ktorý vystupuje sám v právnych vzťahoch ako nositeľ práv a povinností, pričom touto účasťou vzniká právo na podiel na zisku ale súčasne o podiel na strate sa znižuje vklad tichého spoločníka,

- spolu s inou FO v združení. Zmluvu o združení upravuje Občiansky zákonník v paragrafoch 829 až 841, zmluva o združení znamená, že niekoľko osôb sa môže združiť, aby sa spoločne pričínili o dosiahnutie dohodnutého účelu – napr. určitého výsledku pri podnikaní. Združenie FO nemá právnu subjektivitu, každý spoločník združenia vyvíja podnikateľskú činnosť na vlastnú zodpovednosť a vo vlastnom mene.

FO podnikateľ

Sloboda podnikania predstavuje jeden zo základných predpokladov existencie hospodárstva založeného na trhových princípoch. V Ústave SR je sloboda podnikania garantovaná v rámci základných práv a slobôd. Je v nej uvedené (článok 35): „Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikateľ a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť“.

Podnikanie upravuje Obchodný zákonník (zákon č. 513/1991 Z. z.), kde je podnikanie definované ako sústavná činnosť vykonávaná podnikateľom samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku.

Aby určitá činnosť mohla byť považovaná za podnikanie, musia byť naplnené kumulatívne všetky uvedené pojmové znaky podnikania, ktorými teda sú:

- **sústavnosť**, t.j., že činnosť sa pravidelne opakuje a nejde o príležitostný výkon činnosti,
- **samostatnosť**, t.j., že ide o činnosť vykonávanú na princípe rovnoprávnosti medzi odberateľom a dodávateľom a nie napríklad na princípe pracovnej zmluvy,
- výkon podnikateľskej činnosti **vo vlastnom mene**, podnikateľ pod svojim obchodným

menom robí všetky právne a iné úkony v súvislosti s podnikaním,

- výkon podnikateľskej činnosti **na vlastnú zodpovednosť**. Toto je možné chápať v dvoch rovinách. V ekonomickej ide o to, že podnikateľ v plnej miere znáša podnikateľské riziko a v právnej ide o vyjadrenie právnej zodpovednosti podnikateľa, ktorý v rámci podnikateľskej činnosti vstupuje do rôznorodých právnych vzťahov. Podnikateľ zodpovedá celým svojim majetkom,
- výkon činnosti **za účelom dosiahnutia zisku**. Tu nie je rozhodujúce, či podnikateľ reálne dosiahol zisk, rozhodujúci je cieľ s ktorým podnikateľ činnosť vykonáva.

Podnikateľ

Podnikateľom podľa Obchodného zákonníka je:

- **osoba zapísaná v obchodnom registri**, t.j. obchodné spoločnosti, družstvá a iné právnické osoby, pre ktoré je zápis do obchodného registra povinný (napr. štátne podniky, zahraničné osoby, odštepne závody). Fyzické osoby, ktoré podnikajú na základe živnostenského oprávnenia (viď zákon č. 455/1991 Z. z. o živnostenskom podnikaní) sa do obchodného registra zapisujú dobrovoľne (motívom môže byť napr. predpokladané zriadenie odštepneho závodu alebo udelenie prokúry – k čomu je oprávnený len podnikateľ zapísaný v obchodnom registri), alebo ak by to ustanovil osobitný zákon,
- **osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia**,
- **osoba, ktorá podniká na základe iného ako živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov**. Ide o pomerne rozsiahlu skupinu právnických osôb (banky, Slovenská televízia, Železnice SR a pod.) a fyzických osôb (komerční právnicki, advokáti, lekári, znalci, tlmočníci, notári, daňoví poradcovia, atď.) v rámci tzv. slobodného povolania,
- **fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitných predpisov** (nie

členovia družstiev), vid' zákon č. 219/1991 Zb., ktorým sa mení zákon č. 105/1990 o súkromnom podnikaní občanov (evidenciu vykonáva obec, alebo je možnosť zápisu do obchodného registra). Ak sa nezaevidujú nikde, vtedy nevystupujú ako podnikatelia a nemajú ani možnosť uchádzať sa o žiadnu formu podpory zo strany rezortu, regionálnych inštitúcií a projektov orientovaných na podporu MSP.

Spôsobilosť FO v pracovnoprávných vzťahoch

Práva a povinnosti a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva, brať na seba tieto povinnosti (pracovnoprávna spôsobilosť) vzniká, pokiaľ ďalej nie je stanovené inak, dňom, keď občan dovŕši vek 15 rokov. Zamestnávateľ však nesmie s ním dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď tento občan neukončil povinnú školskú dochádzku. Dohodu o hmotnej zodpovednosti (zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce) je možné uzatvoriť až od 18 rokov veku.

§ 8

(1) Spôsobilosť fyzickej osoby vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti (spôsobilosť na právne úkony) vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou.

(2) Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva. Takto nadobudnutá plnoletosť sa nestráca ani zánikom manželstva ani vyhlásením manželstva za neplatné.

K § 8

Spôsobilosť na právne úkony

V zásade vzniká spôsobilosť na právne úkony plnoletosťou, to znamená dovŕšením osemnásteho roku.

Človek – každá ľudská bytosť – fyzická osoba – má spôsobilosť na práva a povinnosti a spôsobilosť na právne úkony. Od získania právnej subjektivity, ktorá je podmienená len narodením FO,

treba odlišovať jej **spôsobilosť na právne úkony**. Spôsobilosťou na právne úkony sa rozumie spôsobilosť svojím konaním a vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti (spôsobilosť zaväzovať sa). Táto spôsobilosť vzniká v plnom rozsahu až plnoletosťou, t. j. dovŕšením veku 18 rokov.

Spôsobilosť na práva a povinnosti

Ide o spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti. Hovoríme o právnej subjektivite, ktorá patrí k základným ľudským právam. Uvedenú spôsobilosť má každý človek bez ohľadu na vek a zdravotný stav, a to vrátane duševného stavu.

Všeobecne platí, že spôsobilosť fyzickej osoby vzniká jej narodením. Výnimočne zákon priznáva túto spôsobilosť aj počatému, ešte nena-rodenému dieťaťu, za predpokladu, že sa dieťa narodí živé, čo má praktický význam najmä v dedičskom práve. Spôsobilosť na práva a povinnosti trvá u fyzickej osoby počas celého života a k zániku dochádza smrťou tejto fyzickej osoby.

Spôsobilosť na právne úkony sa označuje aj ako svojprávnosť. Svojprávnosťou je spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi

- nadobúdať práva a povinnosti,
- chrániť práva a povinnosti,
- meniť práva a povinnosti,
- rozhodovať o zániku práv a povinnosti.

Spôsobilosť na právne úkony sa nadobúda v závislosti od intelektuálnej a vôľovej vyspelosti človeka. Na rozdiel od spôsobilosti na práva a povinnosti teda jej vznik a existencia závisí od veku a zdravotného stavu človeka. Podľa stupňa schopnosti človeka ovládať svoje konanie a rozpoznať jeho následky sa rozlišuje **úplná spôsobilosť** na právne úkony (spôsobilosť v plnom rozsahu) a **čiasťočná (obmedzená) spôsobilosť** na právne úkony.

Spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu vzniká fyzickej osobe dosiahnutím plnoletosti. Podľa platnej právnej úpravy Slovenskej republiky nadobúda fyzická osoba plnoletosť dovŕšením osemnásteho roku veku. Pred dovŕšením osemnásteho roku veku možno nadobudnúť plnoletosť len uzavretím manželstva, ak man-

želstvo uzavrie osoba staršia ako šesťnásť rokov s povolením súdu. Riešenie ochrany práv osôb, ktoré nemajú plnú spôsobilosť na právne úkony. Ľudská spoločnosť počíta s tým, že jej súčasťou sú aj jednotlivci, ktorí si sami nevedia náležite chrániť svoje práva a záujmy. Patria sem napríklad **maloleté deti alebo niektoré osoby so zdravotným postihnutím**. Neschopnosť človeka chrániť svoje práva však môže prameniť aj z jeho neprítomnosti, resp. z neznalosti jeho pobytu.

Spôsobilosť na právne úkony plnoletých osôb

Tradičný opatrovnícky model prístupu k ľuďom, ktorí svoje práva nevedia dostatočne presvedčivo a bez pomoci sami náležite chrániť, spočíva v tom, že im zákon nepriznáva spôsobilosť na právne úkony (a to buď vôbec alebo ich spôsobilosť na právne úkony je obmedzená). Právne úkony, ktoré fyzická osoba nemôže platne urobiť, robí v jej mene opatrovník. Súhrn právnych noriem, ktoré upravujú dôvody ustanovenia opatrovníka, spôsob vzniku a zániku funkcie opatrovníka, práva, povinnosti a kontrola opatrovníka, tvoria právny inštitút opatrovníctva.

Opatrovníctvo

Právny inštitút, ktorý upravovala už najstaršia zachovalá písomná pamiatka rímskeho práva Zákon XII. Tabúl. Postupne prešlo opatrovníctvo podstatnými zmenami, nakoľko zasahovaním štátnej moci do porúčenskej a opatrovníckej agendy sa opatrovníctvo zmenilo zo súkromnej moci (súkromného práva) rodiny na verejný inštitút, ktorý bol pod dozorom štátu. Platná právna úprava Slovenskej republiky upravuje opatrovníctvo ako právny inštitút, ktorý sleduje ochranu práv opatrovanca. Opatrovníctvo je označované aj ako náhradné rozhodovanie, pričom ide o tradičný spôsob konania právnych úkonov niektorých plnoletých osôb. Ide napríklad o pozbavenie alebo obmedzenie človeka spôsobilosti na právne úkony a súčasné ustanovenie opatrovníka, ktorý v jeho mene robí právne úkony.

Okrem náhradného rozhodovania prostredníctvom opatrovníka poznáme aj podporované rozhodovanie. Ide o rozhodovanie osoby s du-

ševným postihnutím, pričom spôsobilosť na právne úkony tejto osoby nie je dotknutá. Človek s duševnou poruchou má plnú spôsobilosť na právne úkony a pri rozhodovaní o vykonávaní právneho úkonu mu pomáhajú podporujúce osoby, ktorých úlohou je zistiť vôľu podporovaného, a pomôcť mu posúdiť, či je právny úkon v jeho záujme. Podporujúce osoby majú chrániť záujmy podporovaného vo všetkých oblastiach života, majú mu radiť, ale právo na rozhodovanie sa neprenáša na inú osobu.

Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím

Tento priniesol významný posun v prístupe k ľuďom s duševným postihnutím na medzinárodnej úrovni. Dohovor OSN bol prijatý v New Yorku v roku 2006. Významný je najmä článok 12 Dohovoru, ktorý okrem iného, výslovne deklaruje, že osoby so zdravotným postihnutím majú spôsobilosť na právne úkony vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými. Zmluvné strany sa zaviazali prijať príslušné opatrenia, ktoré majú umožniť osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej spôsobilosti na právne úkony. Zmluvné strany sa tiež zaviazali zabezpečiť, aby všetky opatrenia týkajúce sa uplatňovania spôsobilosti na právne úkony poskytovali primerané a účinné záruky s cieľom zabrániť zneužitiu v súlade s medzinárodným právom v oblasti ľudských práv.

Nadobudnutie plnoletosti uzavretím manželstva

Občiansky zákonník v znení odseku 2 pozná jedinou výnimku, keď možno dosiahnuť plnoletosť pred dovŕšením veku 18 rokov. Predtým ju možno nadobudnúť len uzavretím manželstva so súhlasom súdu. Ak by sa pred dovŕšením osemnásteho roku FO jeho manželstvo rozviedlo alebo vyhlásilo za neplatné, nestráca sa tým plná spôsobilosť na úkony nadobudnuté uzavretím manželstva. Táto výnimka však neplatí v oblasti podnikania, pretože živnostenský zákon medzi všeobecnými podmienkami prevádzkovania

živnosti FO, okrem spôsobilosti na právne úkony, vyslovene požaduje dosiahnutie veku 18 rokov.

Zákon o rodine umožňuje uzavrieť manželstvo aj mladším osobám ako 18 rokov, musia však byť staršie ako 16 rokov. Uzavretie manželstva takejto osoby musí súčasne povoliť súd. Spôsobilosť uzavrieť manželstvo sa nadobúda plnoletosťou, pričom osoba musí mať aj úplnú spôsobilosť na právne úkony (na spôsobilosti nebola osoba obmedzená alebo jej nebola zbavená). Zákon o rodine však umožňuje uzavrieť manželstvo aj mladším osobám ako 18 rokov. Tie však musia byť staršie ako 16 rokov, najskôr teda v deň, ktorý sa označením zhoduje s dátumom narodenia. Uzavretie manželstva takejto osoby musí súčasne povoliť súd.

Navrhovateľom daného konania ja osoba, ktorá hodlá uzatvoriť manželstvo, účastníkmi sú jej zákonní zástupcovia, najčastejšie rodičia. Daný návrh sa vždy posudzuje v súvislosti s osobou, ktorú označil navrhovateľ ako druhého snúbencu. I táto osoba bude v konaní vypočutá súdom. Ak teda súd rozhodne o povolení manželstva vzťahuje sa vždy na konkrétne dve osoby. Navrhovateľ teda nesmie uzavrieť manželstvo s inou osobou ako označil v návrhu.

Na vydanie povolenia uzavrieť manželstvo nie je právny nárok, súd teda môže rozhodnúť, že manželstvo nepovoľuje. Pritom skúma najrôznejšie okolnosti súvisiace so snúbencami – majetkové, ekonomické pomery, vyspelosť, vzťah k rodine, pracovné pomery, či bol niektorý trestaný za trestný čin, či je niektorý rozvedený, aká je perspektíva vzťahu, ako dlho vzťah trvá a podobne.

Rovnako len so súhlasom súdu môže manželstvo uzavrieť osoba postihnutá duševnou chorobou.

Toto súdne konanie nie je spolplatnené súdnym poplatkom.

Spôsobilosť na úkony v rôznych odvetviach

→ Pracovnoprávna spôsobilosť

Čo sa týka spôsobilosti na právne úkony v rôznych oblastiach, tak sa môže výrazne líšiť.

Spôsobilosť na právne úkony v pracovnom práve je napríklad upravená samostatne. Ide o pracov-

noprávnu spôsobilosť na pracovnoprávne úkony. V pracovnom práve upravuje spôsobilosť na právne úkony zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce.

Poznámka

Spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti v pracovnoprávných vzťahoch ako zamestnávateľ vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé. Spôsobilosť fyzickej osoby vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti v pracovnoprávných vzťahoch ako zamestnávateľ vzniká plnoletosťou; dovtedy za ňu koná zákonný zástupca.

Spôsobilosť fyzickej osoby mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti ako zamestnanec a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká, ak ďalej nie je ustanovené inak, dňom, keď fyzická osoba dovŕši 15 rokov veku; zamestnávateľ však nesmie dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď fyzická osoba skončí povinnú školskú dochádzku.

→ Trestnoprávna zodpovednosť

Trestnoprávna úprava zodpovednosti u mladistvých osôb je obsiahnutá predovšetkým v **Trestnom zákone** (zákon č. 300/2005 Z. z.) a **Trestnom poriadku** (zákon č. 301/2005 Z. z.).

Mladistvým je osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila 14 rok a neprekročila 18 rok svojho veku, pričom osobu možno považovať za mladistvého až dňom, ktorý nasleduje po dni, keď páchatel dovŕšil 14 rok svojho veku.

Vyššie uvedená dolná hranica všeobecnej trestnej zodpovednosti fyzickej osoby je upravená v § 22 ods. 1 Trestného zákona negatívne. To znamená, že nie je trestne zodpovedný ten, kto v čase spáchania trestného činu inak trestného nedovŕšil 14 rokov svojho veku. Nedostatok veku je pritom okolnosťou vylučujúcou trestnú zodpovednosť.

Existuje aj osobitná úprava vzhľadom k tomu, že hranica legálnej súlože je aj v momentálnom Trestnom zákone ponechaná na 15 rokov. Vzhľadom k tomu existuje výnimka podľa § 22 ods. 2 Trestného zákona, a to taká, že pre trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 Trestného zákona nie je trestne zodpovedný, kto v čase spáchania činu nedovršil 15 rok svojho veku.

Poznámka

Trestná zodpovednosť mladistvých je v dvoch rovinách špeciálne upravená oproti všeobecnej trestnej zodpovednosti dospelých páchatelov:

- u mladistvého, ktorý má menej ako 15 rokov a ktorý spáchal čin vykazujúci znaky trestného činu, sa bude osobitne ex lege povinne skúmať úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti. Trestne zodpovedný bude mladistvý mladší ako 15 rokov len vtedy, ak dosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, že mohol rozpoznať protiprávnosť činu a bol spôsobilý ovládať svoje konanie, čo je špeciálna úprava oproti všeobecnej a zároveň je výrazom zvýšenej ochrany mladistvých,
- u mladistvých je vo vzťahu k prečinom modifikovaná zásada formálneho chápania trestného činu. Znamená to, že prečin, ktorého znaky sú uvedené v osobitnej časti Trestného zákona, nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý a ak jeho závažnosť je malá (§ 95 ods. 2 TZ). Pre porovnanie uvedieme, že u dospelého páchatela musí byť pri prečine závažnosť vyššia ako nepatrná (tzv. materiálny korektív), u mladistvého páchatela musí byť závažnosť vyššia ako malá. Táto špeciálna úprava má za cieľ postihovať v trestnom konaní mladistvých za trestné činy vrátane prečinov v užšom rozsahu, než je to u dospelých páchatelov.

§ 9

Maloletí majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané

rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku.

K § 9

Obmedzená spôsobilosť na právne úkony

Pod obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony rozumieme spôsobilosť len na niektoré právne úkony alebo vymedzený okruh právnych úkonov robiť ich vo vlastnom mene. Na právne úkony, na ktoré fyzická osoba nemá spôsobilosť, koná za ňu napríklad jej zástupca. Obmedzenú právnu spôsobilosť majú maloleté fyzické osoby. U maloletej osoby sa stretávame s iným stupňom rozumovej a vôľovej vyspelosti ako u dospeléj fyzickej osoby a tým pádom ich spôsobilosť je obmedzená len na vymedzený okruh právnych úkonov, v ktorých môže maloletá osoba konať.

Maloletý

Maloletí sú spôsobilí na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a mravnej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku. Rozumová vyspelosť sa vždy posudzuje so zreteľom na všetkých maloletých rovnakého veku. Zároveň sa berie ohľad vždy na konkrétny prípad, o ktorý ide a jeho okolnosti. Je potrebné posudzovať spôsobilosť maloletého na právny úkon vždy so zreteľom na povahu právneho úkonu, prípadne, ako maloletému uvedený právny úkon slúži. Tiež je potrebné vychádzať z toho, že v niektorých prípadoch vylučuje už sama povaha právneho úkonu, o ktorý ide, aby ho mohol urobiť maloletý. Ako príklad uvádzame závet.

→ Občianske sporové konanie a maloletý

K základným problémom postavenia maloletého ako účastníka občianskeho sporového konania patrí posudzovanie jeho procesnej spôsobilosti a od toho sa odvíjajúca potreba jeho zastúpenia zástupcom – zákonným, zástupcom určeným rozhodnutím, prípadne na základe ich rozhodnutia i zástupcom na základe plnomocenstva. Nejednoznačne vyriešenou v právnej úprave i praxi je otázka potreby schvaľovania poručenským súdom podania žaloby maloletým, udelenia plnomocenstva zástupcovi, uzatvorenia zmluvy o poskytovaní právnych služieb ma-

loletému, či uzatvárania súdneho zmiernu za maloletého ako aj kvalifikovanie obsahu výpovede maloletého účastníka ako dôkazu v občianskom súdnom konaní. Iba presná a jednoznačná právna úprava postavenia maloletého v občianskom súdnom konaní sporovom môže garantovať zachovanie jeho ústavných práv a poskytnutie osobitnej ochrany maloletému.

Mladistvý

Podľa Trestného zákona je mladistvým osoba vo veku od 14 do 18 rokov vrátane (§ 94 zákona č. 300/2005 Z. z.). Do roku 2005 bola dolná hranica 15 rokov namiesto 14 (§ 74 zák. č. 140/1961 Zb.).

V 14 rokoch sú za mladistvého zodpovední rodičia, trestnoprávnu zodpovednosť nadobúda vekom 14 rokov. Iná je definícia mladistvého podľa Zákonníka práce, kde sa uvádza, že **mladistvý zamestnanec je zamestnanec mladší ako 18 rokov** (§ 40 zákona č. 311/2001 Z. z.).

§ 10

(1) Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony, súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony.

(2) Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopná robiť len niektoré právne úkony, súd obmedzí jej spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí.

(3) Súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli.

K § 10

Zákon v tomto ustanovení vymedzuje podmienky, kedy je možné vykonať kroky k pozbaveniu prípadne obmedzeniu spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony. Je to závažné rozhodnutie, ku ktorému musia existovať adekvátne dôvody, ktoré vymedzuje tento právny predpis.

Dôvody obmedzenia alebo pozbavenia spôsobilosti na právne úkony

- duševné ochorenie a porucha – porucha rozumových alebo vôľových schopností fyzickej osoby, ktorá nie je prechodná,
- alkoholizmus a drogová závislosť na omamných a psychotropných látkach a jedoch – pri nadmernom požívaní – dochádza k obmedzeniu spôsobilosti len na niektoré úkony.

Ak existuje jeden z týchto dôvodov, tak dochádza k vzniku prvej podmienky na pozbavenie spôsobilosti na právne úkony. Druhou podmienkou je, že na základe týchto dôvodov nemôže fyzická osoba robiť niektoré právne úkony.

Obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je platné len po vynesení rozhodnutia súdom podľa zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok. Zároveň je súdom určené, na ktoré právne úkony fyzická osoba nemá spôsobilosť. V prípade, že by táto osoba právny úkon vykonala, tak je v plnom rozsahu neplatný.

Každá fyzická osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej boli práva obmedzené, musí mať zákonného zástupcu, ktorý koná v jej mene a stáva sa opatrovníkom tejto osoby.

Ak ide o fyzickú osobu podnikateľa, tak v jej mene môže rozhodovať namiesto tejto osoby zodpovedný zástupca pri splnení podmienok vymedzených zákonom č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon).

K obmedzeniu alebo zbaveniu spôsobilosti na právne úkony ktorejkoľvek FO môže dôjsť len výkonom.

Civilný sporový poriadok priniesol oproti predchádzajúcemu Občianskemu súdnemu poriadku viaceré zmeny v konaní o pozbavení spôsobilosti na právne úkony.

Návrh na obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti

Návrh je možné podať súdu na fyzickú osobu, ak je dôvod:

- **úplne pozbaviť spôsobilosti na právne úkony** – ak fyzická osoba pre duševnú poru-

chu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopná robiť právne úkony,

- **obmedziť spôsobilosť na právne úkony** – ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopný robiť len niektoré právne úkony.

S účinnosťou od 1. júla 2016, podľa Civilného mimosporového poriadku, už však nie je možné nikoho úplne pozbaviť spôsobilosti na právne úkony.

Spôsobilosť na právne úkony osoby je možné len obmedziť. Súd rozsah obmedzenia osoby určí v rozhodnutí. Dôvodová správa k Civilnému mimosporovému poriadku dokonca úplné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony označuje ako protiprávny inštitút.

Občiansky zákonník teda ešte stále pozná inštitút úplného pozbavenia spôsobilosti, ale podľa Civilného mimosporového poriadku od 1. júla 2016 už nie je možné iniciovať konanie o úplné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

Civilný mimosporový poriadok umožňuje v konaní o spôsobilosti na právne úkony rozhodnúť len o:

- a) obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
- b) zmene obmedzenia spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
- c) navrátení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony.

Osoby, ktoré môžu podať návrh na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony

Okruh osôb, ktoré môžu podať návrh, je podľa Civilného mimosporového poriadku pomerne široký. Návrh na začatie konania môže podať jedna z nasledujúcich osôb:

- blízka osoba (napr. rodič, manžel, súrodenec);
- poskytovateľ zdravotnej starostlivosti alebo sociálnych služieb (napr. zariadenie, v ktorom sa nachádza osoba s ťažkým zdravot-

ným postihnutím, pre ktoré nie je schopná robiť všetky právne úkony);

- ten, kto má na veci právny záujem;
- ten, o koho spôsobilosti sa má konať.

Obsahové náležitosti návrhu na začatie konania o obmedzení spôsobilosti na právne úkony

Návrh na začatie konania o obmedzení spôsobilosti na právne úkony musí obsahovať tieto náležitosti:

- súd, ktorému je návrh určený;
- kto ho robí (identifikácia navrhovateľa),
- ktorej veci sa týka,
- čo sa ním sleduje (obmedzenie spôsobilosti a ustanovenie opatrovníka),
- opísanie skutočností odôvodňujúcich zásah do spôsobilosti osoby na právne úkony a zdôvodnenie, že iné menej obmedzujúce opatrenia nie sú možné,
- podpis navrhovateľa.

Ak návrh podáva osoba, ktorá má na veci právny záujem, náležitosťou návrhu je aj opísanie skutočností odôvodňujúcich, že ide o osobu, ktorá má na veci právny záujem a je oprávnená na podanie návrhu.

Súd môže navrhovateľovi uložiť, aby k návrhu predložil aj lekársku správu o zdravotnom stave osoby, o ktorej spôsobilosti sa koná.

Súd na podanie návrhu na začatie konania o obmedzení spôsobilosti na právne úkony

Návrh sa podáva na okresnom súde, v ktorého obvode má bydlisko osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná. Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony a rozhodnutie Ten, o koho spôsobilosti sa koná, je vždy účastníkom konania a má v konaní spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu.

Právna úprava do 1. júla 2016 umožňovala súdu rozhodnúť o tom, že osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná, nebude v konaní vypočutá, napríklad ak by nebolo možné vykonať výsluch bez nejakej ujmy na jej zdravotnom stave. To nakoniec mohlo viesť k tomu, že osoba bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony bez toho, aby ju

súd videl, vypočul, alebo aby o tomto konaní vôbec vedela. Civilný mimosporový poriadok však takúto situáciu vylučuje. Podľa tohto právneho predpisu súd v zásade vždy vypočúva osobu, o ktorej spôsobilosti sa koná. Súd pritom výsluch uskutoční spôsobom, ktorý je vhodný a primeraný s ohľadom na zdravotný stav. Iba ak je výsluch na ujmu zdravotného stavu, možno od výsluchu upustiť. V takom prípade súd na osobu, o ktorej spôsobilosti sa koná, vždy aspoň vzhliadne. Posilnené postavenie práv osoby, o ktorej spôsobilosti sa koná, sa v Civilnom mimosporovom poriadku odráža aj vtom, že rozhodnutie vo veci samej súd doručí vždy aj osobe, o ktorej spôsobilosti sa koná. Osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná, môže dokonca požiadať, aby jej súd doručoval všetky písomnosti v konaní. Súd v konaní môže ustanoviť a vypočúť aj znalca, ak na zistenie skutočného stavu veci nepovažuje za postačujúce vypočúť ošetrojúceho lekára.

Rozhodnutie v konaní o obmedzení spôsobilosti na právne úkony

Konanie o návrhu na obmedzenie spôsobilosti môže súd rozhodnutím ukončiť tak, že:

- **súd konanie zastaví** v prípade, že nie sú splnené podmienky na obmedzenie spôsobilosti,
- **súd rozhodne o obmedzení spôsobilosti na právne úkony** a vo výroku rozsudku vymedzí rozsah, v akom spôsobilosť osoby na právne úkony obmedzil a ustanoví osobe opatrovníka.

Ustanovenie opatrovníka

Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony je spojené skonaním o ustanovení opatrovníka podľa § 272 až 277 Civilného mimosporového poriadku.

Ak súd rozhodne o obmedzení spôsobilosti na právne úkony, ustanoví dotknutej osobe opatrovníka, aby za ňu vykonával úkony, ktoré osoba nie je spôsobilá vykonávať v zmysle rozhodnutia súdu. Opatrovník koná za osobu ako jej zákonný zástupca – koná v mene tejto osoby, pričom zo zastúpenia vznikajú práva a povinnosti priamo

zastúpenému. V uznesení, ktorým súd ustanovuje opatrovníka, súd vymedzí rozsah opatrovnických práv a povinností v súlade s účelom, na ktorý bol opatrovník ustanovený. Na spôsob výkonu funkcie ustanoveného opatrovníka dohliada súd. Ak je opatrovníkovi uložená povinnosť spravovať majetok osoby, a ak nejde o bežnú vec, je na nakladanie s majetkom potrebné schválenie súdu.

Spáva o opatrovcovi

Súd uloží opatrovníkovi, ktorý bol ustanovený osobe obmedzenej v spôsobilosti na právne úkony, povinnosť predkladať súdu najmenej dvakrát do roka správy o opatrovcovi a správy o nakladaní s jeho majetkom v lehotách, ktoré určí.

Trovy dôkazov v konaní o obmedzení spôsobilosti na právne úkony platí štát. Ak však niekto podá zjavne bezdôvodný návrh, je povinný nahradiť ujmu, ktorá vznikla osobe, o ktorej spôsobilosti sa konalo, jej zástupcovi alebo štátu.

Ochrana osobnosti

§ 11

Fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

K § 11

Ochrana osobnosti

Ochrana osobnosti je v tomto období veľmi citlivá téma. Osobnosť, česť a dôstojnosť je prvé, čo osoba nadobúda a posledné čo tejto osobe aj zostáva. Úlohou spoločnosti je umožniť ochranu každej osobnosti.

Osobnosť človeka je individuálna a predstavuje predovšetkým súhrn špecifických osobných psychických vlastností konkrétneho ľudského jedinca. Podobne ako právam a veciam, i osobnosti človeka je právom poskytovaná ochrana pred neoprávneným zásahom. Ochrana osobnosti človeka je upravená predovšetkým v zákone č. 460/1992 Zb. Ústave Slovenskej republiky a Občianskom zákonníku. Okrem Občianskeho zá-

konníka a Ústavy Slovenskej republiky poskytujú ochranu osobnosti aj iné právne predpisy, ale aj rôzne medzinárodné dokumenty:

- **Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach,**
- **Dohovor o ochrane ľudských práva a slobôd,**
- **Dohovor o právach dieťaťa,**
- **Dodatkový protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práva a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny o zákaze klonovania ľudských bytostí,**
- **Listina základných práva a slobôd** ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky.

Všeobecné osobnostné právo upravujú ďalej zákony viacerých právnych odvetví hmotného ako aj procesného práva, napr. Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z.), Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z.), zákon o Policajnom zbore (zákon č. 171/1993 Z. z.), Zákonník práce (zákon č. 311/2001 Z. z.) atď.

Ochrana osobnosti upravená Občianskym zákonníkom je koncipovaná ako **všeobecná ochrana** vzťahujúca sa na celú oblasť občianskeho práva. Poskytuje ochranu imateriálnym (nehmotným) stránkam osobnosti človeka. Občianskoprávna ochrana osobnosti vychádza z druhého oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky, ktorá upravuje základné ľudské práva a slobody. **Subjektom osobnostných práva môže byť len fyzická osoba.**

Ustanovenie § 11 vymedzuje všeobecnú zásadu ochrany osobnosti a zároveň uvádza najtypickejšie zložky a prejavy osobnosti. Ochrana osobnosti upravujú aj ďalšie ustanovenia zákona, a to § 12 až § 16.

Právo na ochranu osobnosti prislúcha úplne každej fyzickej osobe, a to bez ohľadu na vek, pohlavie, rasu, náboženstvo, sexuálnu orientáciu, príslušnosť k etickej či náboženskej skupine. O tomto práve môžeme povedať, že je nescudziteľné, teda ho nemožno previesť na iného a neodňateľné, čo znamená, že tohto práva nemožno nikoho pozbaviť. Do pozornosti dávame, že občian-

skoprávna ochrana osobnosti sa týka výlučne fyzických osôb, ochranu názvu právnickej osoby upravuje osobitne ustanovenie § 19b Občianskeho zákonníka, prípade ustanovenia obchodného práva.

Fyzická osoba má právo

- na ochranu svojej osobnosti,
- života a zdravia,
- občianskej cti a ľudskej dôstojnosti,
- súkromia,
- svojho mena,
- prejavov osobnej povahy.

V tomto ustanovení ide o demonštratívny výpočet, keď jednotlivé dielčie práva na ochranu osobnosti musia byť chápané iba ako typické, pričom do celkového práva na ochranu osobnosti možno preto nepochybne zaradiť aj tu výslovne neuvedené práva na ochranu osobnej slobody. Výpočet chránených práva nie je teda vyčerpávajúci. Právnu úpravu ochrany osobnosti rozširuje aj ustanovenie § 12 o najtypickejšie prejavy osobnosti, ktorými sú písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a zvukové záznamy.

Na to, aby sa fyzická osoba mohla domáhať ochrany osobnosti, sa obligatórne **nevyžaduje vyvolanie následkov zásahu do subjektívnych práva**, úplne postačí, ak je zásah, čo i len spôsobilý vyvolať ohrozenie právom chránených záujmov.

Občiansky zákonník v rámci tejto všeobecnej úpravy, ktorá sa týka zabezpečenia ochrany osobnosti fyzickej osoby ako celku, zároveň na objasnenie syntetického pojmu uvádza výslovne a príkladmo niektoré jednotlivé typické hodnoty osobnosti fyzickej osoby (život, zdravie, občiansku česť, ľudskú dôstojnosť, súkromie, meno a prejavy osobnej povahy), ktorých ochranu je potrebné v oblasti občianskeho práva zaistiť pred inými subjektmi s rovným právnym postavením. Z toho vyplýva, že občianskoprávna ochrana jednotlivých hodnôt osobnosti fyzickej osoby nie je obmedzená iba na hodnoty výslovne uvedené v zákone.

Tento právny predpis zabezpečuje v tomto ustanovení pre celú oblasť občianskeho práva ochranu osobnosti každej fyzickej osoby formou **všeobecnej úpravy – generálnej klauzuly**.

Neoprávneným zásahom je zásadne každé nepravdivé tvrdenie alebo obvinenie, ktoré zasahuje do práva. Bez významu je skutočnosť, či pôvodca zásahu si bol vedomý nepravdivosti svojho tvrdenia, alebo išlo o nedbanlivé preberanie poznatkov a ich rozširovanie.

Subjekt neoprávneného zásahu do práva na ochranu osobnosti

Týmto subjektom môže byť tak občan – fyzická osoba a tiež aj organizácia – právnická osoba. Zásahom môže byť tiež porušené právo viacerých občanov a potom všetci súčasne alebo ktorýkoľvek z nich nezávisle od seba majú právo sa obrátiť so svojimi návrhmi na súd.

Poznáme rôzne ochrany osobnosti:

- Prostriedky občianskoprávnej ochrany osobnosti fyzických osôb
- Ochrana prostredníctvom dohody
- Právo na finančnú satisfakciu
- Zmiešaná ochrana osobnosti
- Súdna ochrana osobnosti
- Reklama a ochrana osobnosti
- Ochrana osobnosti a pracovnoprávny vzťah.

Predmet ochrany osobnosti človeka

Podľa ustanovenia § 11 je ním najmä **život a zdravie, občianska česť a ľudská dôstojnosť, súkromie, meno a prejavy osobnej povahy**. Ochrana občianskej cti a ľudskej dôstojnosti je občianskoprávnou úpravou chránená v rôznych spoločenských vzťahoch. Právo na ochranu občianskej cti a ľudskej dôstojnosti zahŕňa okrem civilných spoločenských vzťahov aj právo na česť v odborných kruhoch, napr. vedeckých. Právo na ochranu súkromia zahŕňa široký rozsah života človeka – právo na ochranu intímneho života, citového života, priateľských vzťahov, rodinných vzťahov a pod. Právo na ochranu mena zahŕňa ochranu mena, priezviska osoby, ale aj pseudonymu.

Právom na prejavy osobnej povahy rozumieme právo na ochranu pred neoprávneným zásahom do prejavov osobnosti človeka.

Spoločné zásady aplikovateľné pre všetky osobnostné práva bez rozdielu

- patria každej fyzickej osobe;
- majú nehmotný charakter;
- predstavujú skupinu absolútnych subjektívnych práv, ktoré pôsobia voči všetkým;
- nepodliehajú výkonu rozhodnutia;
- majú nemajetkový charakter, a tým nepodliehajú premlčaniu ani preklúzii;
- ich existencia je viazaná na existenciu fyzickej osoby, čiže zanikajú smrťou.

Riešenie sporov na ochranu osobnosti – spôsoby ochrany osobnosti

Donedávna nebolo právo na ochranu osobnosti výsadou všetkých a zásahy do práva osobnosti sa riešili najmä s použitím násilia. Uvedené právo má už v tomto období každý a oproti minulosti sa zmenili aj spôsoby jeho ochrany.

V Slovenskej republike spory zamerané na ochranu osobnosti vo väčšine prípadov rozhodujú súdy, lebo každý má právo domáhať sa svojich práv na súde. Súd ako taký a právo sa zameriavať na zákony a oveľa menej na to, čo je objektom vyššie uvedeného sporu, teda na osobnosť.

Úlohou súdov a právnikov je dbať predovšetkým na dodržiavanie a aplikáciu práva.

Spor o ochranu osobnosti sa rieši teda buď na súde aleja aj mimosúdny procesom, ktorým je mediácia. Ide o riadený proces s jasnými pravidlami, na dodržiavanie ktorých dohliada nestranná osoba, zameraný na uzavretie obojstranne výhodnej dohody. Tento proces je od roku 2004 zakotvený v našom právnom systéme zákonom č. 420/2004 Z. z. o mediácii. Ide teda o legitímny, právne záväzný spôsob riešenia sporov zameraný viac na človeka v sporoch súvisiacich s ochranou osobnosti.

Ochrany subjektívnych práv je možné domáhať sa na súde. Predpokladom úspešného uplatnenia práva na ochranu osobnosti je

- skutočnosť, že došlo k neoprávnenému zásahu do osobnosti človeka,
- neoprávnený zásah musel byť objektívne spôsobilý privodiť ujmu,
- ide o ujmu na právach, ktoré sú ustanovené v znení § 11 a § 12.

Rozhodovanie o sporoch z ochrany osobnosti prináleží všeobecnému súdnictvu, napriek skutočnosti, že ide o práva, ktoré sú chránené aj Ústavou SR. Na rozhodovanie vo veci bude vo všeobecnosti príslušný všeobecný súd žalovaného podľa miesta trvalého pobytu.

Prostriedky súdnej ochrany osobnosti človeka

- **návrh na upustenie** od neoprávneného zásahu – negatívna žaloba,
- **návrh na odstránenie následkov** zásahov – reštitučná žaloba,
- **návrh na poskytnutie primeraného zadostučinenia** – satisfakčná žaloba.

Uvedené prostriedky súdnej ochrany môžu byť uplatnené samostatne alebo kumulatívne. Ich kumulatívne uplatnenie pritom závisí od účelu, napr. ak neoprávnený zásah do osobnostných práv stále trvá a vzniklo oprávnenie na zadostučinenie, môže byť podaná negatívna žaloba so satisfakčnou žalobou.

Podmienkou poskytnutia ochrany osobnosti je **neoprávnený zásah** do jej osobnostných práv. Neoprávnený zásah musí byť **spôsobilý privodiť ujmu** osobnosti človeka.

Čo sa považuje za neoprávnený zásah

Za neoprávnený zásah nemožno považovať

- zásah za existencie okolností vylučujúcich protiprávnosť – výkon práva,
- nutná obrana,
- krajná núdza,
- plnenie povinnosti,

za existencie zákonných licencií a so súhlasom osoby, ak ide o právo, ktorým môže osoba disponovať, napr. súhlas na zverejnenie fotografie alebo osobných údajov v novinách alebo časopise nad rámec zákonnej licencie a pod.

§ 12

(1) Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením.

(2) Privolenie nie je potrebné, ak sa vyhotovia alebo použijú písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky, zvukové alebo obrazové a zvukové záznamy na úradné účely na základe zákona.

(3) Podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy sa môžu bez privolenia fyzickej osoby vyhotoviť alebo použiť primeraným spôsobom tiež na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani také použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby.

K § 12

U pozornosť!

Vzhľadom na to, že uvedené ustanovenie obsahuje jednu zo zákonných licencií, predstavujúcich výnimku z ochrany prejavov osobnej povahy, považovalo sa za potrebné pregnantnejšie vyjadriť rozsah uvedenej zákonnej licencie v nadväznosti na čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého „Štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.“

V tejto súvislosti ide po novele zákona č. 129/2010 Z. z. o oprávnenie štátneho orgánu nielen používať, ale aj vyhotovovať nielen obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy, ale aj len zvukové záznamy. K takémuto oprávneniu štátneho orgánu na úradné účely možno dospieť len na základe použitia interpretačného pravidla argumentum a maiori ad minus. Vzhľadom na skutočnosť, že uvedená zákonná licencia predstavuje výrazný zásah do právnej integrity fyzickej osoby, považovalo sa za žiaduce a potrebné, z hľadiska právnej istoty, aby oprávnenia štátneho orgánu boli vyjadrené

expressis verbis, a teda aby nevyplývali implicitne pri uplatnení zásad právnej interpretácie.

Právnu úpravou v odseku 2 s účinnosťou od 1. 6. 2010 zároveň došlo k zosúladieniu dikcie § 12 ods. 2 s dikciou § 12 ods. 3, ktorá v platnom znení umožňuje bez privolenia fyzickej osoby nie len použiť, ale aj vyhotoviť podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy. ■

Ustanovenie v znení odseku 1 upravuje právo

- na ochranu písomností osobnej povahy,
- podobizní,
- obrazových snímiek,
- obrazových a zvukových záznamov týkajúcich sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy

pred vyhotovením alebo použitím bez súhlasu tejto osoby. Uvedené právo je od práva na prejav osobnej povahy odlišné v tom, že sa jedná o prejavy osobnosti, ktoré sú zachytené na hmotnom základe.

Zákonná licencia

Zákonné licencie upravuje Občiansky zákonník v znení odseku 2 a 3. Ide o právom upravený súhlas, aby vymedzené subjekty použili prejavy osobnosti na ustanovené účely aj bez súhlasu subjektov, ktorým sa zasahuje do osobnostných práv. Ide v podstate o osobitný druh oprávneného použitia na základe **zákonnej licencie**.

Medzi zákonné licencie patrí

- vyhotovenie a použitie písomností osobnej povahy,
- vyhotovenie a použitie podobizne,
- vyhotovenie a použitie obrazových snímok,
- vyhotovenie a použitie zvukových alebo obrazových,
- vyhotovenie a použitie zvukových záznamov na úradné účely na základe zákona.

Zákonnou licenciou je tiež vyhotovenie alebo použitie podobizne, obrazových snímok a obrazových a zvukových záznamov primeraným spôsobom na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodaj-

stvo, *takéto použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby.*

Príklady

- použitie osobných údajov Štatistickým úradom Slovenskej republiky,
- použitie fotografie osoby na občianskom preukaze
- použitie fotografie osoby na inom doklade a pod.

Občianskoprávna ochrana osobnosti je založená na **objektívnej zodpovednosti**. Znamená to, že na vznik zodpovednosti **nie je potrebné zavinenie** toho, kto neoprávnený zásah do osobnostného práva vykonal.

Privolenie podľa odseku 2 nie je potrebné, ak sa vyhotovia alebo použijú písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky, zvukové alebo obrazové a zvukové záznamy na úradné účely na základe zákona.

Podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy sa môžu bez privolenia fyzickej osoby vyhotoviť alebo použiť primeraným spôsobom tiež na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani také použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby.

§ Judikatura

Podľa **uznesenia** Najvyššieho súdu Slovenskej republiky **sp. zn. 5 Cdo 274/2007** nie je neoprávneným zásahom ani vydanie zákonného rozhodnutia príslušným orgánom v súlade so zákonnými podmienkami, a to ani v prípade, ak sa po jeho vydaní preukáže, že nebolo vydané dôvodne.

Podľa **nálezu** Ústavného súdu Slovenskej republiky **sp. zn. I. ÚS 155/07** však môže byť v prípade neoprávneného zásahu do osobnostných práv **spoluzodpovedná aj iná osoba**, ak poskytla médiám informáciu, ktorú následne médiá zverejnili. O spoluzodpovednosti však možno hovoriť len vtedy, ak médiá túto informáciu zverejnili, médiá sa o informácii dozvedeli oficiálnou cestou od tejto osoby a ak informácia zasahuje do práv tretích osôb. ■

Fotografia – ochrana osobnosti

Ustanovenie § 11 odsek 1 upravuje spôsob, akým je možné použiť obrazové snímky, medzi ktoré patria aj fotografie, a to len so súhlasom fotografovanej osoby. Predmetom ochrany je nehmotný obsah, ktorým je v tomto prípade postava a tvár osoby vyobrazenej na snímke (fotografii) a nie konkrétna fotografia (hmotný základ). **Ako príklad zásahu do tohto práva je napr. fotografovanie na ulici bez súhlasu fotografovaného.**

Právo na ochranu podobizne je upravené taktiež v odseku 1. Právo k podobizni vzniká samotným okamihom zachytenia podoby osoby. Z uvedeného vyplýva, že samotná snímka zachytená v pamäti digitálneho fotoaparátu užíva ochranu v zmysle Občianskeho zákonníka. S právom na ochranu podobizne je upravený aj zákonom č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon, ktorý však chráni len hmotné statky. Občianskoprávna úprava nie je takýmto spôsobom zúžená. Podmienkou na poskytnutie ochrany je identifikovateľnosť fyzickej osoby, teda jej jasné určenie.

Ochrana pred nedovoleným vyhotovením obrazovej snímky sa týka zachytenia podoby fyzickej osoby na obraze bez súčasného udelenia súhlasu na takéto vyobrazenie. Súhlas k použitiu fotografie nemusí byť výslovný, postačuje aj súhlas, ktorý pripúšťa uvedené.

Obrazová snímka a jej použitie

Použitie môže mať rôzny charakter

- uverejnenie v časopise a novinách,
- vystavenie na výstave atď.

Mediálne zneužitie – ochrana osobnosti.

Televízne vysielanie je z hľadiska rozsahu jeho pôsobenia jedným z najdostupnejších zdrojov informácií širokej verejnosti. Ak k neoprávnenému zásahu do chránených práv dôjde týmto elektronickým médiom, treba vždy vychádzať z toho, že mal širokú publicitu. To v prípade, ak zásah bol spojený so znížením dôstojnosti fyzickej osoby alebo jej vážnosti v spoločnosti, zakladá nárok oprávnenej osoby domáhať sa náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch.

§ 13

(1) Fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadostučinenie.

(2) Pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadostučinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

(3) Výšku náhrady podľa odseku 2 určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.

K § 13

V ustanovení § 13 Občianskeho zákonníka je uvedená osnova pre právne prostriedky na ochranu práv a na ochranu osobnosti. Podľa odseku 1 ustanovenia fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadostučinenie. Pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadostučinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Výšku náhrady určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.

Prostriedky ochrany

Uvedené stanovenie zakotvuje, akými prostriedkami ochrany sa môže fyzická osoba, ktorej osobnostné práva boli ohrozené alebo porušené, domáhať ochrany svojich subjektívnych práv na súde. Výpočet spôsobov, ktoré uvádza Občiansky zákonník je len demonštratívny. Tieto prostriedky možno využiť len v prípade, ak neoprávnený zásah smeruje do niektoej zo zložiek osobnosti človeka, ktoré uvádza ustanovenie § 11 Občan-

skeho zákonníka. Nemôže ísť o zásah do majetkových práv.

Subjekt zodpovedný za neoprávnený zásah

Týmto subjektom môže byť

- **iná fyzická osoba,**
- **právnická osoba,**
- **štát.**

Nie je vylúčené, že za neoprávneným zásahom bude stáť aj viacero subjektov súčasne. Povinnosť poskytnúť zadostučinenie je však vždy späť len s konkrétnou osobou. Platí, že ak povinná osoba zomrie, povinnosť poskytnúť zadostučinenie zaniká.

Fyzická osoba môže uplatňovať niektoré z nárokov v § 13 Občianskeho zákonníka, ak existuje subjekt, ktorý zodpovedá za neoprávnený zásah.

Na úspešné uplatnenie práva na ochranu osobnosti sa nevyžaduje žiadna forma zavinenia, t.j. či už **úmyselné zavinenie alebo zavinenie z nedbanlivosti**. Hovoríme, že občianskoprávna úprava je založená na objektívnom princípe, čiže vyvodenie zodpovednosti sa realizuje bez ohľadu na zavinenie. Zodpovedný subjekt bude za zásah do osobnostných práv zodpovedať aj v prípade, ak by o tomto zásahu nevedel.

Dôstojnosť fyzickej osoby

Človek ako osoba má svoju nedotknuteľnú dôstojnosť, ktorú treba rešpektovať, chrániť a zveľaďovať. Dôstojnosť je morálny vzťah človeka k sebe samému a spoločnosti k jednotlivcovi, ktorého vedomie je formou sebakontroly osobnosti; na dôstojnosti sa zakladajú požiadavky jednotlivca voči sebe samému: konať tak, aby človek neponížil svoju dôstojnosť.

Pod pojmom ľudská dôstojnosť rozumieme vyjadrenie predstavy o osobnostnej a sociálnej hodnote každého človeka. V prvom rade vyjadruje vzťah k sebe samému, vzťah k iným ľuďom, skupinám, minoritám a vzťah k spoločnosti. Uvedomenie si vlastnej dôstojnosti je forma sebauvedomovania a sebakontroly.

Nemajetková ujma

Za nemajetkovú ujmu možno vo všeobecnom chápaní považovať akúkoľvek ujmu, ktorá pre poškodeného neznamena priamu stratu na majetku, čiže nie je vyjadriteľná v peniazoch. Postihuje teda inú ako majetkovú sféru osobnosti, sféru osobnostnú, ku ktorej nepochybne patrí aj citová či emocionálna ujma.

Peniaze zohrávajú iba akúsi podpornú úlohu, slúžia ako prostriedok zmiernenia nemajetkovej ujmy. Ide hlavne o zásah do zdravia, cti, dôstojnosti, súkromia osoby, rodinného života a podobne. Spravidla následky tejto ujmy bývajú veľmi závažné a v konečnom dôsledku sa môžu prejaviť aj v majetkových pomeroch poškodeného. Občiansky zákonník ustanovuje, že fyzická osoba má právo domáhať sa najmä:

- upustenia od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti (tzv. negatívna – zdravotná žaloba) – účelom je dosiahnuť upustenie od neoprávneného konania, pričom podmienkou je, aby takýto zásah stále trval, resp. pokračoval, alebo aby existovala hrozba jeho opakovania,
- toho, aby sa tieto následky zásahov odstránili (tzv. reštitučná žaloba) – účelom je obnovenie stavu, ktorý existoval pred neoprávneným zásahom, pričom podmienkou je to, aby tieto následky bolo možné ešte odstrániť,
- toho, aby jej bolo poskytnuté primerané zadostučinenie (tzv. satisfakčná žaloba vo forme morálnej alebo finančnej satisfakcie) – použije sa vtedy, ak nepriaznivý následok neoprávneného zásahu už vznikol,

Za primerané zadostučinenie možno považovať napr. ospravedlnenie, odsúdenie v trestnom konaní, a pod.

Právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch

Ak sa vyššie spomenuté zadostučinenie javí ako nedostačujúce, napríklad ak ide o prípady, kedy bola v značnej miere znížená dôstojnosť osoby, teda ak v danom prípade morálna satisfakcia nestačí, vtedy vzniká osobe aj právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Súčasne s uplat-

nením nemajetkovej ujmy v peniazoch možno žiadať aj o náhradu utrpenej škody na zdraví. V takomto prípade existuje možnosť uplatnenia tzv. bolestného, ktoré sa poskytuje za bolesti spôsobené poškodením na zdraví, jeho liečením, odstraňovaním jeho následkov a sťažením zdravotnej pohody alebo aj náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia, pričom sa odškodňuje, ak poškodenie na zdraví má preukázateľné nepriaznivé dôsledky na životné úkony poškodeného, na uspokojovanie jeho životných a spoločenských potrieb.

Peňažná výška nemajetkovej ujmy

Výška náhrady pevne stanovená nie je, závisí od konkrétneho prípadu a je na rozhodnutí súdu, ako sa s ňou vysporiada s prihliadnutím na závažnosť ujmy a na okolnosti, za ktorých vznikla. Teda možno konštatovať, že výška náhrady sa neurčuje podľa objektívnych, pevne stanovených pravidiel, preto súdom priznaná náhrada za porušenie toho istého práva za porovnateľných okolností môže mať rôznu výšku, pričom Občiansky zákonník minimálnu a maximálnu výšku náhrady nešpecifikuje.

Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch sa premlčuje v lehote 3 rokov odo dňa, kedy sa právo mohlo uplatniť po prvý raz.

Jednotlivé prostriedky na ochranu osobnosti možno použiť jednak jednotlivo alebo aj kombinovane, a to v závislosti od intenzity zásahu do osobnostnej sféry človeka.

Ako pri náhrade škody, tak aj pri náhrade nemajetkovej ujmy, musia byť splnené isté predpoklady vzniku zodpovednosti, a to:

- zásah, ktorý je spôsobilý vyvolať nemajetkovú ujmu – nemusí ísť o konkrétne porušenie, postačuje ohrozenie práv,
- vznik nemajetkovej ujmy,
- príčinná súvislosť medzi zásahom a vznikom nemajetkovej ujmy,
- zavinenie.

Nemajetková ujma nie je preukázateľná, resp. merateľná prístrojmi. Ujmu je možné iba pociťovať, pričom sa nemusí jednať iba o osobu, ktorej je ujma spôsobená, ale takúto ujmu môže cítiť

ktokoľvek, komu na osobe poznačenej ujmu záleží (ak dôjde k smrti jedného z členov rodiny, pozostalí môžu utrpieť ujmu vo forme smútku, šoku zo straty tejto osoby).

Musí ísť o ujmu závažnú, pričom k tomu, aby náhrada bola priznaná, je potreba skúmania toho, či danú ujmu v tej istej situácii alebo spoločenskom postavení by vnímala aj každá iná fyzická osoba.

K vzniku takejto nemajetkovej ujmy dochádza nespravodlivým konaním, ktoré sa prejavuje ako ohrozenie alebo porušenie určitých právnych povinností, ktoré často krát vyúsťia do takejto ujmy. Takéto konanie má priamy dopad na spôsob a kvalitu života poškodeného, na jeho spoločenské a rodinné vzťahy či osobný život.

Ujma môže spôsobiť v niektorých prípadoch aj psychiatrické problémy a závažne sťažiť pracovný život poškodeného. Sprevdáza ju stres, frustrácia, úzkosť, trauma. Mnohokrát takáto ujma trvá až do smrti, t.j. osoba má doživotné následky. Avšak je nutné uviesť, že akékoľvek finančné odškodnenie nedokáže napraviť ujmu, ktorú daná osoba utrpela, resp. jej postavenie v spoločnosti alebo bolesť, ktorú si vytrpela. Hlavnou úlohou takejto ujmy je predovšetkým zmierniť, zoslabiť následky neoprávneného zásahu do práv fyzickej osoby.

Osobnostné práva ako **práva imateriálnej povahy** sú **nepremlčateľné**. **Právo na nemajetkovú ujmu v peniazoch** premlčateľné je.

§ Judikatúra

Najvyšší súd Slovenskej republiky v **rozsudku sp. zn. 2 Cdo 278/2007** prejedlikoval, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, ako jeden z relatívne samostatných prostriedkov ochrany osobnosti fyzickej osoby, je právom majetkovej povahy, ktoré sa premlčuje. **Premlčacia doba** v uvedenom prípade je **trojročná**. ■

Ujma, ktorá vznikne osobnosti poškodenej fyzickej osoby, zostáva rovnaká tak v prípade, ak išlo o zásah úmyselný, alebo naopak o zásah bez zavinenia.

Ujma spôsobená neoprávneným zásahom

Na vznik občianskoprávnej sankcie za nemajetkovú ujmu spôsobenú neoprávneným zásahom do osobnosti fyzickej osoby musia byť splnené zákonné predpoklady:

- existencia zásahu, ktorý vyvolal alebo bol spôsobilý vyvolať ujmu spočívajúcu v porušení alebo ohrození osobnostných práv,
- neoprávnený či protiprávny charakter tohto zásahu – konanie, ktoré smeruje proti osobnej a mravnej integrite osoby, ktoré je objektívne spôsobilé znížiť jej dôstojnosť, vážnosť či česť,
- existencia príčinnej súvislosti medzi zásahom a vzniknutou ujmov.

Kedy nejde o neoprávnenosť zásahu

Nie každý zásah do práv fyzickej osoby možno označiť ako neoprávnený. Zákon totiž stanovuje situácie, kedy o neoprávnenosť zásahu nejde:

- dotknutá osoba dala na zásah svoje prívolenie,
- k zásahu došlo v rámci výkonu iného práva,
- kto sa zásahu dopúšťa, vykonáva svoje právo,
- zákonné licencie.

Satisfakcia

V prípade porušenia resp. ohrozenia osobnostných práv sa môže osoba domáhať napr. satisfakcie.

Povinnosť poskytnúť satisfakciu sa viaže výlučne na povinnú osobu, nie je viazaná na jej právnych nástupcov, z čoho vyplýva, že ak počas súdneho konania zomrie žalobca alebo žalovaný, súd konanie v zmysle § 63 ods. 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších právnych predpisov obligatórne zastaví.

Keďže ide o sporové konanie, ktoré je ovládané výlučne dispozičnou zásadou, môže súd priznať primerané zadostučinenie iba na návrh. Primeranosť zadostučinenia bude súd posudzovať v každom prípade individuálne.

Platná právna úprava neobsahuje ustanovenie, ktoré by upravovalo **výšku peňažného zadostučinenia**. Výška by však mala byť primeraná a jej určenie je ponechané na úvahe súdu.

Súd by mal pri určovaní výšky nemajetkovej ujmy vychádzať najmä z nasledujúcich kritérií:

- závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy;
- okolnosti, za ktorých došlo k neoprávnenému zásahu;
- či žalovaný neposkytol odškodnenie aj mimosúdne.

Právo na súkromie

§ Judikatúra

Podľa **uznesenia** Najvyššieho súdu Slovenskej republiky **sp. zn. 3 Cdo 137/2008** spočíva právo na súkromie v práve fyzickej osoby samostatne sa rozhodnúť podľa vlastného uváženia, či a v akom rozsahu majú byť skutočnosti z jej súkromného života sprístupnené iným alebo zverejnené. Porušením práva na ochranu súkromia pritom nie je len neoprávnené získavanie vedomostí a poznatkov o súkromí fyzickej osoby, ale aj neoprávnené rozširovanie týchto poznatkov a vedomostí. Dôsledkom neoprávneného zásahu do práva na súkromie môže byť zníženie dôstojnosti alebo vážnosti v spoločnosti v značnej miere, pritom však tento dôsledok nie je jediným právom požadovaným prejavom závažnosti ujmy spôsobenej fyzickej osobe. Z uvedeného dôvodu ani nevzniká osobe, ktorej bola spôsobená ujma, procesná povinnosť preukazovať, že neoprávnený zásah mal za následok zníženie jej vážnosti a dôstojnosti v spoločnosti. Najvyšší súd Slovenskej republiky v uvedenom uznesení tiež prejudikoval, že dôvody priznania nemajetkovej ujmy uvedené v ustanovení § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka sú uvedené len demonštratívne. Jedinou podmienkou priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch je, že nemateriálne zadostučinenie sa nezdá postačujúce. ■

§ 15

Po smrti fyzickej osoby patrí uplatňovať právo na ochranu jej osobnosti manželovi a deťom, a ak ich niet, jeho rodičom.

K § 15

Ochrana osobnosti, inými slovami ako všeobecné osobnostné právo je subjektívne právo každej

fyzickej osoby bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, náboženstva atď., ktoré tvorí súhrn jednotlivých čiastkových osobnostných práv, predmetom ktorých je osobnosť fyzickej osoby ako celku v jej telesnej a morálnej jednote. V skratke a laicky povedané je to súbor čiastkových práv a slobôd, ktorých predmetom sú nehmotné hodnoty (stránky) osobnosti fyzickej osoby. Všeobecné osobnostné právo možno vymedziť aj jeho základnými znakmi, a to:

- **všeobecnosť,**
- **absolútny charakter,**
- **časová neobmedzenosť,**
- **nehmotný charakter predmetu,**
- **nescudziteľnosť,**
- **nepremičateľnosť.**

V našom právnom poriadku sa zabezpečenie občianskoprávnej ochrany osobnosti fyzickej osoby aj po jej smrti nazýva tiež inštitút postmoralnej ochrany.

Smrť fyzickej osoby prináša inštitút dedenia. V súvislosti s ochranou osobnosti po smrti každej fyzickej osoby sa neuplatňuje právo dedenia.

Smrť fyzickej osoby je právna skutočnosť, ktorá spôsobuje právne následky. V tomto prípade je právnym následkom to, že sa na zomrelú fyzickú osobu už nehľadí ako na právny subjekt. Ochrana takejto fyzickej osoby je oslabená, a preto je vo verejnom záujme a v záujme osôb, ktoré vymedzuje znenie tohto ustanovenia, zabezpečiť právnu ochranu mŕtvej fyzickej osobe.

Je dôležité uviesť, že telo mŕtvej fyzickej osoby a jej časti nemožno považovať za veci, ale stále ako súčasť osobnosti fyzickej osoby, pretože telo aj po smrti fyzickej osoby je stále individualizované. Musí sa uplatňovať osobitná právna úprava, z ktorej je náležité požadovať dodržiavanie piety a rešpektu k telu zosnulej osoby.

Práva na ochranu osobnosti si uplatňuje manžel, deti prípadne rodičia. Priamo právo na ochranu osobnosti ako právo čisto osobnej povahy neprechádza na dedičov.

Občiansky zákonník v tomto ustanovení vymedzuje osoby a ich poradie pri uplatňovaní práva na ochranu osobnosti zomrelej fyzickej osoby.

Poradie týchto osôb je priamo vymedzené zákonom a nie je možné ho meniť. Úlohou týchto osôb je čo najlepšie chrániť práva zomrelej fyzickej osoby.

Poradie osôb, ktorý môžu uplatňovať práva na ochranu osobnosti

Ide o osoby *expressis verbis*

- **manžel a deti** zomrelej dotknutej FO,
- **rodičia** zomrelej FO.

Po smrti FO patrí právo uplatňovať právo na ochranu uvedeným osobám. Uvedené právo vzniká týmto osobám zo zákona, pričom platí, že nemusia byť dedičmi. Tieto osoby právo na ochranu osobnosti mŕtvej fyzickej osoby nededia a ani na tieto osoby inak neprechádza. Ide o právo originárne (pôvodné) zomrelej fyzickej osobe, ktoré vzniká priamo *ex lege*, avšak čo do obsahu, rozsahu a funkcie sa nezhoduje so všeobecným osobnostným právom mŕtvej fyzickej osoby. Čo sa týka dispozičnej zásady, tak tá je v uvedenom prípade výrazne obmedzená. Ako príklad môžeme uviesť, že nie je možné odvolať písomné vyhlásenie zomrelej fyzickej osoby, napríklad, že nesúhlasí s pitvou alebo darovaním orgánov.

Predmet ochrany osobnosti zomrelej fyzickej osoby

- je pamiatka zosnulej fyzickej osoby (pieta),
- jeho význam,
- posmrtné záujmy zosnulej fyzickej osoby.

Právo na ochranu osobnosti v zásade nezaniká smrťou fyzickej ako celok, ale naďalej trvá, nakoľko zanikajú len jednotlivé čiastkové osobnostné práva, medzi ktoré patrí právo na život, zdravie, osobnú slobodu.

Vyššie uvedeným osobám, ako sme už uviedli, vzniká originárne právo zomrelej fyzickej osoby, a to právo uplatňovať pôvodné právo na ochranu osobnosti. Právo na ochranu osobnosti nezaniká po smrti fyzickej osoby, ale zaniká smrťou osôb, ktoré majú právo na ochranu jej osobnosti po jej smrti.

Právo osôb uvedených v tomto ustanovení je teda právo domáhať sa pri neoprávnenom zásahu do osobnosti mŕtvej fyzickej osoby právnych

prostriedkov vymedzených v predchádzajúcom ustanovení § 13 v záujme mŕtvej fyzickej osoby. Výnimkou je primerané zadostučinenie formou peňažného plnenia, nakoľko ak by sa nezдалo postačujúce zadostučinenie vymedzené v § 13 odseku 1 a bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Viacero rozsudkov Najvyššieho súdu SR má rôzny názor na uplatňovanie uvedenej výnimky. za správny názor treba považovať ten, že osoby, ktoré sa domáhajú postmortálnej ochrany mŕtvej fyzickej osoby sa nemôžu domáhať vo svojom mene primeraného zadostučinenia v peniazoch, pretože v takejto kauze táto občiansko-právna sankcia stráca svoju funkciu, ktorou je nepopierateľne zmiernenie vzniknutej ujmy, čo v prípade mŕtvej fyzickej osoby je irelevantné, nakoľko takejto osobe bola spôsobená absolútna ujma – smrť. Právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch zaniká smrťou fyzickej osoby, a to aj v takom prípade ak bolo toto právo priznané za života, ale doposiaľ sa nevykonalo.

V súčasnosti sa už čím ďalej viac uplatňuje právo na ochranu osobnosti pred súdom nielen ako právo postmortálnej ochrany, ale ako právo ochrany osobnosti celkovo.

Je podstatné rozlišovať medzi postmortálnou ochranou mŕtvej fyzickej osoby a právom na ochranu osobnosti fyzických osôb výslovne uvedených v tomto ustanovení, v prípade ak sa domáhajú ochrany v dôsledku zásahu do osobnosti mŕtvej fyzickej osoby.

Postmortálna ochrana osobnosti, ako sme už uviedli, **je ochrana osobnosti mŕtvej fyzickej osoby** uplatňovaná osobami ustanovenými v tomto ustanovení, a to najmä z dôvodu jej pamiatky (pieta), z dôvodu jej významu a posmrtných záujmov zosnulej fyzickej osoby. Z vyššie uvedeného je potrebné rozlišovať medzi postmortálnou ochranou osobnosti a ochranou osobnosti osôb, ktoré sa domáhajú ochrany osobnosti z dôvodu vzniku nemajetkovej ujmy na osobnosti mŕtvej fyzickej osoby. Postmortálna

ochrana osobnosti spočíva v práve uplatňovať osobami ochranu osobnosti mŕtvej fyzickej osoby, ktoré vzniká *ex lege* ako originárne (pôvodné) právo. Uplatnením postmortálnej ochrany manželom, deťmi alebo rodičmi zosnulej osoby sa tieto nemôžu úspešne domáhať primeraného zadostučinenia vo forme peňažného plnenia v zmysle § 13 ods. 2 OZ, pretože samotné právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je osobnostné právo viazané na konkrétnu osobu. Už zo samotných znakov všeobecného osobnostného práva možno konštatovať, že toto právo nemôže byť predmetom dedenia a ani inak na osoby vymedzené v tomto ustanovení. Z tohto titulu nemožno uplatňovať postmortálnu ochranu osobnosti s právnym prostriedkom náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, nakoľko toto právo zaniká okamihom smrti fyzickej osoby.

§ 16

Kto neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti spôsobí škodu, zodpovedá za ňu podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu.

K § 16

Spôsobenie škody

Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov upravuje **všeobecnú preventívnu povinnosť** každého počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na majetku, na prírode a životnom prostredí. Uvedená úprava sa vzťahuje tak na občianskoprávne, ako aj na obchodnoprávne vzťahy. Ak už škoda vznikne, je potrebné vedieť, aké nároky z danej situácie tomu – ktorému subjektu vznikajú.

Kto neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti spôsobí škodu, zodpovedá za ňu podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o zodpovednosti za škodu.

Právo na náhradu škody spôsobenej neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti ako majetkové právo sa premlčuje podľa zásad Občianskeho zákonníka.

Výpočet právnych prostriedkov ochrany je len demonštratívny a v praxi prichádzajú do úvahy aj iné spôsoby ochrany v prípade, že je splnený zákonom požadovaný účel. Fyzická osoba dotknutá zásahom do svojej osobnosti sa môže prostredníctvom určovacej žaloby domáhať na zistení, že určité tvrdenie žalovaného je nepravdivé, že odporcovi nepatrí právo na použitie osobnej písomnosti, obrazovej snímky alebo zvukového záznamu.

Osobitné druhy zodpovednosti

V Občianskom zákonníku sú upravené osobitné druhy zodpovednosti, ktoré sa aplikujú aj na zodpovednosť podnikateľov:

- zodpovednosť za škodu spôsobenú inému prevádzkovou činnosťou,
- zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov,
- zodpovednosť za škodu spôsobenú na vneshených alebo odložených veciach a pod.

Na obchodnoprávne vzťahy sa aplikujú taktiež ustanovenia o povinnosti predchádzať škodám v zmysle § 415 až 418 Občianskeho zákonníka. Čo sa týka všeobecnej úpravy zodpovednosti za škodu Občianskeho zákonníka, jeho použitie na obchodnoprávne vzťahy prichádza do úvahy len vtedy, ak subjekt obchodného záväzkového vzťahu poruší povinnosť stanovenú v právnom predpise inom, ako v zákone č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Škoda

Všeobecne pod týmto pojmom rozumieme majetkovú ujmu vyjadriteľnú v peniazoch. Prejavuje sa ako skutočná škoda a ušlý zisk. Ak škodu spôsobí viac škodcov, zodpovedajú za ňu spoločne a nerozdielne. V odôvodnených prípadoch môže súd rozhodnúť, že tí, ktorí škodu spôsobili, za ňu zodpovedajú podľa svojej účasti na spôsobení škody.

Zodpovednosť za škodu v občianskom práve môže byť založená na objektívnom i subjektívnom princípe. V prípade subjektívneho princípu sa vyžaduje existencia zavinenia a pripúšťa sa exkulpácia, t.j. zbavenie sa zodpovednosti

vyvinením, napr. podľa § 420 ods. 3 Občianskeho zákonníka sa zodpovednosti zbaví ten, kto preukáže, že škodu nezavinil. V prípade zodpovednosti založenej na objektívnom princípe hovoríme o zodpovednosti za náhodu, resp. **zodpovednosti za riziko**. Objektívnej zodpovednosti je možné sa zbaviť liberáciou za podmienok presne stanovených zákonom, napr. podľa § 420a ods. 3 Občianskeho zákonníka sa zodpovednosti ten, kto ju spôsobil, zbaví, len ak preukáže, že škoda bola spôsobená neodvratiteľnou udalosťou nemajúcou pôvod v prevádzke alebo vlastným konaním poškodeného.

Občiansky zákonník predstavuje **všeobecnú úpravu zodpovednosti za škodu** v občianskom práve. V zmysle uvedeného každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil.

Subjekty zodpovednosti za škodu

Sú to tak fyzické, ako aj právnické osoby. Taktiež platí, že škoda je spôsobená právnickou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Uvedené osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa Občianskeho zákonníka nezodpovedajú.

Pokiaľ dôjde k vzniku škody, uhrádza sa skutočná škoda a ušlý zisk. Ak je to v konkrétnom prípade účelné, môže dôjsť k navráteniu do pôvodného stavu, inak sa škoda nahrádza v peniazoch. Ak vznikne v nemajetkovej sfére, účelom nápravy nie je poskytnúť poškodenému náhradu peňažného ekvivalentu, ale spravodlivé zmiernenie, satisfakciu. Pri porušení alebo ohrození práva duševného vlastníctva sa uhrádza aj nemajetková ujma v peniazoch, ak by sa priznanie iného zadosťučinenia, najmä ospravedlnenie alebo zverejnenie rozsudku súdu na náklady osoby, ktorá porušila alebo ohrozila právo duševného vlastníctva, nezdalo postačujúce.

Pri ujme na zdraví či živote poškodenému vzniká v zmysle Občianskeho zákonníka osobitný komplex oprávnení na jej náhradu

- **náhrada za stratu na zárobku,**
- **náhrada za stratu na dôchodku,**
- **jednorazové vyrovnanie,**

- **náhrada účelných nákladov spojených s liečením,**
- **náhrada primeraných nákladov pohrebu,**
- **pozostalostná úrazová renta.**

V občianskom práve je možné uplatniť **moderáciu**, t.j. zníženie náhrady škody, avšak len v prípadoch hodných osobitného zreteľa. Ust. § 450 Občianskeho zákonníka priznáva súdu právo náhradu škody v osobitných prípadoch znížiť. Berie pritom do úvahy najmä skutočnosť, ako ku vzniku škody došlo, ako aj na osobné a majetkové pomery fyzickej osoby, ktorá ju spôsobila. Prihliada súčasne aj na pomery fyzickej osoby, ktorá bola poškodená. Zníženie nemožno vykonať, ak ide o škodu spôsobenú úmyselne. Inštitút moderácie v obchodnom práve nie je možné využiť.

Poznámka

Zodpovednosť za škodu je v Obchodnom zákonníku upravená len ako zodpovednosť za porušenie povinnosti zo záväzku. Zodpovednosť za škodu je v obchodnom práve koncipovaná ako objektívna zodpovednosť, to znamená zavinenie sa nevyžaduje. Z objektívnej obchodnoprávnej zodpovednosti za škodu je možné sa liberovať. Liberačné dôvody Obchodný zákonník označuje ako okolnosti vylučujúce zodpovednosť. Za takú okolnosť sa považuje prekážka, ktorá nastala nezávisle od vôle povinnej strany a bráni jej v splnení jej povinnosti, ak nemožno rozumne predpokladať, že by povinná strana uvedenú prekážku alebo jej následky odvrátila alebo prekonala, a ďalej, že by v čase vzniku záväzku túto prekážku predvídala. Zodpovednosť ale nevylučuje prekážka, ktorá vznikla až v čase, keď povinná strana bola v omeškaní s plnením svojej povinnosti, alebo vznikla z jej hospodárskych pomerov. Účinky vylučujúce zodpovednosť sú obmedzené na dobu trvania prekážky, s ktorou sú dané účinky spojené.

Dlžník svoje povinnosti zo záväzku spravidla plní sám. Pokiaľ to nevylučujú ustanovenia upravujúce jednotlivý typ zmluvy, môže plniť aj prostredníctvom tretej osoby. Ak dlžník plní svoj záväzok pomocou inej osoby, zodpovedá

tak, akoby záväzok plnil sám. To znamená, že dlžník zodpovedá za škodu spôsobenú treťou, poverenou, osobou. Dlžník nebude zodpovedať len v tom prípade, ak okolnosti vylučujúce zodpovednosť sú u neho a zároveň sú aj u tretej osoby (osoby, ktorej sa plnenie zverilo). Ak sa povinný, teda dlžník, zodpovednosti liberáciou nezbaví, môže si náhradu škody následne uplatniť u tretej osoby.

Naopak, poškodenej strane nevznikne nárok na náhradu škody, ak nesplnenie povinností povinnej strany bolo spôsobené konaním poškodenej strany alebo nedostatkom súčinnosti, na ktorú bola poškodená strana povinná. Obchodný zákonník pre stranu porušujúcu povinnosť upravuje tzv. notifikačnú povinnosť, t.j. povinnosť podať poškodenému správu bez zbytočného odkladu, že na strane povinného sú prekážky, ktoré bránia alebo budú brániť v plnení povinnosti a o dôsledkoch uvedenej skutočnosti. Pokiaľ notifikačná povinnosť nebude splnená, alebo oprávnenej strane správa nedôjde včas, vzniká jej súčasne právo na náhradu škody spôsobenej včasným neinformovaním.

Na rozdiel od občianskoprávnej úpravy, Obchodný zákonník v ustanovení § 379 upravuje, že sa nenahrádza škoda, ktorá prevyšuje škodu, ktorú povinná strana v čase vzniku záväzkového vzťahu ako možný dôsledok porušenia svojej povinnosti predvídala alebo ktorú bolo možné predvídať s prihliadnutím na skutočnosti, ktoré v uvedenom čase povinná strana poznala alebo mala poznať pri obvyklej starostlivosti. Obchodný zákonník za škodu považuje aj ujmu, ktorá poškodenej strane vznikla tým, že musela vynaložiť náklady v dôsledku porušenia povinností druhej strany.

Nahrádza sa skutočná škoda a ušlý zisk. Namiesto ušlého zisku však v obchodných vzťahoch poškodený môže požadovať náhradu zisku dosahovaného spravidla v poctivom obchodnom styku za podmienok obdobných podmienkam porušenej zmluvy v okruhu podnikania, v ktorom podniká, to znamená obvyklý zisk.

*Druhý oddiel
Právnické osoby*

§ 18

(1) Spôsobilosť mať práva a povinnosti majú aj právnické osoby.

(2) Právnickými osobami sú:

- a) združenia fyzických alebo právnických osôb,
- b) účelové združenia majetku,
- c) jednotky územnej samosprávy,
- d) iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon.

K § 18

Občiansky zákonník vymedzuje, že spôsobilosť mať práva a povinnosti majú aj právnické osoby.

Právnické osoby

- združenia fyzických alebo právnických osôb,
- účelové združenia majetku,
- jednotky územnej samosprávy,
- iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon.

Na rozdiel od FO je samotný vznik právnickej osoby formálny, pričom právnická osoba musí spĺňať zákonom predpísané podmienky platné pre samotný vznik. Musí byť zriadená napr. písomnou zmluvou alebo zakladacou listinou a musí byť zapísaná v obchodnom alebo v inom zákonom vymedzenom registri.

Právny poriadok v SR priznáva určité práva a povinnosti nielen prirodzeným fyzickým osobám, ale aj spoločenským útvarom, ktorými sú právnické osoby. Takéto spoločenské útvary ako celky sú spôsobilé v medziach ustanovených právnym poriadkom nadobúdať práva a povinnosti, to znamená, že majú právnú subjektivitu ako fyzické osoby.

Pojem, povaha a podstata právnickej osoby nie je presne vymedzená a jednotne definovaná. Znenie tohto ustanovenia konštatuje, že „spôsobilosť na práva a povinnosti majú okrem fyzických osôb aj právnické osoby. Okrem spôsobilosti na práva a povinnosti majú právnické osoby aj spôsobilosť na právne úkony. Právnické osoby majú spôsobilosť vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť nadobúdať práva a povinnosti.

Pojmové znaky a vymedzenie právnických osôb

– **vlastná právna subjektivita,**

Táto nie je totožná so subjektivitou ani so súhrnom subjektivity jej členov. Právnická osoba je samostatnou osobou, úplne odlišnou od osôb, ktoré sú v nej združené. Preto právnická osoba môže nadobúdať a mať oprávnenia a povinnosti, ktoré pritom nie sú oprávneniami a povinnosťami jej členov. Úprava subjektivity právnických osôb v Občianskom zákonníku vychádza zo zásady tzv. neobmedzenej subjektivity, t.j. subjektivity, podľa ktorej právnická osoba môže robiť akékoľvek právne úkony. Takáto črta však nie je bezvýhradná. Z chápania právnickej osoby totiž vyplýva, že nemá a nemôže mať spôsobilosť na také práva, ktoré podľa ich povahy môže mať len fyzická osoba, napr. niektoré rodinné či osobnostné práva a pod.

– **personálny alebo majetkový substrát,**

Personálny a majetkový substrát Z hľadiska substrátu združeného v právnickej osobe rozoznávame spoločnosti a nadácie. V spoločnostiach – korporáciách – ide o personálny substrát, pretože sú v nich združené osoby, kým nadácie ako účelové združenia majetku charakterizuje majetkový substrát. Substrát právnickej osoby zvyčajne tvorí ľudská náplň, avšak ľudia, ktorí tvoria právnickú osobu, sú samostatnými subjektmi práv a povinností a nie sú totožní s právnickou osobou, ktorú vytvárajú. Môžu mať totožné záujmy so záujmami právnickej osoby, v mene ktorej konajú, ale ponechávajú si svoju vlastnú subjektivitu odlišnú od subjektivity právnickej osoby.

– **organizácia,**

Organizácia právnickej osoby spočíva v určitom usporiadanom pomere členov právnickej osoby a jej prostriedkov na dosiahnutie vytýčeného účelu. Každá právnická osoba má svoju právnú formu, ktorá vyplýva z určitej právnej normy či zákona. Zákon ustanovuje záväzné organizačno-právne formy právnických osôb, spôsob ich vytvárania, vymedzenie ich postavenia, práva a povinnosti, vnútorné vzťahy v rámci právnickej osoby a pod.

– účelové určenie.

Účelové určenie vyjadruje skutočnosť, že právnickú osobu možno založiť na každý dovolený účel. Pre niektoré právnické osoby je tento účel predpísaný zákonom. Znamená to, že sa smú zakladať len na dosiahnutie určitého účelu. Účel právnickej osoby je daný buď zo zákona alebo vyplýva zo zriaďovacej listiny či zmluvy a väčšinou býva konkretizovaný v predmete činnosti právnickej osoby, ktorá je uvedená v spoločenskej zmluve.

Triedenie právnických osôb

Občiansky zákonník sa snaží zachytiť pomerne rozsiahlu pluralitu právnických osôb, ktoré majú v podmienkach fungujúcej trhovej ekonomiky svoje miesto a opodstatnenie. Právnické osoby sa delia, ako sme už vyššie uviedli, na združenia fyzických alebo právnických osôb, účelové združenia majetku, jednotky územnej samosprávy a iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon.

→ **Združenia fyzických alebo právnických osôb**

Tieto združenia patria medzi najčastejšie sa vyskytujúce organizačno-právne formy právnických osôb. Sú to:

- **obchodné spoločnosti a družstvá,**
- **spoločné podniky,**
- **politické strany a hnutia,**
- **cirkevné a náboženské združenia,**
- **občianske združenia a iné združenia,**
- **záujmové združenia právnických osôb.**

Právne formy obchodných spoločností a družstiev upravuje Obchodný zákonník.

Problematiku politických strán a hnutí upravuje zákon č. 424/1991 Zb. o združovaní v politických stranách a hnutiach, ktorý ich definuje ako právnické osoby. Problematiku cirkví a náboženských spoločností upravuje zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a o postavení cirkví a náboženských spoločností. Cirkvi a náboženské spoločnosti sú dobrovoľnými združeniami osôb, ktoré spĺňajú definíciu právnických osôb. Čo sa týka občianskych a iných združení pojednáva o nich takisto osobitný zákon.

Inými združeniami sú samosprávne organizácie, čiže komory, združujúce lekárov, advokátov, komerčných právnikov, audítorov...

Organizačno-právne formy týchto právnických osôb sa riadia zákonom č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov. Záujmové združenie právnických osôb upravuje Občiansky zákonník.

→ **Účelové združenia majetku**

Do tejto skupiny právnických osôb patria najmä nadácie a fondy podľa Občianskeho zákonníka. Nadácie a fondy sa od spoločností odlišujú tým, že ich právna subjektivita spočíva v súbore majetku vymedzenom prejavom vôle zriaďovateľa na určitý, obvykle dlhodobý, všeobecne prospešný cieľ. Od fondov zriaďovaných na prospešné ciele sa odlišujú investičné fondy, ktoré upravuje zákon č. 248/1992 Zb. o investičných spoločnostiach a investičných fondoch v znení neskorších predpisov. Tieto fondy zhromažďujú peňažné prostriedky právnických a fyzických osôb za účelom ich použitia na účasti na podnikaní, pričom investičný fond môže mať iba formu akciovej spoločnosti.

→ **Jednotky územnej samosprávy**

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení charakterizuje obec ako samostatný právny subjekt. Obec má vlastný majetok, vytvára si vlastné finančné zdroje, s ktorými hospodári a má svoju vlastnú majetkovú zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov. Postavenie niektorých miest a ich častí upravujú osobitné zákony, na ktoré sa tieto vzťahujú.

→ **Iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon**

Inými subjektami, o ktorých to ustanovuje zákon, môžu byť rôzne organizačno-právne formy právnických osôb. Patria sem:

- štátne podniky,
- banky a sporiteľne, ak sú zriadené ako štátne peňažné ústavy,
- obecné podniky zakladané obcami,
- rozpočtové a príspevkové organizácie zriaďované ústrednými orgánmi štátnej správy republiky alebo obcami,

- družstevné podniky,
- podniky a hospodárske zariadenia Občianskych združení,
- poisťovne, ak sú zriadené ako štátne podniky a pod.

Do tejto skupiny patria aj právnické osoby zriadené osobitnými zákonmi (verejnoprávna televízia a verejnoprávny rozhlas).

Zákon priznáva právnickým osobám samostatnú právnu subjektivitu, ako sme už vyššie uviedli, čo znamená, že majú právo samostatne nadobúdať práva a povinnosti a zároveň majú spôsobilosť na právne úkony.

Rozdiel medzi fyzickou a právnickou osobou je v tom, že fyzická osoba je samostatná osoba a právnická osoba je v podstate kolektív ľudí alebo organizácia osôb alebo majetku, pričom musí byť určené, kto je oprávnený konať za právnickú osobu, prípadne v akom rozsahu. Konkrétna právnická osoba je vždy vytvorená za určitým účelom.

Konkrétny právny predpis pojem právnická osoba nevymedzuje.

Pojmové znaky právnickej osoby

– Vlastná právna subjektivita

Ide o oprávnenia a povinnosti právnickej osoby, pričom nie sú súhrnom ani jednotlivými právami a povinnosťami jej členov. Ide o samostatnú právnu subjektivitu právnickej osoby, čiže spôsobilosť na práva a povinnosti. Samostatná právna subjektivita je odlišná od právnej subjektivity osôb, ktoré tvoria právnickú osobu.

– Personálny alebo majetkový substrát

Spoločnosť má personálny substrát, lebo sú v nej združené osoby, nadácia je účelové združenie majetku. Osoby tvoriace právnickú osobu, sú samostatnými subjektami práv a povinností, a nie sú totožní s právnickou osobou, ktorú vytvárajú.

– Organizácia právnickej osoby

Ide o určité usporiadanie pomeru členov právnickej osoby a jej prostriedkov na dosiahnutie stanoveného účelu. Každá práv-

nická osoba má svoju právnu formu vyplývajúcu z právnej normy alebo zákona. Právnická osoba má svoj organizačný poriadok alebo štatút, z ktorého vyplýva najmä to, ktoré osoby a v akom rozsahu sú oprávnené robiť právne úkony v jej mene a na jej účet.

– Účelové určenie právnickej osoby

Je možné založiť ju na každý dovolený účel, ktorý môže vyplývať zo zákona, zakladacej listiny, spoločenskej zmluvy, pričom je konkretizovaný v predmete činnosti právnickej osoby.

– Spôsobilosť na protiprávne úkony

Deliktualná spôsobilosť znamená, že právnická osoba môže byť subjektom zodpovednosti, najmä čo sa týka zodpovednosti za škodu. V prípade, že člen, pracovník alebo iná osoba, ktorá plní úlohy právnickej osoby, sa dopustila protiprávneho úkonu, tak v podstate ide o protiprávny úkon samotnej právnickej osoby.

Všeobecné znaky právnickej osoby

• Názov

Prvý znak, ktorý individualizuje každú právnickú osobu. Proti neoprávnenému zásahu do názvu a dobrej povesti právnických osôb slúžia prostriedky súdnej ochrany.

• Sídlo

Sídlom právnickej osoby je adresa, odkiaľ sa organizuje a riadi činnosť uvedenej právnickej osoby. Sídlo sa zapisuje sa do obchodného a živnostenského registra alebo do registra príslušných správnych orgánov (občianske združenia, politické strany) alebo je určené v zriaďovacom akte.

• Spôsob konania právnickej osoby v právnych vzťahoch

Ide v podstate o oprávnenie robiť právne úkony právnickej osoby vo všetkých veciach prislúcha. Uvedené právo patrí štatutárnym orgánom. Iní pracovníci alebo členovia právnickej osoby môžu robiť také právne úkony, ktorý vyplýva z vnútorných predpisov práv-

nickej osoby alebo je to vzhľadom na pracovné zaradenie týchto osôb obvyklé. Spôsobilosť na právne úkony môže byť obmedzená na základe zákona. Právnická osoba koná najmä prostredníctvom štatutárneho orgánu, pričom konanie štatutárneho orgánu sa považuje za osobné konanie právnickej osoby.

§ 19

(1) Na zriadenie právnickej osoby je potrebná písomná zmluva alebo zakladacia listina, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak.

(2) Právnické osoby vznikajú dňom, ku ktorému sú zapísané do obchodného alebo do iného zákonom určeného registra, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje ich vznik inak.

K § 19

Právnická osoba je spoločenský útvar, ktorému bola právnym poriadkom štátu priznaná spôsobilosť vystupovať vlastným menom v právnych vzťahoch a z týchto vzťahov priznaná majetková zodpovednosť.

Právnická osoba má spôsobilosť byť nositeľom práv a povinností a vlastnú spôsobilosť na právne úkony, aj keď za ňu jednajú jej menom určité osoby. Právnická osoba môže byť zriadená len takým spôsobom, aký predpisuje zákon. Jej zriadenie je postupným procesom.

Vznik právnickej osoby je vymedzený dvoma na seba nadväzujúcimi právnymi skutočnosťami, ktoré s určitým odstupom nasledujú po sebe a Občiansky zákonník ich charakterizuje ako zriadenie právnickej osoby a jej vznik. Z formálneho hľadiska sa zriadenie právnickej osoby viaže na:

- **písomnú zmluvu o zriadení právnickej osoby,**
- **zakladaciu listinu o zriadení právnickej osoby,**
- **inú formu zriadenia podľa osobitného zákona.**

Na zriadenie právnickej osoby nadväzuje jej legalizácia prostredníctvom jej zápisu do obchod-

ného alebo iného zákonom určeného registra. Okamihom svojho vzniku nadobúdajú právnické osoby spôsobilosť na práva a povinnosti. Taktiež dňom zápisu do obchodného alebo zákonom stanoveného registra.

Vznik právnickej osoby sa teda datuje ku dňu, ku ktorému je zapísaná do obchodného alebo do iného zákonom určeného registra.

Zákon môže vyžadovať úradne overené podpisy.

Poznámka

Obchodný register je verejný zoznam, do ktorého sa zapisujú zákonom stanovené údaje týkajúce sa podnikateľov, prípadne iných osôb, o ktorých to ustanovuje osobitný zákon. Obchodný register je verejný zoznam, do ktorého sa zapisujú zákonom stanovené údaje týkajúce sa podnikateľov, prípadne iných osôb, o ktorých to ustanovuje osobitný zákon. Do obchodného registra sa zapisujú obchodné spoločnosti, družstvá, iné právnické osoby, o ktorých to ustanoví osobitný zákon, právnické osoby založené podľa práva Európskych spoločenských, podniky a organizačné zložky podnikov zahraničných osôb, odštepne závody a iné organizačné zložky podnikov, ak tak ustanoví osobitný zákon. Fyzické osoby s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktoré sa zapisujú do obchodného registra, podnikajú na základe živnostenského oprávnenia, podnikajú na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov, alebo vykonávajú poľnohospodársku výrobu a sú zapísané do evidencie podľa osobitného predpisu, sa zapisujú do obchodného registra na vlastnú žiadosť, alebo ak tak ustanovuje osobitný zákon.

Verejný charakter obchodného registra oprávňuje každého, aby požiadal registrový súd o úradný výpis bez toho, aby preukazoval právny alebo iný záujem. Registrový súd vyberá za vyhotovenie a vydanie výpisu z obchodného registra poplatok. Sadzba poplatku je uvedená v sadzobníku, ktorý tvorí prílohu zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov.

Náležitosti zapisované do obchodného registra

Údaje sa zapisujú v štátnom jazyku.

- obchodné meno, pri právnickej osobe sídlo, pri fyzickej osobe podnikateľovi meno a priezvisko, ak sa líši od obchodného mena, dátum narodenia, rodné číslo, bydlisko a miesto podnikania, ak sa líši od bydliska,
- identifikačné číslo,
- predmet podnikania alebo činnosti,
- právna forma právnickej osoby,
- meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby, ktorá je štatutárnym orgánom alebo jeho členom, s uvedením spôsobu, akým táto osoba koná v mene zapísanej osoby, a s uvedením dňa vzniku a po jej skončení dňa skončenia funkcie; ak je štatutárnym orgánom právnická osoba, zapisuje sa jej obchodné meno, sídlo a identifikačné číslo, ak je pridelené, ako aj meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby, ktorá je jej štatutárnym orgánom; ak ide o zahraničnú fyzickú osobu, zapisuje sa rodné číslo, ak jej bolo pridelené,
- označenie, adresa umiestnenia a predmet podnikania alebo činnosti odštepného závodu alebo inej organizačnej zložky podniku, ak osobitný zákon ustanovuje, že sa zapisuje do obchodného registra, spolu s menom, priezviskom, bydliskom, dátumom narodenia a rodným číslom vedúceho odštepného závodu alebo inej organizačnej zložky podniku a s uvedením dňa vzniku a po jej skončení dňa skončenia funkcie; ak ide o zahraničnú fyzickú osobu, zapisuje sa rodné číslo, ak jej bolo pridelené,
- meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby, ak sa zapisuje do obchodného registra ako prokurista, s uvedením spôsobu konania za podnikateľa a s uvedením dňa vzniku a po jej skončení dňa skončenia funkcie; ak ide o zahraničnú fyzickú osobu, zapisuje sa rodné číslo, ak jej bolo pridelené,
- meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby, ktorá je členom dozorného orgánu zapísanej osoby, s uvedením dňa vzniku a po jej skončení dňa skončenia funkcie, ak má zapísaná osoba dozorný orgán zriadený; ak ide o zahraničnú fyzickú osobu, zapisuje sa rodné číslo, ak jej bolo pridelené,
- zrušenie právnickej osoby a právny dôvod jej zrušenia,
- dátum vstupu do likvidácie a dátum skončenia likvidácie,
- meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby alebo obchodné meno, sídlo a identifikačné číslo právnickej osoby, ak je pridelené, ktorá sa zapisuje do obchodného registra ako likvidátor, s uvedením spôsobu konania v mene zapísanej osoby a s uvedením dňa vzniku a po jej skončení dňa skončenia funkcie; ak je likvidátorom právnická osoba, zapisuje sa aj meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby, ktorá za túto právnickú osobu vykonáva pôsobnosť likvidátora; ak ide o zahraničnú fyzickú osobu, zapisuje sa rodné číslo, ak jej bolo pridelené,
- rozhodnutie súdu o neplatnosti právnickej osoby,
- vyhlásenie konkurzu a ukončenie konkurzného konania,
- meno, priezvisko, značka správcu a adresa kancelárie fyzickej osoby, ktorá sa zapisuje do obchodného registra ako správca ustanovený v konkurznom konaní, reštrukturalizačnom konaní alebo vyrovnacom konaní; ak je ako správca ustanovená právnická osoba, zapisuje sa jej obchodné meno, značka správcu a adresa kancelárie,
- dátum povolenia reštrukturalizácie alebo povolenia vyrovnania a dátum ukončenia týchto konaní,
- zavedenie nútej správy podľa osobitných predpisov a jej skončenie,
- meno, priezvisko, bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo fyzickej osoby alebo obchodné meno, sídlo a identifikačné číslo právnickej osoby, ak je pridelené, ktorá sa zapisuje do

obchodného registra ako správca na výkon nútej správy a jeho zástupca; ak ide o zahraničnú fyzickú osobu, zapisuje sa rodné číslo, ak jej bolo pridelené,

- právny dôvod výmazu zapísanej osoby,
- ďalšie skutočnosti, ak to ustanovuje osobitný zákon.

Do obchodného registra sa ďalej zapisujú

- pri družstve výška zapisovaného základného imania a výška základného členského vkladu,
- pri štátnom podniku názov zakladateľa, adresa zakladateľa a výška kmeňového imania.

Identifikačné číslo prideli zapisanej osobe registrový súd, ak už ho nemá pridelené iným štátnym orgánom podľa osobitného zákona. Identifikačné číslo oznámi registrovému súdu príslušný štátny orgán.

K zápisu právnickej osoby PO do obchodného registra musí byť doložený týmto **oprávnením podľa zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní** (živnostenský zákon). Ide o živnostenské oprávnenie.

§ 19a

(1) Spôsobilosť právnickej osoby nadobúdať práva a povinnosti môže byť obmedzená len zákonom.

(2) Právnické osoby, ktoré sa zapisujú do obchodného alebo do iného zákonom určeného registra, môžu nadobúdať práva a povinnosti odo dňa účinnosti zápisu do tohto registra, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak.

K § 19a

Ako sme už uviedli vyššie, právnická osoba vzniká zápisom do obchodného registra alebo iného zákonom určeného registra. Týmto dňom nadobúda právnická osoba práva a povinnosti právnickej osoby. Ide o spôsobilosť nadobúdať práva a povinnosti. Zákon stanovuje zásadu, že aj spôsobilosť na práva a povinnosti právnickej osoby môžu byť obmedzené. Právnická osoba

nemôže byť pozbavená spôsobilosti na práva a povinnosti.

Právna subjektivita

Ide o je platnú právom priznanú a garantovanú možnosť byť nositeľom práv a právnych povinností, a tak byť účastníkom (subjektom) právneho vzťahu. Priznáva sa fyzickým a právnickým osobám. Rozlišuje sa jej pasívna a aktívna stránka.

- spôsobilosť mať práva a povinnosti, resp. byť nositeľom práv a povinností (pasívna stránka);
- spôsobilosť na právne konanie, resp. spôsobilosť na právne úkony (aktívna stránka), čiže vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti,
- deliktuálna spôsobilosť, t.j. nieť právnu zodpovednosť (zákonom uvedené následky) za protiprávne konanie a
- procesná spôsobilosť, teda spôsobilosť byť účastníkom konania a vystupovať v samotnom konaní.

Právna subjektivita právnických osôb sa chápe ako celok – **spôsobilosť mať práva a povinnosti splyva so spôsobilosťou na právne úkony, začína ich vznikom a končí zánikom**. Právnické osoby majú právnu subjektivitu vymedzenú, závisí od toho, aké konkrétne úlohy plní a aké má ciele. Ide len o také oprávnenia a právne povinnosti, ktoré sú nevyhnutné na zabezpečenie jej sledovaných úloh a cieľov (právnická osoba nemá právnu spôsobilosť napr. v oblasti rodinného práva, uzatvoriť manželstvo, pretože ono nie je nevyhnutné pre plnenie jej úloh a cieľov). Právne úkony v mene právnickej osoby vykonávajú jej jednotlivé orgány.

V prípade právnickej osoby sa všetky druhy právnej subjektivity nadobúdajú okamihom vzniku právnickej osoby a právnická osoba ich stráca okamihom zániku právnickej osoby.

Správny orgán je z úradnej moci povinný skúmať, či je účastník konania procesne spôsobilý, a to nielen na začiatku konania, ale počas jeho celého priebehu až do právoplatného ukončenia správneho konania v konkrétnej veci (účastník

totiž môže mať spôsobilosť na začiatku konania, ale v priebehu konania ju stratí alebo naopak). Účastník konania, ktorý nemôže konať samostatne, musí byť v správnom konaní pred správnym orgánom zastúpený. Ak sa táto skutočnosť zistí v priebehu správneho konania, je potrebné konanie prerušiť podľa § 29 a účastníkovi konania ustanoviť opatrovníka.

§ 19b

(1) Právnické osoby majú svoj názov, ktorý musí byť určený pri ich zriadení.

(2) Pri neoprávnenom použití názvu právnickej osoby sa možno domáhať na súde, aby sa neoprávnený užívateľ zdržal jeho užívania a odstránil závadný stav; možno sa tiež domáhať primeraného zadostučinenia, ktoré sa môže požadovať aj v peniazoch.

(3) Odsek 2 platí primerane aj pre neoprávnený zásah do dobrej povesti právnickej osoby.

K § 19b

Právnické osoby majú v občiansko-právnych vzťahoch svoje právne postavenie, ktoré sa približuje postaveniu fyzických osôb. Fyzická osoba má svoje meno a právnická osoba má svoj názov.

Názov právnickej osoby

Obchodný zákonník rozumie pod názvom fyzickej osoby obchodné meno, pod ktorým právnická osoba vykonáva svoju činnosť. Názov každej právnickej osoby musí byť určený hneď pri založení alebo zriadení právnickej osoby, pričom však nie je dôležité, akým spôsobom právnická osoba vznikla. Názov právnickej osoby slúži ako základný odlišovací znak právnickej osoby od iných právnických osôb. V prípade, že by pri vzniku právnická osoba nemala svoj názov, nie je možné vykonať zápis do obchodného alebo iného registra. **Názov právnickej osoby sa zapisuje do obchodného alebo iného registra.** Názov môže byť aj vymyslený, záleží na fantázii zakladateľa, pričom však musí byť splnená podmienka, že nemôže byť rovnaký, aby nedošlo k zámene s inou právnickou osobou.

Obsah názvu právnickej osoby

- **zakladateľ, alebo viac zakladateľov – ich presné mená,**
- **predmet činnosti právnickej osoby,**
- **sídlo právnickej osoby.**

Názov právnickej osoby, ktorá je obchodnou spoločnosťou alebo družstvom, je zároveň jej obchodným menom podľa Občianskeho zákonníka. Úprava ochrany obchodného mena právnickej osoby podľa Obchodného zákonníka je úpravou osobitnou a zásadne platí, že má prednosť pred právnou úpravou ochrany názvu právnickej osoby v Občianskom zákonníku. Obchodný názov PO sa zapisuje do obchodného registra. Názov právnickej osoby požíva rovnakú ochranu ako meno fyzickej osoby.

Neoprávnené použitie názvu právnickej osoby

Pri neoprávnenom použití názvu právnickej osoby sa možno domáhať na súde, aby sa neoprávnený užívateľ zdržal jeho užívania a odstránil závadný stav. V prípade neoprávneného použitia názvu právnickej osoby môže dotknutá právnická osoba sa domáhať primeraného zadostučinenia, ktoré môže byť aj vo forme peňazí.

Poznámka

V žalobe na ochranu obchodného mena (názvu právnickej osoby) je dôležité uviesť, k akému porušovaniu dochádza – ako sa navonok prejavuje, ale napr. aj ohováranie daného podnikateľa a pod. Obchodné meno je jednou z najzákladnejších charakteristík konkrétnej právnickej osoby, preto existujú nástroje na ochranu obchodného mena pred jeho nezákonným používaním zo strany iných subjektov, ktoré chcú týmto spôsobom získať pre seba alebo pre iného neoprávnený majetkový prospech. Každý podnikateľ má právo na ochranu svojho obchodného mena a tak môže použiť nástroje, ktoré mu ponúka Obchodný zákonník. V žalobe na ochranu obchodného mena je dôležité uviesť, k akému porušovaniu dochádza – ako sa navonok prejavuje neoprávnené používanie obchodného mena, ale napr. aj ohováranie daného podnikateľa a pod.

Dobrá povest' právnickej osoby

Ide o nemajetkovú hodnotu právnickej osoby. Výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi. V prípade neoprávneného zásahu do dobrej povesti právnickej osoby má právnická osoba možnosť domáhať sa na súde, aby sa neoprávnený užívateľ zdržal jeho užívania a odstránil závadný stav. Zároveň má právnická osoba možnosť domáhať sa aj primeraného zadošťučinenia. To znamená, že aj dobrá povest' právnickej osoby je zákonom chránená, a to rovnako ako dobrá povest' fyzickej osoby. Uvedené právo na dobrú povest' sa týka každej osoby bez rozdielu, pretože pokiaľ sa nepreukáže, že právnická osoba dobrú povest' nemá, tak zásadne platí, že každá právnická osoba má dobrú povest', ktorú získava pri samotnom vzniku či zriadení právnickej osoby.

Právnym predpokladom poskytnutia ochrany v zmysle Občianskeho zákonníka je neoprávnenosť zásahu do dobrej povesti právnickej osoby a skutočnosť, že takýto zásah je objektívne spôsobilý ujmu na dobrej povesti vyvolať. Neoprávneným zásahom je zásadne každé nepravdivé tvrdenie zasahujúce práva právnickej osoby chránené Občianskym zákonníkom. Môže ním byť aj kritika, ak táto presiahla rámec oprávnenej kritiky. Občianskoprávna sankcia za neoprávnený zásah do dobrej povesti právnickej osoby je založená na objektívnom princípe, teda nevyžaduje sa popri neoprávnenosti zásahu aj zavinenie pôvodcu neoprávneného zásahu. Ak zásah spočíva v skutkových tvrdeniach, pôvodca neoprávneného zásahu sa zbaví (na ňom je povinnosť tvrdenia, dôkazná povinnosť, bremeno tvrdenia, či dôkazné bremeno) občianskoprávnej sankcie, len ak preukáže, že tieto tvrdenia sú pravdivé (tzv. dôkaz pravdy).

Zadošťučinenie je potrebné rozlišovať od náhrady škody, pretože ide o dva samostatné inštitúty. Neoprávneným zásahom do dobrej povesti právnickej osoby teda môže popri ujme nehmotnej vzniknúť zároveň aj škoda, ktorej náhrady sa po-

tom možno domáhať na základe Občianskeho zákonníka.

V súvislosti s uvedeným je vhodné upozorniť na dve skutočnosti, ktoré by mohli zohrať úlohu pri zvažovaní o podaní občianskoprávnej žaloby:

- **dochádza k stretu práva na ochranu dobrej povesti a slobody prejavu**, predstavujúcej v spoločnostiach nemej významný inštitút. Sloboda prejavu sa totiž vzťahuje nielen na informácie alebo myšlienky priaznivo prijímané či považované za neškodné alebo za bezvýznamné, ale aj na tie, ktoré zraňujú, šokujú alebo znepokojujú a aj nadnesené a zveličujúce názory a že fyzické i právnické osoby majú v rámci slobody prejavu právo verejne (teda aj tlačou) vyslovať svoje názory. Inými slovami, je potrebné skúmať a brať do úvahy i intenzitu neoprávneného zásahu.
- **poskytnutie zákonných ochranných prostriedkov a rozsah, v akom budú poskytuté**, najmä pokiaľ ide o finančnú satisfakciu, je vecou úvahy súdu, čo jasne vyplýva i z dikcie zákona, ktorý používa formuláciu „možno sa domáhať“.

Poznámka

Ak sa chce podnikateľ domáhať ochrany dobrej povesti na súde, je samozrejme nutné, aby túto dobrú povest' i mal. Dobrá povest' právnickej osoby vzniká už okamihom jej vzniku a prejavuje sa najmä v jej správaní. Ak si teda právnická osoba plní svoje záväzky riadne a včas, v styku s obchodnými partnermi a zákazníkmi vystupuje solventne, je zjavné, že o dobrej povesti takejto právnickej osoby nemožno pochybovať. Ide však o vyvrátenie domnienky a v prípade súdneho sporu je potom dôkazné bremeno na protiv strane, aby táto dokázala, že právnická osoba už v čase neoprávneného zásahu túto dobrú povest' nemala. V takom prípade by teda nebolo možné hovoriť o narušení ochrany dobrej povesti. Do dobrej povesti právnickej osoby možno zasiahnuť skutkovými tvrdeniami, ktoré sú nepravdivé, ako aj neprimeranými hodnotiacimi úsudkami. Zásahom do dobrej povesti